

Rapporten All-Archeo bv 1999

Eindverslag archeologische opgraving Mechelen – Grote Markt 19

Jordi Bruggeman

Bornem
2025

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jordi Bruggeman

Identificatie van de nota die de archeologische opgraving als maatregel bevatte: 28579

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2025/12.807/221

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten archeologische opgraving	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	8
2.3	Onderzoeksopdracht	10
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	10
2.3.2	Beschrijving geplande werken	11
2.3.3	Werkwijze en strategie	18
2.4	Assessmentrapport	35
2.4.1	Methoden, technieken en criteria bij het assessment	35
2.4.2	Assessment van vondsten	35
2.4.3	Assessment van stalen	37
2.4.4	Conservatie assessment	37
2.4.5	Assessment van de landschappelijke ligging	37
2.4.6	Assessment van sporen	50
2.4.7	Assessment van het onderzochte gebied	103
3	Samenvatting	107
4	Bibliografie	109
4.1	Publicaties	109
4.2	Websites	110
5	Bijlagen	111
5.1	Archeologische periodes	111
5.2	Plannenlijst	111
5.3	Fotolijst	112
5.4	Tekeningenlijst	114
5.5	Dagrapporten	114
5.6	Vondstenlijst	117
5.7	Sporenlijst	117
5.8	Stalenlijst	117

1 Inleiding

Dit eindverslag werd opgemaakt nadat uit de archeologienota gebleken was dat verder vooronderzoek noodzakelijk was, en vervolgens uit het archeologisch vooronderzoek bleek dat verder onderzoek in de vorm van een opgraving noodzakelijk was.¹

Het volledige traject werd uitgevoerd naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,² zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Mechelen. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.³

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

¹ Bruggeman 2022; Bruggeman 2023b

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

³ <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten archeologische opgraving

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2024E224

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Betrokken actoren: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Jef Kennis (archeoloog) en Charlotte Van Bellinghen (stagiair)

Extern advies: Alde Verhaert en Toplina Puttemans (agentschap Onroerende Erfgoed)

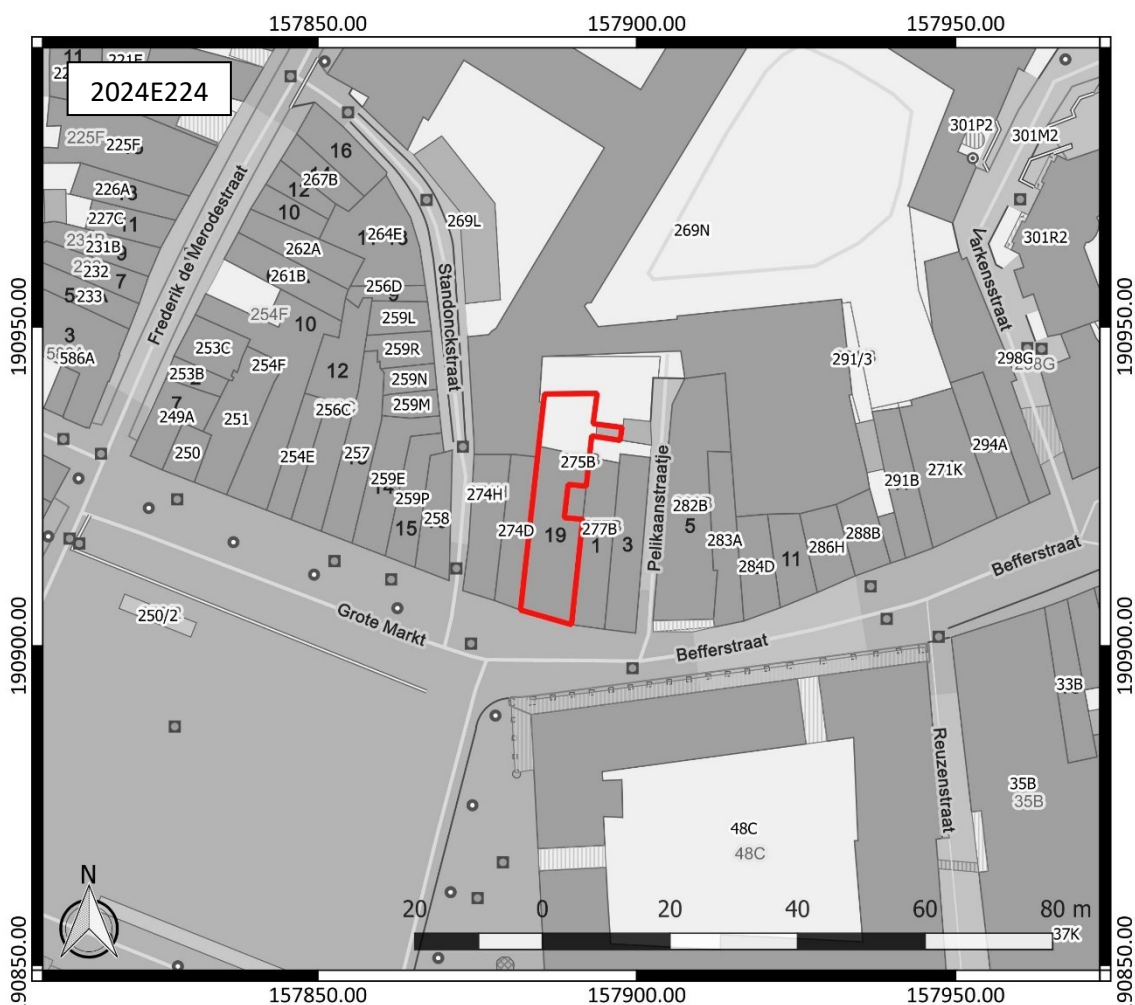
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Antwerpen, Mechelen, Grote Markt 19, D'Hoogh

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 157881.80, 190903.37
- 157903.72, 190945.38

Kadastrale percelen: Mechelen, Afdeling 1, sectie B, nummer 275B

Kadastraal plan:

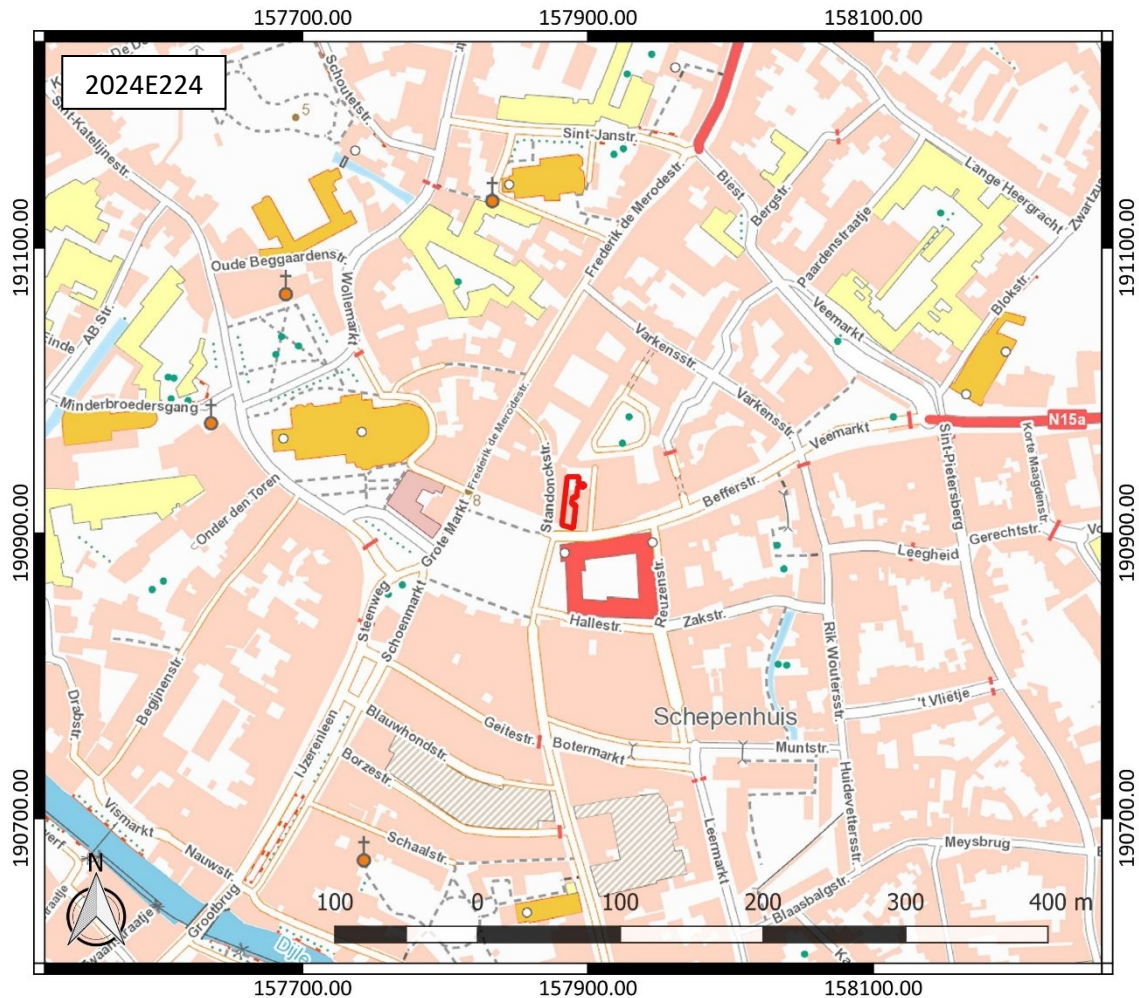

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Oppervlakte totale onderzoeksgebied vooronderzoek: ca. 465 m²

Oppervlakte archeologische opgraving: ca. 281 m²

Topografische kaart:

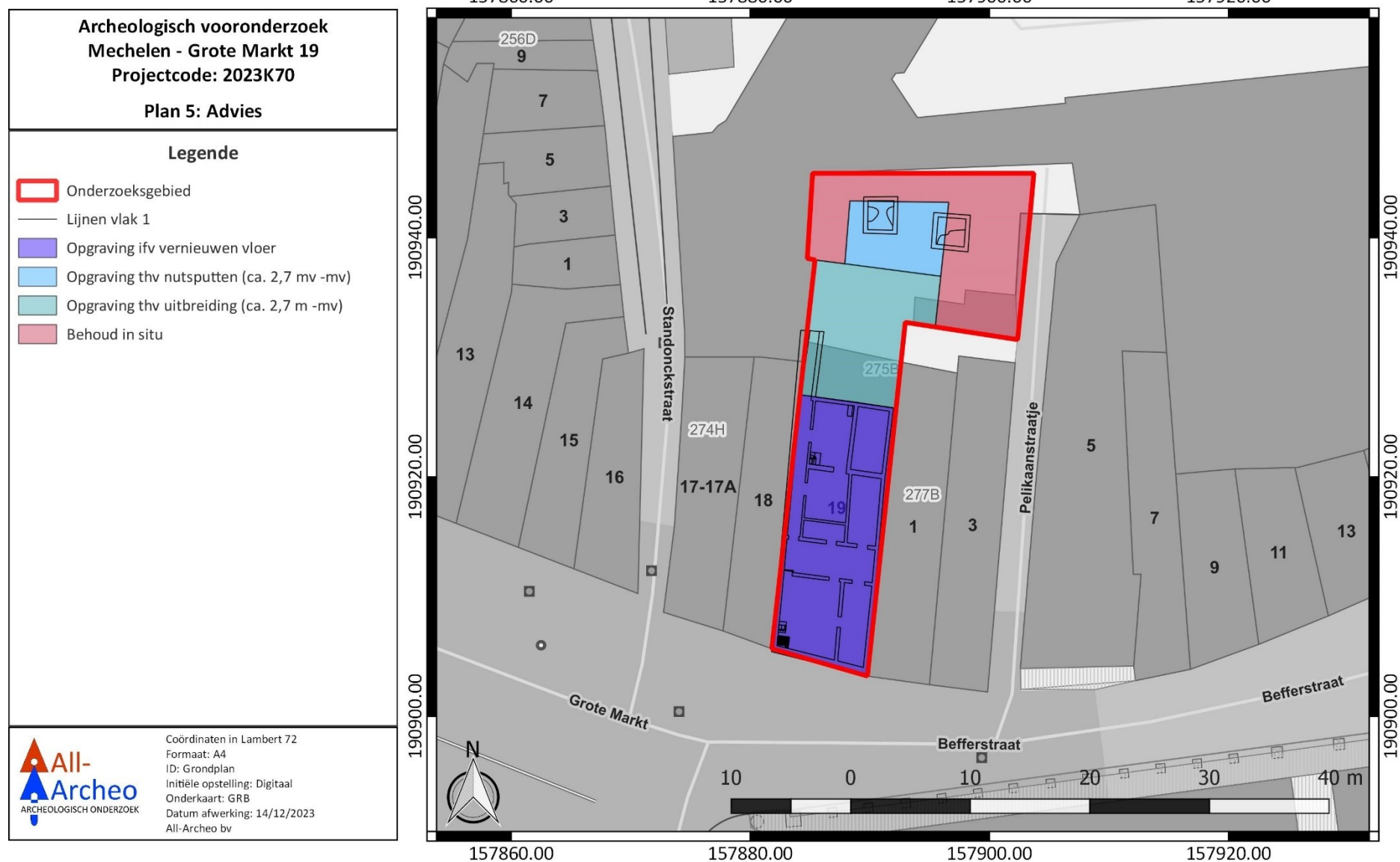
Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek (veldwerk): 11/06/2024 – 05/06/2025

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek (verwerking en rapportage): 06/06/2025 – 26/08/2025

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: opgraving, kuilen, waterputten, middeleeuwen, nieuwe tijd en nieuwste tijd.

Verstoorde zones: er zijn geen reeds gekende verstoorde zones.

Figuur 3: Overzicht van de nodig geachte maatregelen, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be, overgenomen uit Bruggeman 2023a, 111, fig. 123)

2.2 Archeologische voorkennis

Bureauonderzoek wees uit dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het terrein bevindt zich in de historische stadskern van Mechelen. De inschatting van het archeologisch potentieel was gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein, de gekende geschiedenis van het onderzoeksgebied en de reeds gekende archeologische resten in de omgeving. Ter hoogte van het onderzoeksgebied wordt al in de vroege 16de eeuw een huis vermeld. De verwachting naar resten van historische bebouwing die teruggaat tot de 16de eeuw of zelfs ouder was dan ook groot.

Archeologische resten op de Grote Markt ten zuidwesten van het onderzoeksgebied gaan zelfs terug tot de voor-Romeinse periode. De middeleeuwse resten in de omgeving gaan terug tot de 12de eeuw. Gezien de mogelijk goede bewaring van de natuurlijke bodem kunnen sites verwacht worden die zelfs teruggaan tot de steentijd. Het potentieel op de aanwezigheid van resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen bleek omwille van de landschappelijke ligging ook vrij groot. De geplande werken bleken een bedreiging voor het aanwezige bodemarchief te vormen. Daarom was bijkomend archeologisch onderzoek nodig.

Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel dat zich bevindt ter hoogte van het onderzoeksgebied is sinds 3 juli 1986 beschermd als monument (beschermingsdossier 4.01/12025/325.1; OA001665). De bescherming omvat het hoofdgebouw en de tuin met bijgebouw.⁴ Het betreft een monumentaal, eclectisch herenhuis met neoclassicerende kenmerken, in 1902 (zie jaarsteen) opgetrokken naar ontwerp van Ph. Van Boxmeer.⁵

Het wordt als volgt omschreven in de Inventaris Onroerend Erfgoed:

Enkelhuis met arduinen voorgevelparement, drie bouwlagen en dito traveeën onder mansardedak (nok loodrecht op de straat, leien). Geblokte plint met getraliede keldervensters met een deelzuiltje. Verhoogde begane grond met afgevlakte bossage en diamantkopversiering. Verticaal geritmeerde bovenverdieping, door vlakke Korinthische pilasters, per travee onder een brede overspannende rondbooglijst. Bel-etage met rechthoekige vensters, ionische halfzuilen onder een breed entablement met tandlijst; balkon en borstweringen opengewerkt door middel van een balustrade.

Op de bovenste verdieping rondboogvormige tweelichten, met een deelzuiltje en verdiepte boogvelden met gesculpteerde medaillons waarin busten van Lucas Fayd'herbe, Rombout Keldermans en Frans Hals door L. Van Perck aanwezig zijn. Entablement met een fries van gebeeldhouwde ramskoppen, waartussen panelen met vermelde opschriften. De bekronende attiek is uitgewerkt als balustrade met postamenten en siervazen; boven de middentravee een borstwering met festoen en dakvenster met omlijst oculus tussen flankerende dubbelvoluten onder een aflijnend, gebogen fronton met het jaartal 1902 en een sierbol op sokkel.”⁶

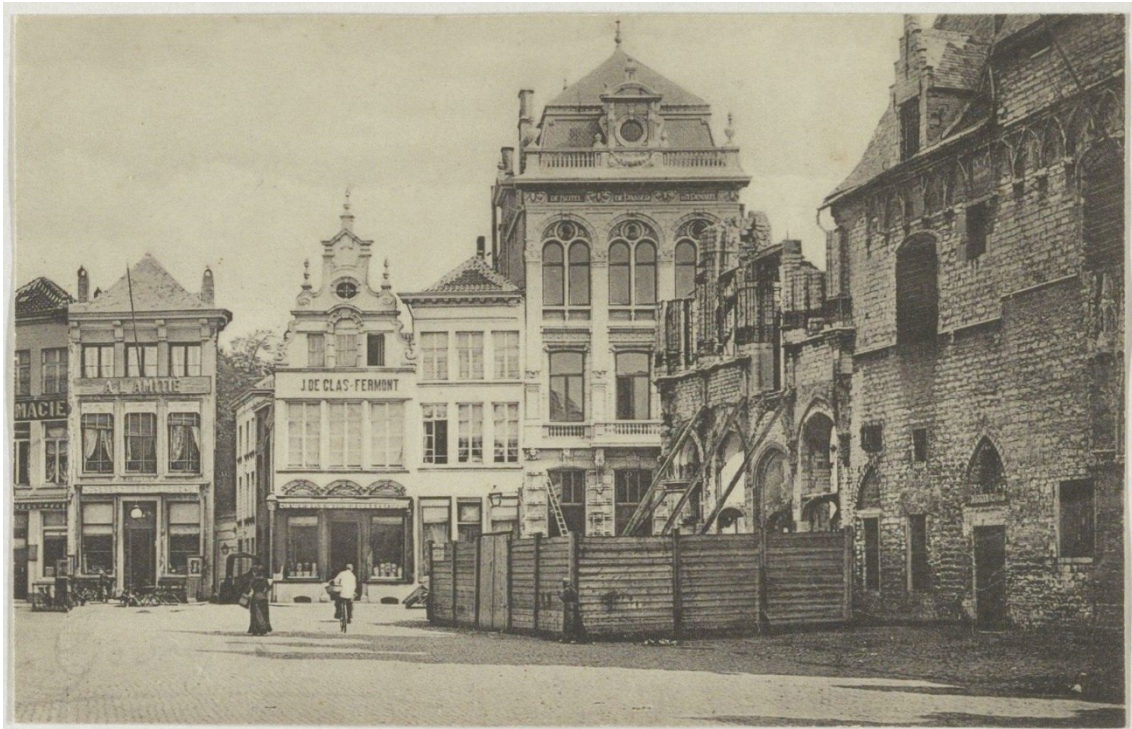
Reeds in 1501 is een pand gekend ter hoogte van het onderzoeksgebied. Het gaat om de “Grooten Odevaer” of de Grote Ooievaar. De eerste vermelding is terug te vinden in de schepenregisters van Mechelen en dateert van 10 september 1501.⁷

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/5258>

⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/3716> (geraadpleegd op 29 juli 2025).

⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/3716> (geraadpleegd op 29 juli 2025).

⁷ De Ware Vrienden van het Archief, Huizendatabank Mechelen 14de-19de eeuw, <http://www.dewarevriendenvanhetarchief.be>, 2007-2021. Stadsarchief Mechelen, Schepenregisters 118 f° 169r (Schepenregister)

Figuur 4: Zicht ter hoogte van de Standonckstraat met bouwwerken aan het nieuwe stadhuis uit 1904. Rechts van de Standonckstraat bevindt zich de patisserie van De Glas-Fermont, vervolgens het aansluitende woonhuis en het nieuw opgetrokken Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel (Collectie Stadsarchief Mechelen, Verzameling Berlemont (B45_71) - www.regionalebeeldbank.be - SME001014490)

In 1900 bevond zich ter hoogte van het onderzoeksgebied de werkplaats van de vrijmetselaarsloge La Constance. Zij verkochten hun tempel in dat jaar aan Jan Baptist De Glas. Die liet zich in 1874 inschrijven in de bevolkingsregisters. Hij was afkomstig uit Heldergem (Haalltert) en woonde in bij banketbakker Jean Leopold De Cock in de Drabstraat als garçon pâtissier. In 1876 huwde hij met Pauline Fermont, een dochter van een handelaar die gevestigd was aan de Bruul. Ze openden een patisserie aan het begin van de Befferstraat. In 1880 kocht het echtpaar twee huizen op de hoek van de Grote Markt en het Standonckstraatje. De winkel verhuisde naar het hoekpand en ze gingen wonen in het andere pand. Het atelier met de bakovens was gesitueerd aan het naastliggende steegje dat nog lange tijd gekend was als het straatje van De Glas. De handelszaak groeide uit tot een semi-industriële pontkoekfabriek. Het pand dat het echtpaar De Glas-Fermont verwierf van de vrijmetselaarsloge, ter hoogte van waar zich het onderzoeksgebied bevindt, paalde aan hun woonhuis. Het atelier met de bakovens lag achter het nieuw verworven pand.⁸

Omdat de tempel van de vrijmetselaarsloge niet geschikt was als woonhuis en ook niet voldeed aan de smaak van de nieuwe eigenaar werd deze gesloopt en werden de vrijgekomen bouwmaterialen verkocht. Het nieuwe gebouw werd ontworpen door stadsarchitect Philippe Van Boxmeer en moest de verworven sociale status van de eigenaar uitdrukken. De familie De Glas bleef tot 1931 in het pand wonen. In dat jaar overleed Jan Baptist De Glas. Zijn zoon Joseph, die advocaat was, verhuisde met zijn vrouw. Vanaf 1933 bewoonde de familie Andries het pand. Ze bleven er 50 jaar wonen. Deze familie had haar fortuin opgebouwd met de vervaardiging van huishoudtoestellen. In de jaren 1970 werden grote delen van het huis niet meer onderhouden.⁹ Vervolgens werd in het pand restaurant D'Hoogh ingericht, waarna het pand opnieuw leeg kwam te staan.¹⁰

⁸ De Greef, s.d.

⁹ De Greef s.d.

¹⁰ <https://www.hln.be/mechelen/d-hoogh-wordt-weer-toprestaurant~ae2fd3f8/>

Volgend op het bureauonderzoek werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd om na te gaan of op het terrein relevante archeologische resten aanwezig zijn en om de aanwezige stratigrafie in kaart te brengen. Het proefputtenonderzoek toonde aan dat op het terrein minstens archeologische resten aanwezig zijn uit de late middeleeuwen tot en met de nieuwste tijd. Er is ook een natuurlijke depressie aanwezig die ten laatste in de 15de eeuw volledig gedempt werd. Daarop zijn meerdere tuinaardelagen vastgesteld, die dateren vanaf de 15de eeuw tot heden.

De bebouwing ter hoogte van het onderzoeksgebied langs de Grote Markt had oorspronkelijk wellicht geen kelder en het onderste, vastgestelde vloerniveau zal ongeveer overeengekomen hebben met het toenmalige maaiveld. Deze bebouwing (de “Grooten Odevaer” of de Grote Ooievaar) zal nog in de 15de eeuw opgericht zijn. Er zijn geen resten van oudere bebouwing vastgesteld die kunnen teruggaan tot in de 15de eeuw, maar hun aanwezigheid is niet volledig uit te sluiten. De dieperliggende lagen konden enkel onderzocht worden aan de hand van boringen.

Het potentieel op kennisvermeerdering van een archeologische opgraving bleek groot en werd daarom nuttig geacht. Het uitgevoerde archeologische vooronderzoek toonde aan dat er een waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is.

Een deel van het aanwezige bodemarchief kan in situ bewaard blijven (ca. 136 m²). Waar in situ bewaring niet mogelijk was, diende een opgraving plaats te vinden (ca. 329 m²), tot op de verstoringsdiepte van de geplande werken. Een zone van ca. 179 m² diende opgegraven te worden binnen het gebouw omwille van het vernieuwen van de vloeropbouw in de kelders en het plaatselijk aanpassen van het vloerniveau. Ter hoogte van de voorziene uitbreiding van het gebouw aan de noordzijde en de plaatsing van nutputten diende een opgraving uitgevoerd te worden tot een diepte van ca. 270 cm onder het maaiveld over een oppervlakte van respectievelijk ca. 103 m² en ca. 47 m².¹¹

2.3 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze vervolgoopdracht is het onderzoeken van de aanwezige archeologische waarden en toegang krijgen tot hun informatiewaarde, om zo te komen tot kennisvermeerdering met betrekking tot de aard van de resten, de chronologische periode waartoe de resten behoren en de regio waarin de resten zich bevinden.

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Na uitvoering van het onderzoek moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?
- Wat is de relatie tussen de gesloopte panden en het aanwezig archeologisch erfgoed?
- Zijn er sporen aanwezig die inzicht geven in de vroegere indeling van het erf en is daar een evolutie in te herkennen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners van Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, voordien gekend als de “Grooten Odevaer” of de Grote Ooievaar, gedurende hun gebruikperiode?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten in de ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

¹¹ Bruggeman 2023c, 112

- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Hoe zag Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, voordien gekend als de "Grooten Odevaer" of de Grote Ooievaar, er doorheen de tijd uit? Betreft het dezelfde gebouwen, of een voorganger van de gebouwen weergegeven op de historische kaarten? Wanneer werd ze gebouwd?
- Kan het onderzoek de gekende historische gegevens en interpretaties over het onderzoeksgebied fijn stellen, aanvullen en/of bijstellen?
- Van wanneer dateren de oudste resten op de site en waaruit bestaan ze?
- Welke fasering tonen de muurresten aan?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een restauratie, renovatie en uitbreiding van historisch monument D'Hoogh gebeuren, waarbij het omgevormd wordt tot een multifunctioneel gebouw met boutiques, cocktailbar, kantoor en co-working.¹² Het gebouw deed tot enkele jaren geleden dienst als restaurant. De bestaande volumes blijven grotendeels behouden. Een kleine achterbouw (veranda), een bijgebouw (tuinhuis) en een serre in het oosten worden gesloopt. Het gaat in het algemeen om lichte constructies. Het bestaande terras wordt ook uitgebroken.

In de bestaande kelders worden in het hoofdvolume (ca. 179 m²) de keldervloeren uitgebroken in functie van een nieuwe vloeropbouw met betonplaat op volle grond. De oude afwerking wordt gerecupereerd en teruggelegd (Figuur 8). De muren worden onderschoeid. Onder de nieuwe vloeren worden afvoerleidingen geplaatst, evenals een vetvanger, een pompput voor vuilwater en een pompput voor fecaliën. Deze komen onder de nieuwe keldervloer, dus onder het bestaande peil. De nieuwe opbouw zal een dikte hebben van ca. 54 cm. Het vloerniveau wordt gebracht op 310 cm onder de nulpas. Op heden bevindt het vloerniveau zich in de delen waar de kelder behouden blijft voornamelijk tussen 310 en 325 cm onder de nulpas. Dit betekent dat de geplande werken ter hoogte van deze kelders een algemene verstoring betekenen tussen 40 en 55 cm onder het huidige vloerniveau met plaatselijk diepere verstoringen voor een vetvanger, een pompput voor vuilwater en een pompput voor fecaliën.

Een uitbreiding achter de te behouden bebouwing wordt ook onderkelderd. Het wordt voorzien van een liftput en in het oosten van een toegangshelling met een breedte van ca. 1,75 m (Figuur 5 tot Figuur 10). De uitgraafdiepte bedraagt maximaal 2,50 m (onderzijde plaat), zonder lokaal diepere punten van funderingssleuven en micropalen. Dit is gemeten vanaf het huidige niveau van de tuin, dus -3,50 m vanaf de 0-pas.

In de tuin worden twee hemelwaterputten geplaatst van 2 m hoog en een infiltratieput met een diameter van 2,23 m en een hoogte van 2,40 m. Verder worden er nog een aantal leidingen aangelegd die doorlopen in de tuinzone. Achter de uitbreiding wordt een terras aangelegd in halfverharding. Ook worden grassen en enkele bomen aangeplant. De tuinzone zal ook benut worden als werfzone. Er kan uitgegaan worden van een bedreiging van het bodemarchief, inclusief buffer, tot 50 cm onder het huidige maaiveld.

¹² Overgenomen uit Bruggeman 2023b, 17-18

Figuur 5: Inplantingsplan (nieuwe toestand)

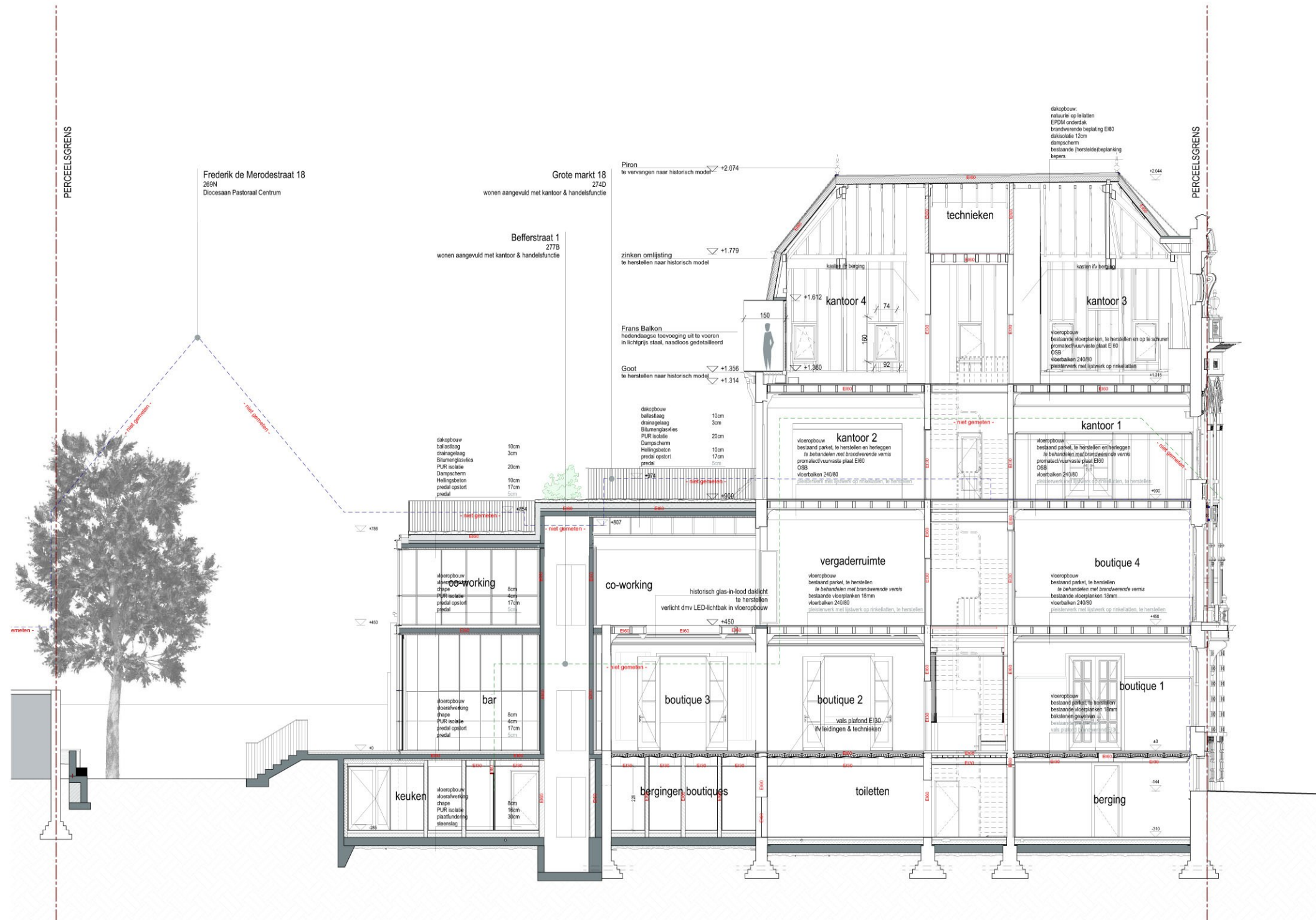
Figuur 6: Plan van het gelijkvloers (nieuwe toestand)

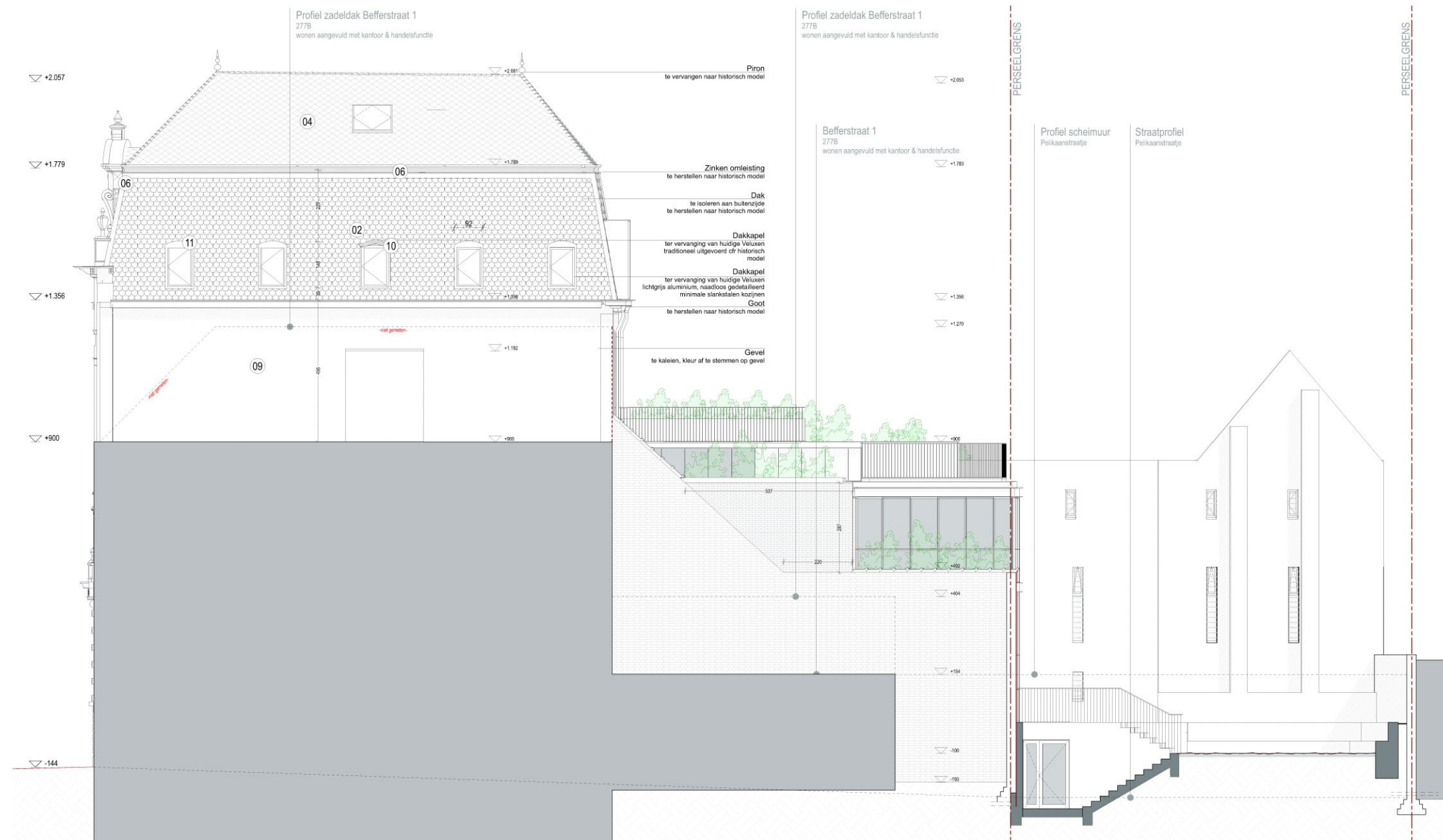
Figuur 7: Plan van het kelderniveau (nieuwe toestand)

Figuur 8: Funderingsplan (nieuwe toestand)

Figuur 9: Langssnede (nieuwe toestand)

Figuur 10: Aanzicht oostgevel (nieuwe toestand)

2.3.3 Werkwijze en strategie

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van een beschermd monument (Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, op heden gekend als D'Hoogh). Het betreft een site met complexe verticale stratigrafie, die werd onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving.

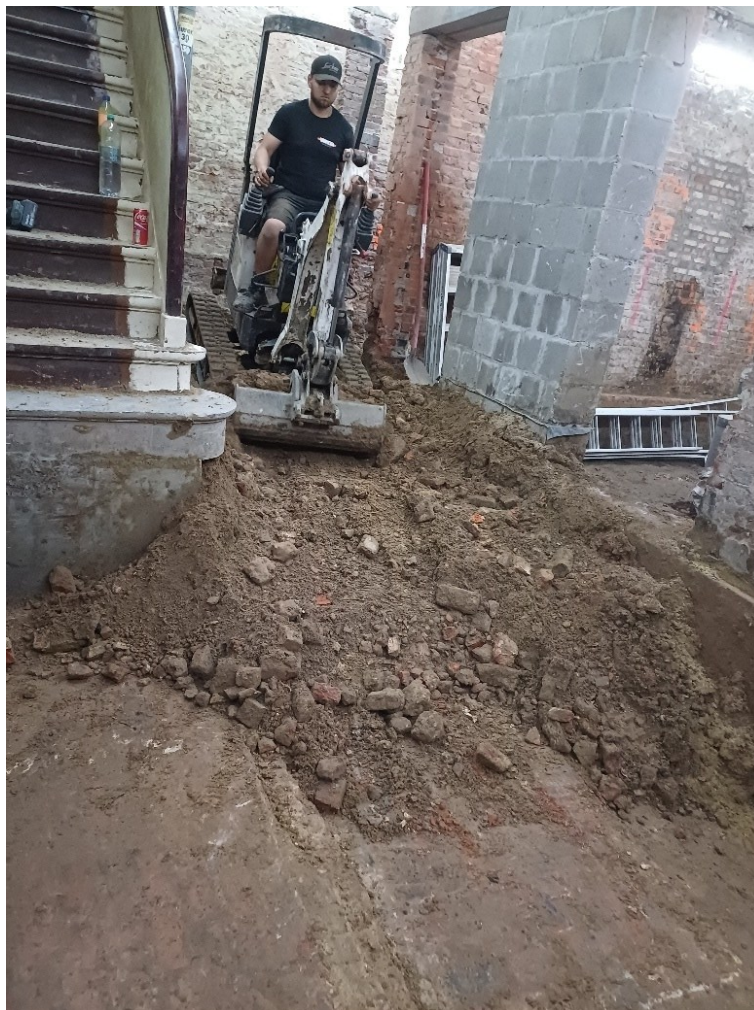
Figuur 11: Voorgevel van herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, op heden gekend als D'Hoogh

De bovengrond van de opgravingsvlakken werd verder verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog. Het onderzoeksterrein werd opgedeeld in zeven werkputten, waarvan zes werkputten binnen het gebouw en één buiten het gebouw, in de achtertuin. Elke werkput werd onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau. Elk niveau werd volledig onderzocht voor er verdiept werd tot een volgend archeologisch relevant niveau.

Alle werkputten, sporen en een aantal representatieve profielen werden fotografisch vastgelegd. Vervolgens werden alle vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten en werden de sporen en profielen beschreven, waarna de sporen werden gecoupeerd, ingetekend en gefotografeerd. Coupes met beginletter A en eindletter B worden niet weergegeven op plan omwille van de leesbaarheid. Afwijkende letters worden wel op plan weergegeven.

Figuur 12: Aanleggen archeologisch vlak in de tuinzone (werkput 1)

Figuur 13: Machinale uitgraving binnen het gebouw

Er is door de bouwheer in de loop van de opgraving en de werken beslist om het bouwproject stop te zetten. De vloerplaat binnen het gebouw is gerealiseerd en ook van de aanbouw aan de achterzijde, evenals een pompput. Het grootste deel van de geplande bodemingrepen ter hoogte van waar er moest opgegraven worden, is daarmee wel uitgevoerd. Binnen het gebouw bevindt zich in het noordoosten een gedempte (kelder)ruimte. Deze ruimte werd niet leeggemaakt en er vonden dan ook geen bodemingrepen plaats, zodat hier niet werd opgegraven.

Voorafgaand aan de opgraving werden binnen het gebouw een aantal muren onderschoeid. Dit was noodzakelijk om de werken in veilige omstandigheden te kunnen uitvoeren. Tijdens deze werken werd een werfbezoek gebracht en werden enkele bodemprofielen geregistreerd.

Bij het archeologisch onderzoek binnen het gebouw werd uitgraven tot op het niveau van een oudere vloer. Deze vloer blijft grotendeels bewaard onder de nieuwe vloerplaat. Enkel in werkput 7 werd de vloer plaatselijk verwijderd omdat deze zich te hoog bevindt en in werkputten 4 en 6 werd de vloer volledig verwijderd. Omdat de meeste oudere vloeren niet verwijderd werden, was het moeilijk inzicht te krijgen in de oudere fases en de vroegere indeling van het gebouw.

Figuur 14: Werkfoto onderschoeiingswerken binnen het gebouw

Buiten het gebouw werden de nodige buffers behouden ten opzichte van de scheidingsmuren om het onderzoek veilig uit te kunnen voeren en de stabiliteit van de omliggende gebouwen niet in het gedrang te brengen.

In de zone buiten het gebouw bleken de muren die aansluiten op het huidige gebouw compact op elkaar te zitten als gevolg van verschillende verbouwingsfasen. Daardoor was het niet mogelijk om de dempingslagen van de structuren van bovenuit uit te halen. Om uitvoeringstechnische redenen werden de muren van de constructies telkens van buiten uit afgepeld en na registratie werd de vulling stratigrafisch leeggehaald.

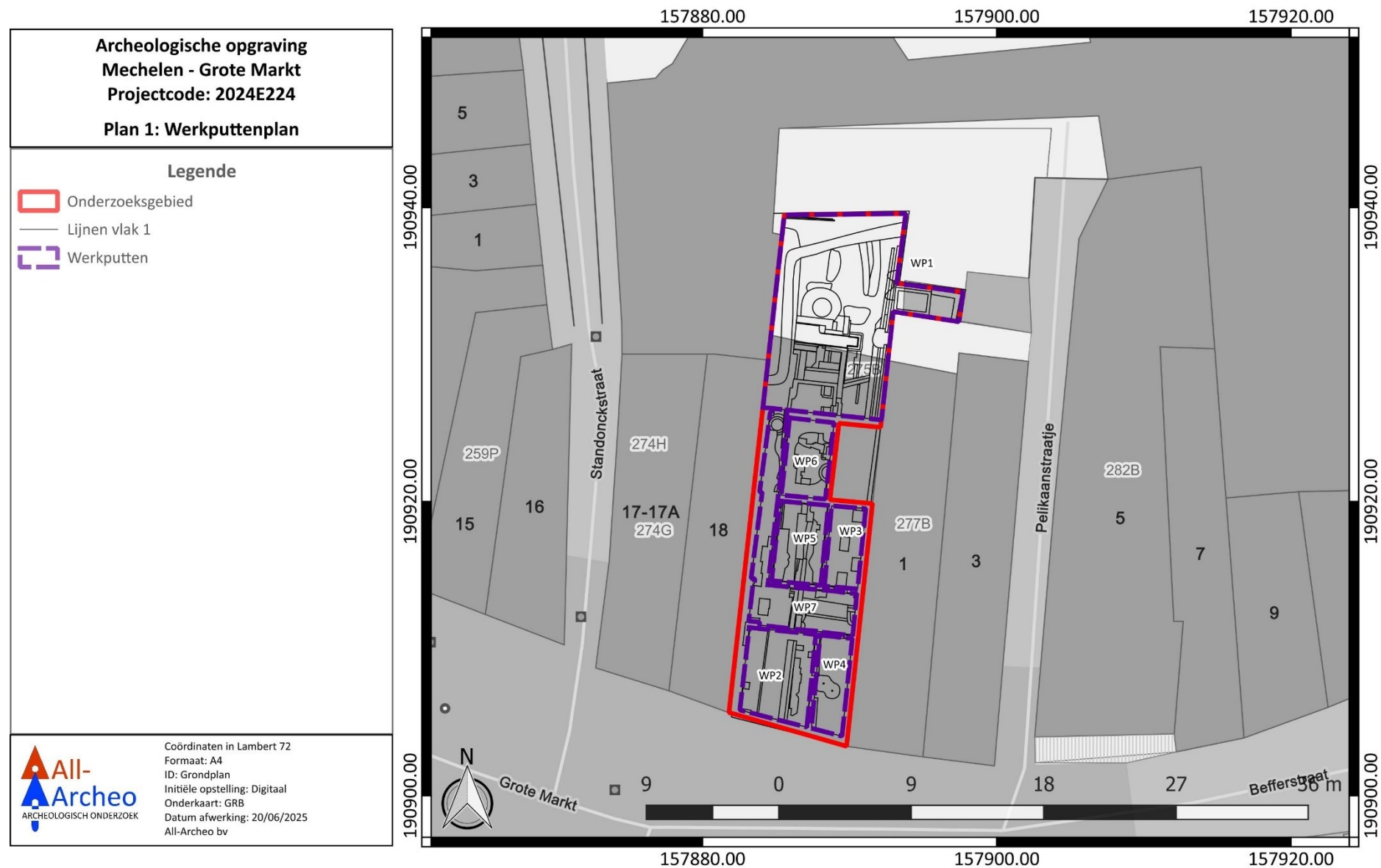

Figuur 15: Afpellen van muren in de tuinzone

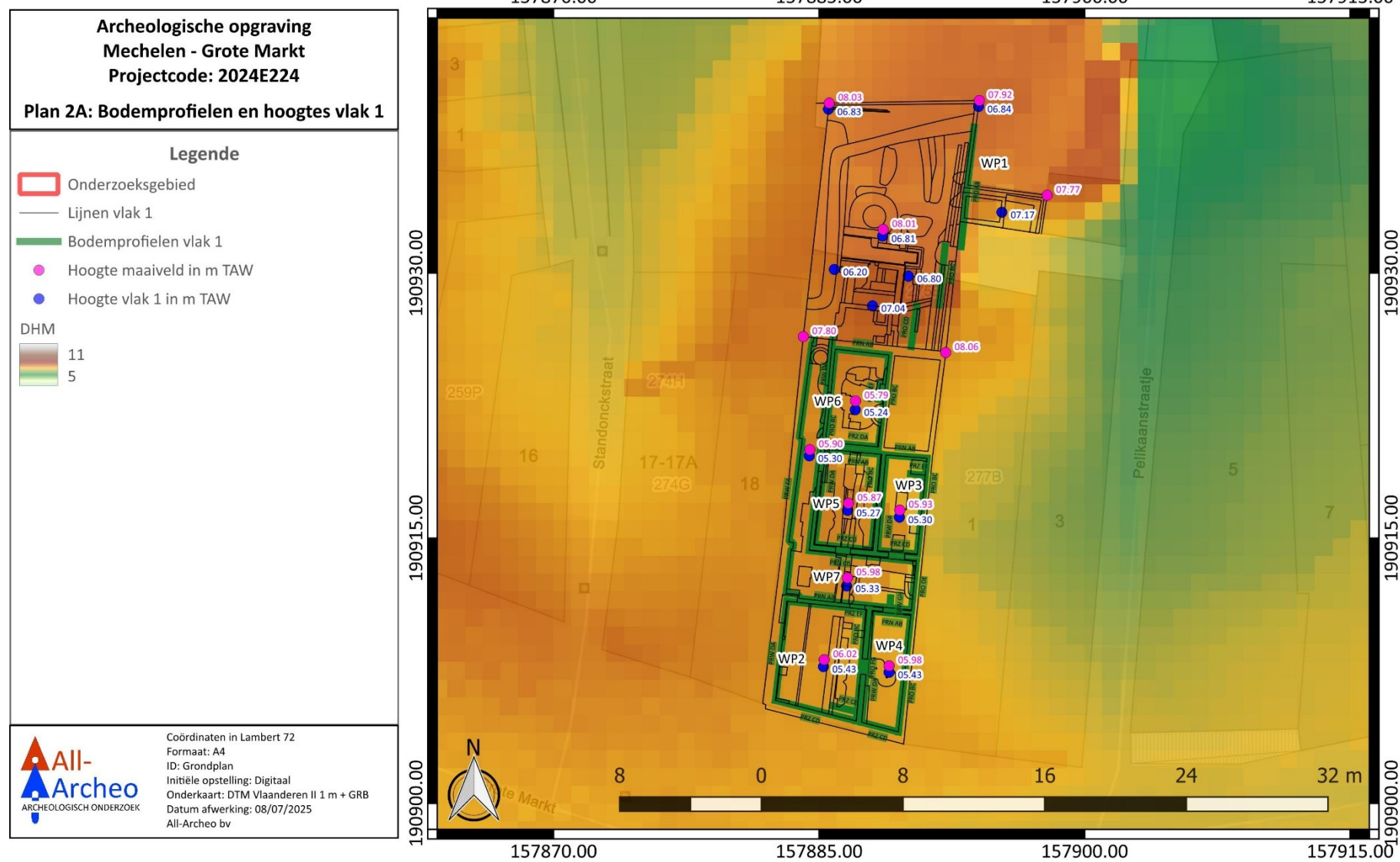
Omwillen van onder meer wateroverlast heeft de werf een tijd lang stilgelegen. Er diende nog een finaal archeologisch vlak aangelegd te worden in de tuinzone op de uiteindelijke diepte van de bodemingrepen. Het aanvangsniveau van de werken zit iets hoger dan het vlak dat in de daarvoor onderzochte fase was aangelegd. Er is dus terug licht opgehoogd door de aannemer. Bij de aanleg van het laatste archeologische vlak kwamen nog enkele hoger uitstekende muren en een tuinlaag op een plaats waar voordien een grondbuffer stond aan het licht.

Door middel van een vlakgraving werd een oppervlakte opengelegd van 242 m². Dit is 86,12% van de te onderzoeken zone.

Jordi Bruggeman was de veldwerkleider. Assistent-archeoloog was Vincent Verhagen. Jef Kennis werd ingezet als archeoloog. Charlotte Van Bellinghen werkte mee als stagiair. Er werd geen aardkundige ingeschakeld tijdens de opgraving, aangezien er reeds voldoende inzicht in de bodemopbouw en de aanwezige stratigrafie was op basis van het reeds uitgevoerde vooronderzoek. Buiten het project werden geen personen geraadpleegd of betrokken voor algemene wetenschappelijke advisering.

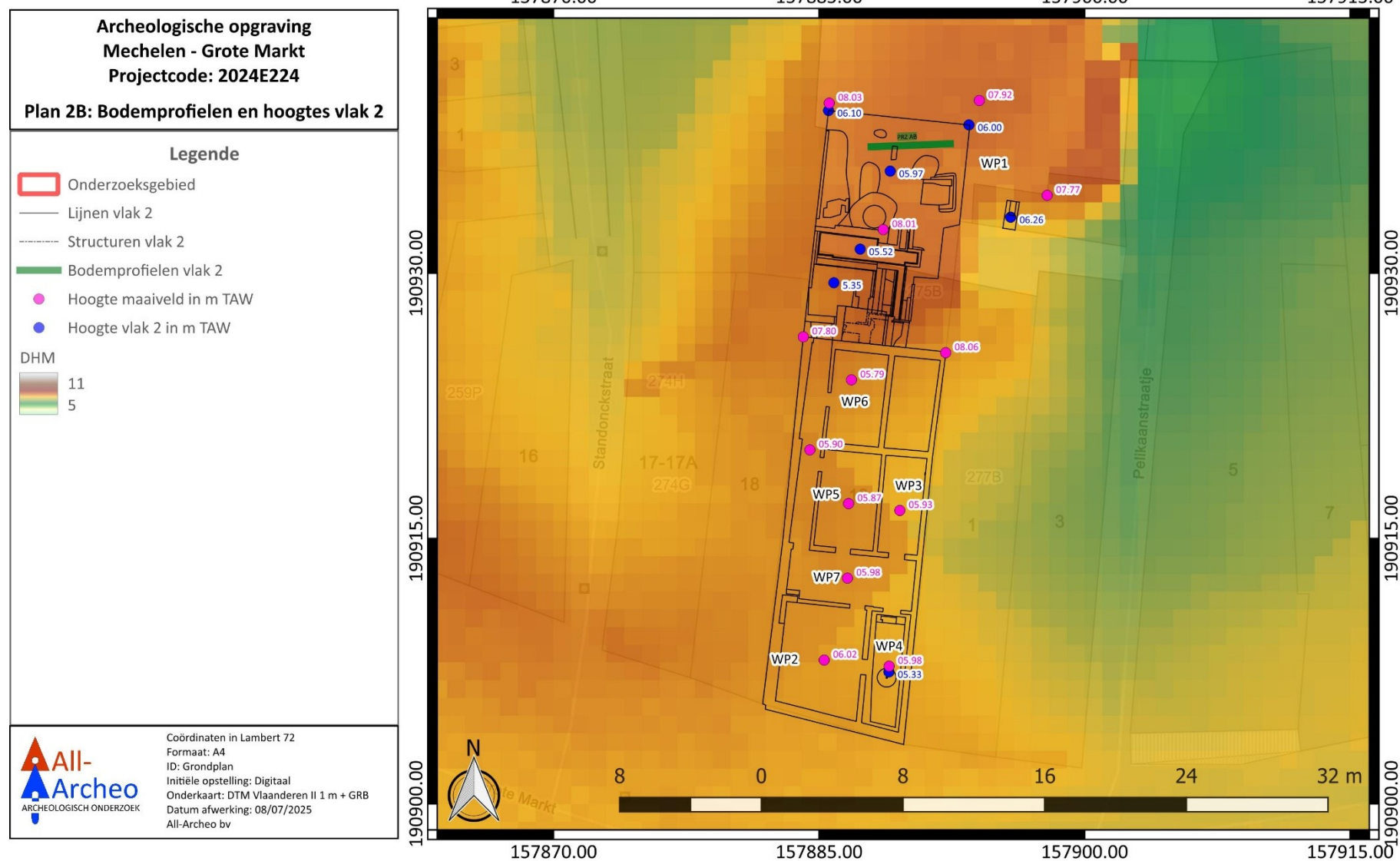
Figuur 16: Werkputtenplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

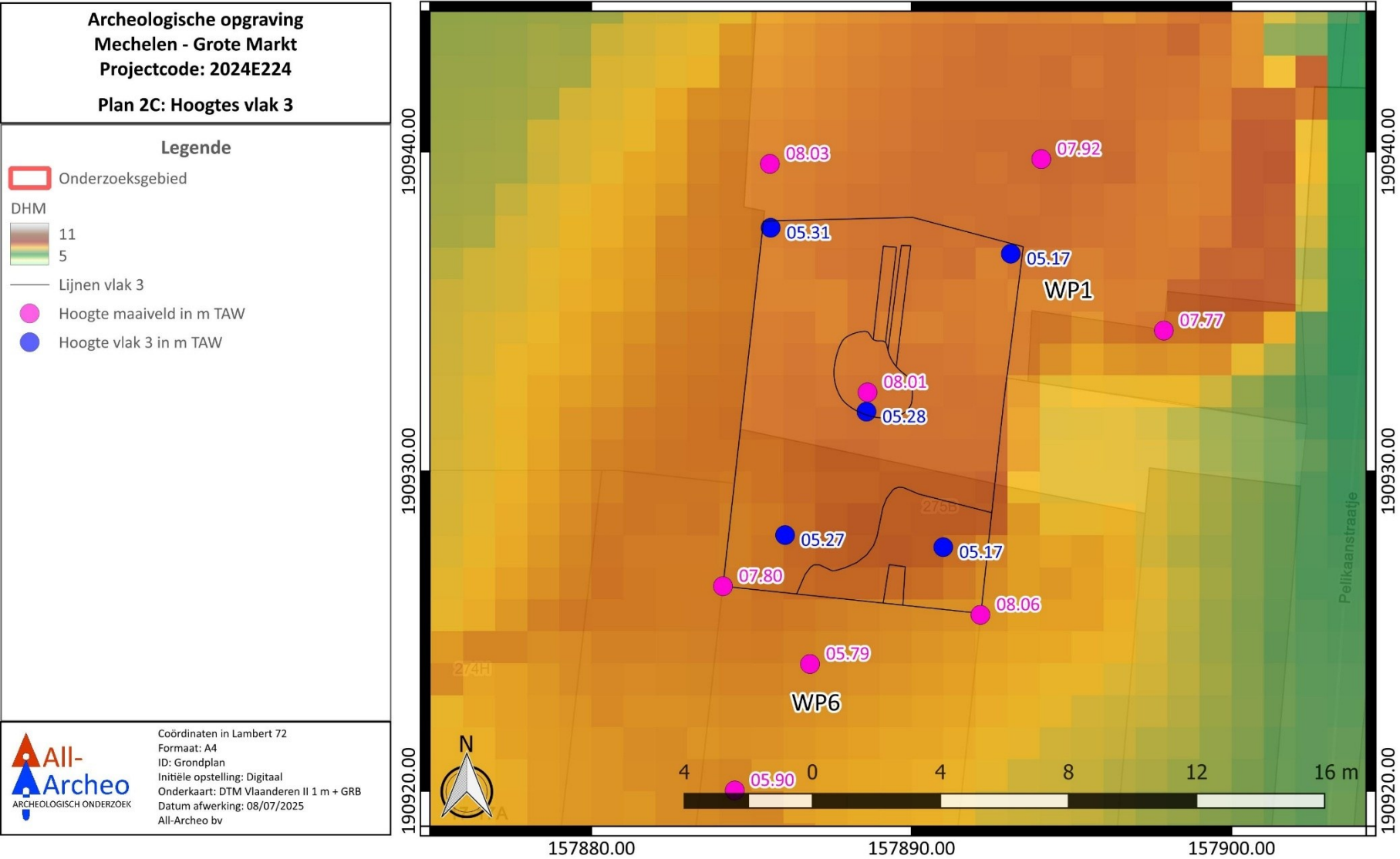
Figuur 17: Plan met aanduiding van de bodemprofielen en hoogtes van vlak 1 (blauw) en het maaiveld (magenta) in m TAW, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1m en het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 18: Plan met aanduiding van de bodemprofielen en hoogtes van vlak 1 (blauw) en het maaiveld (magenta) in m TAW, detail gebouw, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

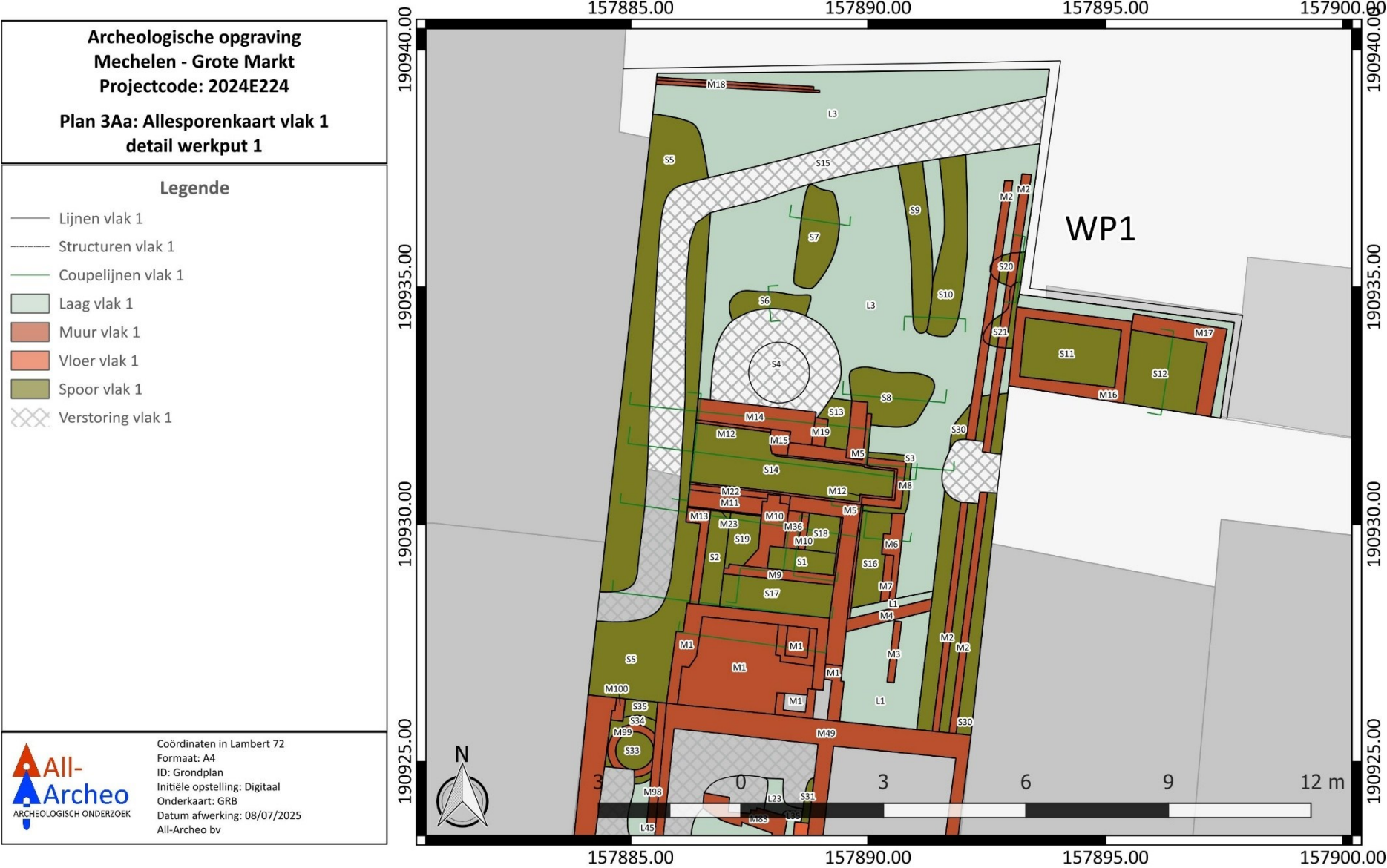
Figuur 19: Plan met aanduiding van de bodemprofielen en hoogtes van vlak 2 (blauw) en het maaiveld (magenta) in m TAW, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1m en het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 20: , Plan met aanduiding van de bodemprofielen en hoogtes van vlak 3 (blauw) en het maaiveld (magenta) in m TAW, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1m en het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 21: Alle sporen overzicht vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

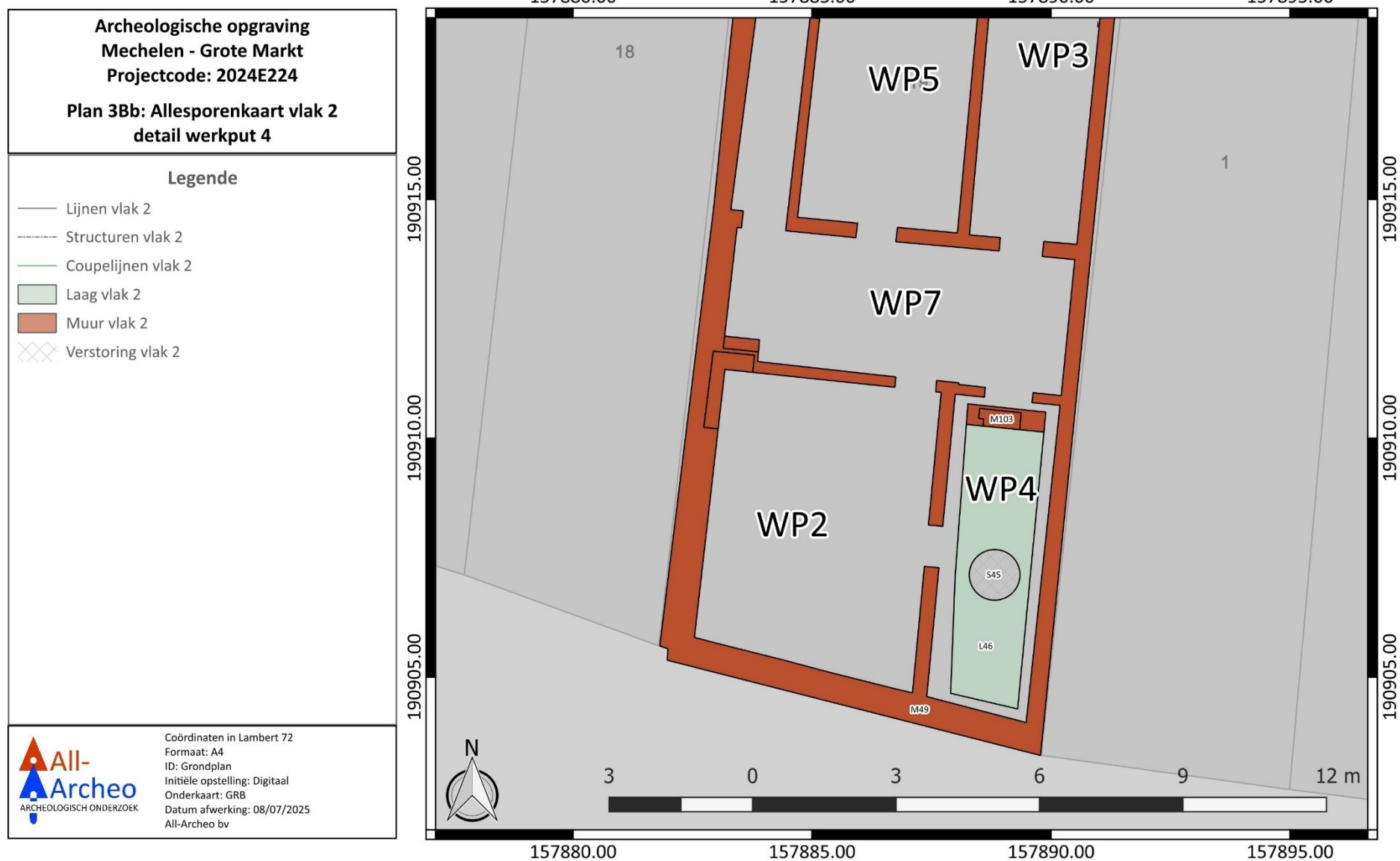
Figuur 22: Alle sporen vlak 1, detail werkput 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 25: Alle sporen overzicht vlak 2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 27: Alle sporen vlak 2, detail werkput 4, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 28: Alle sporen vlak 3, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Methoden, technieken en criteria bij het assessment

Er werd een beperkte hoeveelheid vondsten aangetroffen, waardoor er geen selectie plaatsvond tijdens de inzameling en de verwerking. De aard van de vondsten werd beschreven en er werd gestreefd om de vondsten aan een bepaalde periode toe te schrijven. Er zijn enkele archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht kunnen worden. Het assessment van de stalen en het conservatie assessment gebeurde door de veldwerkleider. Het assessment van de sporen werd uitgevoerd op basis van de plannen, de profieltekeningen, de foto's en de spoorbeschrijvingen.

2.4.2 Assessment van vondsten

Er werden 43 vondstnummers geregistreerd, die gedetermineerd en gedateerd werden. Het aangetroffen vondstmateriaal omvat voornamelijk aardewerk, dat overwegend bestaat uit vaatwerk en bouwmateriaal. Het vaatwerk is verder te determineren als grijs aardewerk, rood geglazuurd aardewerk, wit geglazuurd aardewerk, (industrieel) steengoed en faience. Beperkt is ook industrieel wit aardewerk ingezameld. Ook ander aardewerk zoals pijpen is vertegenwoordigd.

Figuur 29: Vondsten uit L8 (V22)

Verder is ook sprake van organisch materiaal met de vondst van dierlijk bot. Zeer beperkt is ook hout aangetroffen. We vermelden ook nog de aanwezigheid van een beperkte hoeveelheid glas. Tot slot is ook metaal en slakmateriaal aanwezig. Het metaal omvat de vondst van een ijzeren haak en een ijzeren nagel.

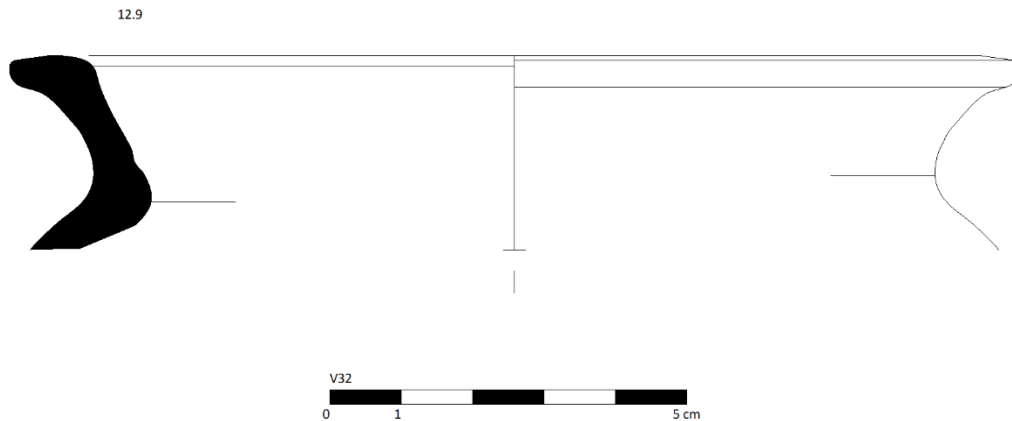
Figuur 30: Vondstmateriaal uit L33 (V35A, links) en L34 (V35B, rechts)

De aangetroffen vondsten dateren globaal genomen uit de periode van de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd. De oudste vondst die aangetroffen is, is een randfragment van een kogelpot in grijs aardewerk uit L46 (V32). De vondst is te dateren in de volle middeleeuwen.

Figuur 31: Randfragment kogelpot uit L46 (V32)

De vondsten worden verder in de tekst besproken in relatie tot hun context. De volledige vondstenlijst is terug te vinden in bijlage.

Figuur 32: Vondsttekening kogelpot uit L46 (V32)

2.4.3 Assessment van stalen

Er zijn geen archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht kunnen worden. Tijdens het onderzoek troffen we geen contexten aan die geschikt waren voor staalname in het kader van vraagstellingen ten aanzien van natuurwetenschappelijk onderzoek. Daarom is de uitvoering van natuurwetenschappelijk onderzoek niet aan de orde.

2.4.4 Conservatie assessment

Er werd een beperkte hoeveelheid vondsten geregistreerd tijdens het onderzoek, die een goede bewaringstoestand kennen. Indien de vondsten bewaard worden in een droge, stabiele omgeving, zijn geen bijkomende conserverende maatregelen nodig.

2.4.5 Assessment van de landschappelijke ligging

De site kent een complexe verticale stratigrafie. Er werd buiten het gebouw een algemeen bodemprofiel geregistreerd met een noord-zuid oriëntatie over een groot deel van de lengte van de onderzoekszone. Dit profiel kon naar het zuiden toe niet tot tegen het gebouw doorgetrokken worden omdat een muur tijdelijk behouden diende te blijven tot er schoringen waren aangebracht tussen de aanpalende tuinmuren en gebouwen. Ook diende om veiligheids- en stabiliteitsredenen de tuinmuur aan de oostzijde systematisch onderschoeid te worden (geschrante moten van 1 m breed), waarbij onvermijdbaar de grond verstoord werd ter hoogte van het profiel.

Binnen het gebouw werd er over het algemeen één archeologisch vlak aangelegd en plaatselijk werden twee archeologische vlakken aangelegd. Buiten het gebouw, in de achtertuin, werden drie archeologische vlakken aangelegd. De aangelegde vlakken bevonden zich gemiddeld op volgende dieptes:

- Vlak 1:
 - o Kelder gebouw: 5.24-5.43 m TAW (55-65 cm -mv) – bovenzijde oudere vloer M53, M70, M79, M82-83 en M89
 - o Tuinzone: 6.20-7.17 m TAW (60-126 cm -mv) – bovenzijde tuinaardelaag L3
- Vlak 2:
 - o Kelder: 5.33 m TAW (65 cm -mv) – bovenzijde leemvloer L46
 - o Tuinzone: 5.35-6.26 m TAW (151-249 cm -mv) – bovenzijde tuinaardelaag L8
- Vlak 3 (tuinzone): 5.17-5.31 m TAW (253-275 cm -mv) – finale uitgravingsdiepte

Het maaiveld in de tuinzone was bij aanvang van de opgraving gelegen op een hoogte van 7.80-8.06 m TAW. Het vloerniveau binnen het gebouw bevond zich op een hoogte van 5.79-6.02 m TAW.

Er werden binnen het gebouw 24 bodemprofielen geregistreerd, vanaf de bovenzijde van de bestaande vloer tot de maximale uitgravingsdiepte. De meeste van deze profielen betreffen de wanden van de kamers. De wanden werden dus opgetekend vanaf de bovenzijde van de verwijderde vloeren tot op de uitgraafdiepte. Hierbij werd vooral muurwerk opgetekend. De wanden werden wel over de volledige hoogte gefotografeerd.

Het archeologische vlak werd binnen het gebouw aangelegd op een oudere keldervloer. Tussen de oudere vloer en de huidige vloer met zandbed bevinden zich puinpakketten met een dikte van ca. 50 cm, zoals te zien ter hoogte van een aangelegd bodemprofiel in werkput 2 (PRO FG). Hier zijn de puinpakketten benoemd als L20/21. Uit L20 komt een ijzeren nagel (V27). Uit het opgebracht pakket L29 in werkput 3 werd een wandfragment paars geglazuurd rood aardewerk gerecupereerd dat eerder 19de-eeuws is (V30) en uit opgebracht pakket L31 in werkput 3 komt een fragment van een blauw gedecoreerde faiencetegel (V33).

Figuur 33: Werkput 2, 3 en 5, vlak 1, vondsten uit opgebrachte pakketten/puinpakketten L20 (V27), L29 (V30) en L31 (V33)

Uit een opgebracht pakket (L33) in werkput 6 en uit een tuinaardelaag (L34) onder de oudere keldervloer M82 in werkput 6 komen wat vondsten. Het opgebracht pakket leverde een pijpensteel in pijpaaarde, een rand- en een wandfragment faience, een wandfragment industrieel steengoed en twee fragmenten van een tegel in industrieel wit aardewerk (V35A) op. Uit het pakket onder keldervloer M82 komen een fragment van een geglazuurde dakpan, een wandfragment geglazuurd rood aardewerk en drie botfragmenten (V35B).

Uit een puinlaag (L44) onder keldermuur M98 in werkput 7 komt een bodemfragment van een kruik met geknepen standing in Langerwehe-steengoed (V38). Uit de tuinaardelaag (L45) waar in het noorden van werkput 7 het vlak werd op aangelegd (de oudere vloer is hier verdwenen), werd een randfragment van een kruik in grijs aardewerk aangetroffen (V39).

Figuur 34: Werkput 7, vlak 1, vondsten uit puinlaag L44 (V38) en tuinaardelaag L45 (V39)

Figuur 35: Aanleg van het vlak op de oudere keldervloer

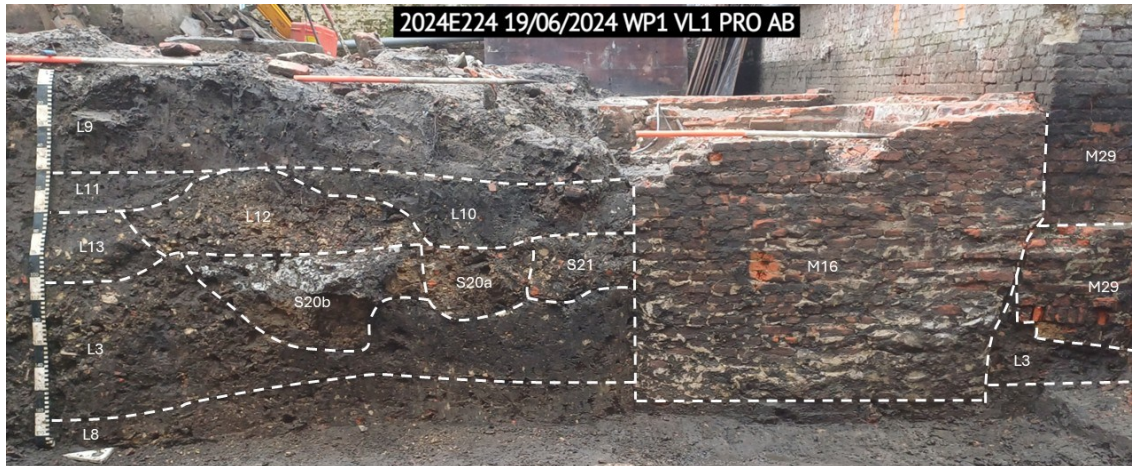

Figuur 36: Werkput 2, vlak 1, noordelijke wand (PRN AB)

Figuur 37: Werkput 2, vlak 1, oostzijde met onder de huidige vloer (M57) opgebrachte pakketten (L20/21) op de oudere vloer (M53), ter hoogte van de doorgang naar werkput 4 (PRO FG)

In de tuinzone werden twee bodemprofielen geregistreerd. Een profielbank werd behouden in het oosten van de tuinzone omwille van het verzekeren van de stabiliteit van de achterliggende tuinmuur. Ter hoogte hiervan werd een bodemprofiel opgeschoond en geregistreerd (WP1 PRO ABCD). Dit profiel werd tegen de rand van de opgravingszone verder doorgetrokken naar het noorden toe. Het tweede bodemprofiel in de tuinzone werd in het noorden op vlak 2 aangelegd (WP1 PRZ AB).

Figuur 38: Werkput 1, vlak 1 profiel oost (AB)

In de tuinzone bevinden zich ter hoogte van het noordelijke deel van het geregistreerde bodemprofiel in het oosten, onder de huidige donkerbruine tuinaardelaag (L9) en op een diepte van ca. 40 cm onder het maaiveld, enkele andere donkergrijze tot donkere grijsbruine tuinaardelagen (L10-11 en L13), waartussen zich een puinrijk pakket bevindt (L12).

Figuur 39: Vondsten gerecupereerd uit werkput 1, profiel oost (V1: links- en rechtsboven, V2: centraal rechts, V3: linksonder, V4: rechtsonder)

Alle tuinaardelagen bevatten kleine fragmenten baksteen en mortel. Uit tuinaardelaag L10 komen wandfragment geglazuurd rood aardewerk en twee wandfragmenten grijs aardewerk (V03). Tuinaardelaag L13 bevatte een wandfragment geglazuurd rood aardewerk (V04). Deze vondsten dragen weinig bij tot het dateren van de betreffende tuinaardelagen.

Onder deze pakketten, vanaf een diepte van ca. 85 à 105 cm onder het maaiveld, vangt een dikker, humeus, donker bruingrijs pakket aan (L3). Het heeft een dikte tot ca. 65 cm en wordt ook als een tuinaardelaag beschouwd. Aan de bovenzijde hiervan werd het eerste archeologische vlak aangelegd. Het pakket leverde in het profiel een wandfragment geglazuurd rood aardewerk, een bodemfragment met geknepen standvinnen in geglazuurd rood aardewerk en drie wandfragmenten steengoed (V1) op.

Het pakket leverde ook aan het vlak en bij het maken van coupes vondsten op. Het gaat om zes randfragmenten, een bodemfragment en een oorfragment in geglazuurd rood aardewerk van onder meer teilen, een wandfragment steengoed, een wandfragment faience en een botfragment (V07). Bij het couperen werd nog een randfragment ingezameld in steengoed en een fragment dierlijk bot (V08). De vondsten plaatsen het pakket in de latere 17de eeuw of in de 18de eeuw.

Figuur 40: Vondsten uit werkput 1, vlak 1, tuinaardelaag L3 (V07 en V08)

Het pakket wordt ter hoogte van het profiel doorsneden door puinkuilen S20 en S21. Het ligt verder op een oudere donkerbruine tuinaardelaag (L8), waarop het tweede archeologische vlak werd aangelegd. De laag leverde verschillende vondsten op. Uit het profiel komt een wandfragment Siegburgsteengoed (V02). Verder leverde de laag zes wand- en twee bodemfragmenten steengoed uit Langerwehe (V42) en twee wandfragmenten en een bodemfragment grijs aardewerk (V09) op. Ook werden twee randfragmenten, vier wandfragmenten, een bodemfragment en een oorfragment in aan één zijde geglazuurd rood aardewerk ingezameld, naast vier wand- en twee bodemfragmenten van

flessen in groen glas (V22). Een randfragment behoort tot een grape. Een wandfragment van een bord is voorzien van sgraffito en gele slibversiering. Sgraffito komt voor vanaf de tweede helft van de 15de eeuw.¹³ De flesfragmenten zijn wel wat jonger. Ze zijn eerder in de 18de eeuw te plaatsen. Het ensemble is vrij heterogeen.

Op basis van het vondstmateriaal lijkt laag L8 te dateren in de 18de-eeuw, maar het glas is duidelijk jonger dan de rest van het vondstmateriaal en komt mogelijk uit een niet herkend spoor. Een beerput (M18) vangt aan vanaf het maaiveld, doorsnijdt alle pakketten en reikt tot net in tuinaardelaag L8. Deze staat tegen tuinmuur M29, die maar een stuk in tuinaardelaag L3 doorloopt. Een datering van de laag in de tweede helft van de 15de eeuw of de eerste helft van de 16de eeuw lijkt het meest plausibel. Dit is onder meer gebaseerd op de verhouding tussen het grijs en rood aardewerk.¹⁴

Figuur 41: Vondsten uit werkput 1, vlak 1, tuinaardelaag L8 (V9: linksboven, V22: onder, V42: rechts)

Verder naar het zuiden vinden we bovenaan een donkergrijze insteek, die behoort tot de goten M2 en M21 (S30). Ze ligt op een beigegeel tot donkergeel zandbed (L18/19). Het zandbed bevindt zich op tuinaardelaag L3, die vervolgens op tuinaardelaag L8 ligt.

¹³ De Groote 2014, 144

¹⁴ Zie: De Groote 2014, 389-390, fig. 284 en 286

Figuur 42: Werkput 1, vlak 1 profiel oost (BC)

Ter hoogte van het tweede vlak werd in het noorden (profiel zuid) de diepere bodemopbouw in kaart gebracht. Onder tuinaardelaag L8, op een diepte van ca. 30 cm onder het tweede archeologische vlak, bevindt zich een oudere - iets zuiverdere - donkere bruingrijze tuinaardelaag (L49). Uit deze laag werden twee bodem- en twee wandfragmenten van kannen of kruiken in steengoed aangetroffen, vermoedelijk uit Siegburg, naast een pootfragment van een grape in geglaazuurd rood aardewerk en een botfragment (V43). De vondsten plaatsen de laag wellicht in de 15de-eeuw. Tuinaardelaag L8 wordt ter hoogte van profiel zuid doorsneden door puinkuil S24 en muren M26 en M104.

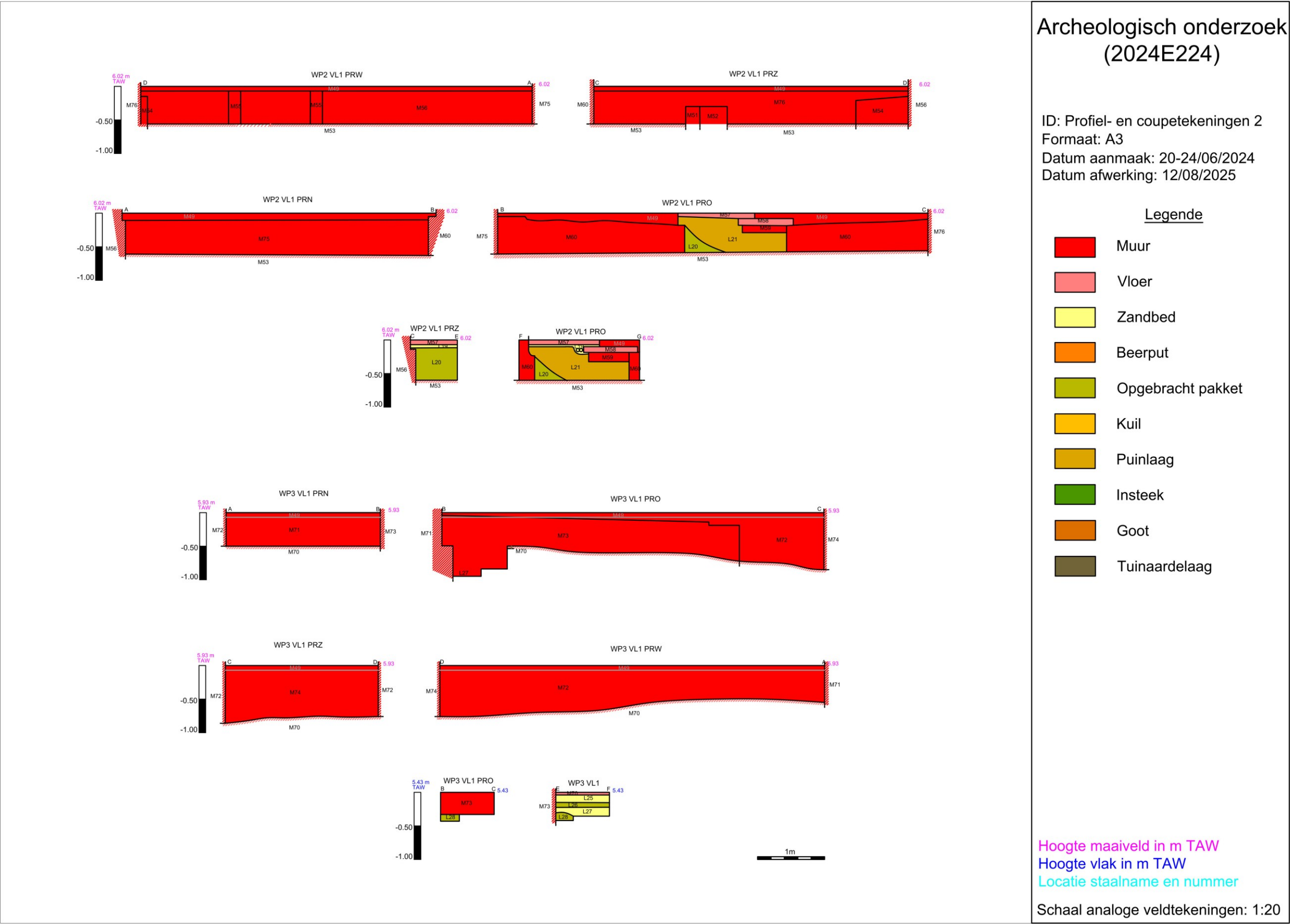
Figuur 43: Werkput 1, vlak 2, profiel zuid (AB)

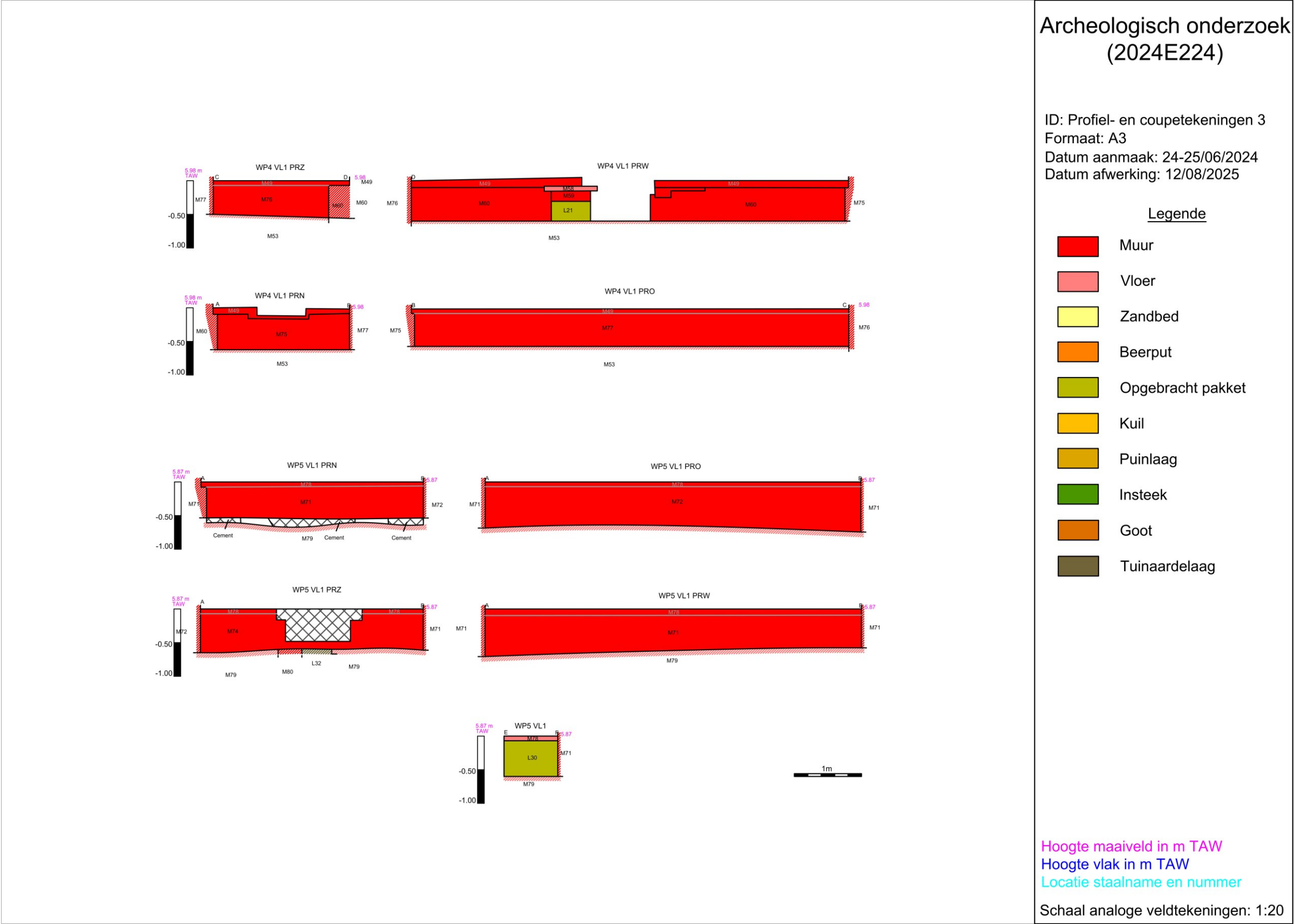
Figuur 44: Werkput 1, vlak 3, vondsten uit tuinaardelaag L49 (V43)

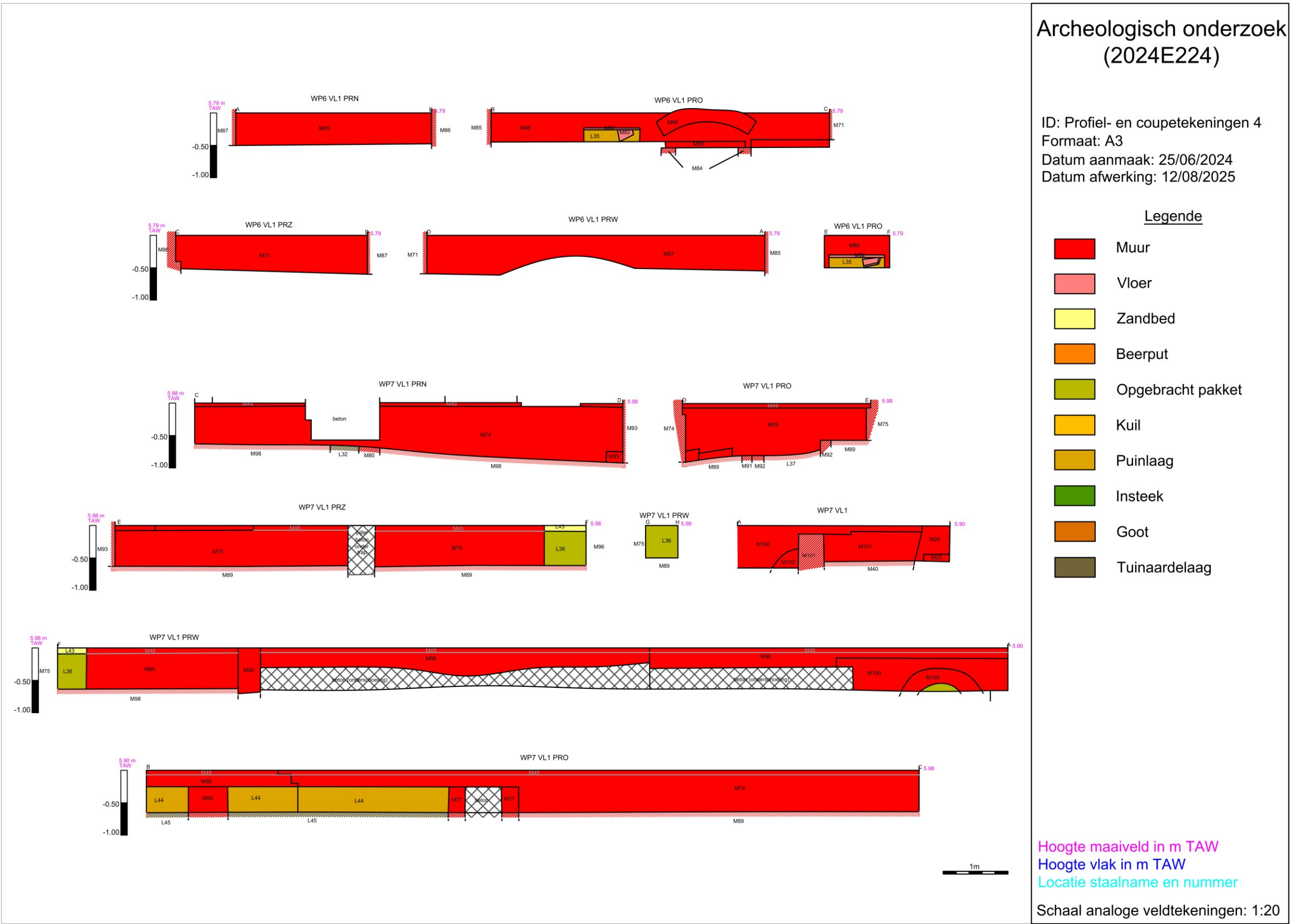
Figuur 45: Profieltekeningen deel 1

Figuur 46: Profieltekeningen deel 2

Figuur 47: Profieltekeningen deel 3

Figuur 48: Profieltekeningen deel 4

2.4.6 Assessment van sporen

De site kent een complexe verticale stratigrafie. In totaal werden 192 sporen (sporen, lagen en muren) geregistreerd. De antropogene sporen omvatten hoofdzakelijk insteken, puinkuilen, waterputten, dempingspakketten in kelders, zandbedden, opgebrachte lagen, tuinaardelagen, vloeren, goten, keldermuren, gewelven, tuinmuren en verstoringen. De sporen komen verspreid voor over het terrein. Hieronder worden eerst de aangetroffen sporen binnen het huidige gebouw besproken en vervolgens de sporen buiten het gebouw.

Vlak 1 bevond zich op een diepte die varieerde van 6.20 tot 7.17 m TAW (60-126 cm -mv) in de tuinzone en 5.24 tot 5.43 m TAW (55-65 cm -mv) onder de kelder van het gebouw. Vlak 2 bevond zich op een diepte die varieerde van 5.35 tot 6.26 m TAW (151-249 cm -mv) in de tuinzone en op ca. 5.33 m TAW (65 cm -mv) onder de kelder van het gebouw. Enkel in de tuinzone werd ook nog een derde vlak aangelegd. Dit bevond zich op 5.17-5.31 m TAW (253-275 cm -mv).

2.4.6.1 Resten binnen het huidige gebouw

De verschillende kamers (huidige toestand) binnen het gebouw hebben elk een afzonderlijk werkputnummer gekregen (werkputten 2-7).

2.4.6.1.1 Oudste bouwphase met opdeling in twee panden

Op basis van oudere muurresten is duidelijk dat er in de breedte oorspronkelijk twee panden aanwezig waren, die aansloten op de Grote Markt. Twee naast elkaar gelegen muren met een noordnoord-oost-zuidzuidwest oriëntatie in werkput 2 maken dit duidelijk (M51 en M52). Deze muren zijn daarna nog als binnenmuur gebruikt. De panden hadden respectievelijk een breedte van ca. 3,80 m (links) en ca. 4,45 m (rechts).

De oostelijke muur (M52) is de oudste en heeft een baksteenformaat van 30 x 14 x 7 cm. Dergelijke bakstenen zijn zogenaamde kloostermoppen. Muren met bakstenen van een dergelijk formaat zijn ook aangetroffen bij opgravingen ter hoogte van de Grote Markt en worden daar gedateerd in het laatste kwart van de 13de eeuw. Ze worden geassocieerd met het Steen. Dit was een gevangenis ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, opgericht op de hoek van de Befferstraat, tussen 1250 en 1265. Ze bleef ongeveer twee eeuwen bestaan.¹⁵

Mogelijk is één van de panden ter hoogte van het onderzoeksgebied reeds vermeld in een historische bron uit 1396. In de Heilige Geesttafels en Huisarmen, Gasthuizen en Godshuizen staat op 26 november “De Ooievaer” vermeld, gelegen achter het “gevang”.¹⁶ Op 19 augustus 1409 wordt het pand opnieuw vermeld.¹⁷ Vermoedelijk is dit pand een voorloper van De Kleine Ooievaer, ten noordwesten van het onderzoeksgebied en/of De Grote Ooievaer, dat zich ter hoogte van het onderzoeksgebied bevond (zie verder).

Vloer M53 in werkput 2 loopt door aan beide zijden van de scheidingsmuren. De vloer is dus aangelegd na het verenigen van de twee panden. Het bovenste deel van muur M51 werd bij de laatste verbouwingsfase omgeduwd en heeft men ter plaatse laten liggen (M50). De muur heeft bakstenen van 17 x 8 x 4 cm en is gemetst met een vrij zachte donkerbeige kalkmortel. Deze muur is, afgaande op de afmetingen van de bakstenen, wat jonger dan oostelijke scheidingsmuur M52. Muur M52 zal

¹⁵ Alen *et al.* 2003, 47; Troubleyn/Wouters 2007, 58-60

¹⁶ De Ware Vrienden van het Archief, Huizendatabank Mechelen 14de-19de eeuw, <http://www.dewarevriendenvanhetarchief.be>, 2007-2025. Stadsarchief Mechelen, C.O.O. 0 (Heilige Geesttafels, Gasthuizen en Godshuizen), Betrams n°781

¹⁷ De Ware Vrienden van het Archief, Huizendatabank Mechelen 14de-19de eeuw, <http://www.dewarevriendenvanhetarchief.be>, 2007-2025. Stadsarchief Mechelen, C.O.O. 0 (Heilige Geesttafels, Gasthuizen en Godshuizen), Betrams n°7265

dan ook lange tijd als gemeenschappelijke muur gediend hebben, tenzij er onder muur M51 nog ouder funderingswerk zit.

2024E224 21/06/2024 WP2 VL1
 Figuur 49: Werkput 2, vlak 1, scheidingsmuren M51 (links) en M52 (rechts) en met errond vloer M53

In werkput 4, in het oosten, waar de oudere vloer (M53) diende verwijderd te worden, werd eronder een oudere, donkere grijszwarte leemvloer vastgesteld (L46). Wellicht dateert die uit de fase dat er zich nog twee panden bevonden ter hoogte van het onderzoeksgebied. Dit kon echter niet geverifieerd worden doordat de oudere vloer elders in het gebouw grotendeels in situ bewaard kan blijven en dus niet uitgebroken is.

De vondst van een randfragment (V32) van een kogelpot (randtype L37A) of grape (randtype L120B) ter hoogte van de lemen vloer, doet wel vermoeden dat de vloer het oudste restant is dat we hebben aangetroffen tijdens de opgraving. Het randtype bij de kogelpot komt minstens voor in 12de- of 13de-eeuwse contexten.¹⁸ Indien het om een grape gaat, is het randfragment wellicht te dateren in de tweede helft van de 15de eeuw of de eerste helft van de 16de eeuw te situeren, al is een 14de-eeuwse datering ook mogelijk.¹⁹

De leemvloer is wellicht ouder (cf. Veemarkt, zie verder) en op basis van de vondst dus te plaatsen in de 12de- of 13de eeuw. Omdat de oudere baksteenvloer slechts plaatselijk kon verwijderd worden, is niet duidelijk wat de chronologische relatie is tussen de leemvloer (L46) en de hoger besproken (laat-)13de-eeuwse muur (M52). Het is ook niet duidelijk of de vloer geassocieerd kan worden met een steenbouwfase of met een oudere houtbouwfase.

¹⁸ De Groote 2014, 205

¹⁹ De Groote 2014, 159

Ter hoogte van twee aansluitende panden aan de noordwestzijde van de Veemarkt, ten noordoosten van de Grote Markt, werden ook aan de straatzijde restanten van leemvloeren aangetroffen. Het gaat er om een afwisseling van zandbedden, leemlaagjes en opgebrachte lagen of nivelleringslagen. Verschillende ervan bevatten vrij grote brokken houtskool. Verder werd er ook een houtskoolrijke laag vastgesteld, die wijst op een (stads)brand.²⁰ Deze pakketten worden er gedateerd in de periode van de latere 12de eeuw tot het derde kwart van de 13de eeuw. De datering sluit vrij goed aan bij die van het aardewerk, maar de einddatum kan wellicht al wat vroeger in de 13de eeuw geplaatst worden.²¹

Figuur 50: Werkput 4, vlak 2, lemen vloer L46

De twee vastgestelde panden aan de Grote Markt zullen aangesloten hebben op het oudste wegtracé van Mechelen op de rechteroever van de Dijle. Deze lag op een zandige rug ter hoogte van de Grote Markt en de Befferstraat en verbond Mechelen met Heist-op-den-Berg, maar ook met de zetel van de prins-bisschop van Luik.²² vanaf de vroege 13de eeuw liep er een weg diagonaal over de Grote Markt, die ongeveer ter hoogte van het onderzoeksgebied aansloot op een andere weg. De eerste gekende historische vermelding van een markt is er in 1237. Het gaat om de voorloper van de Grote Markt, eerder een straatmarkt. Deze markt begon aan de Befferstraat, zoals kan afgeleid worden uit een bron van 1274.²³ Ze bevond zich dus langs of kort bij het onderzoeksgebied. Aan de noordzijde van de

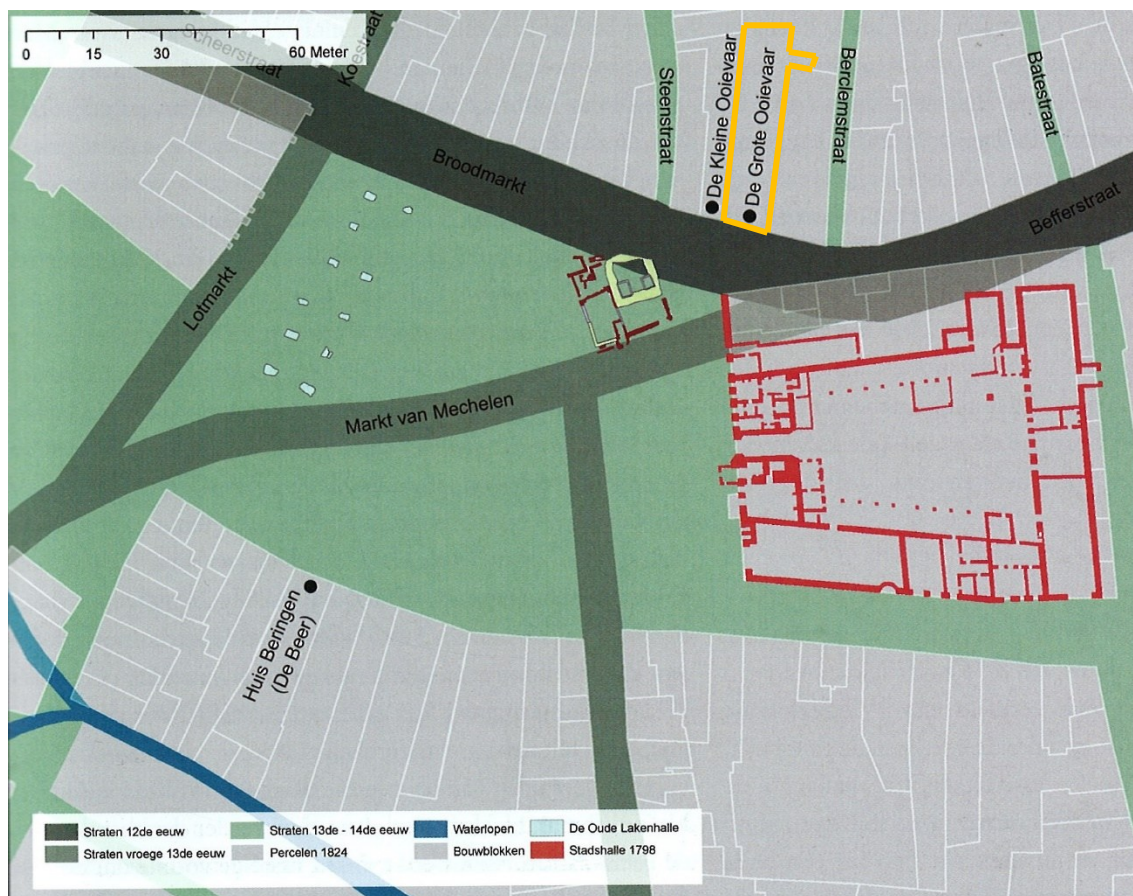
²⁰ Bruggeman 2023a, 46

²¹ Bruggeman 2023a, 44

²² Kinnaer/Wouters 2007a, 15

²³ Kinnaer/Wouters 2007a, 19

huidige Grote Markt, vermoedelijk aansluitend bij het onderzoeksgebied, bevond zich de Broodmarkt.²⁴

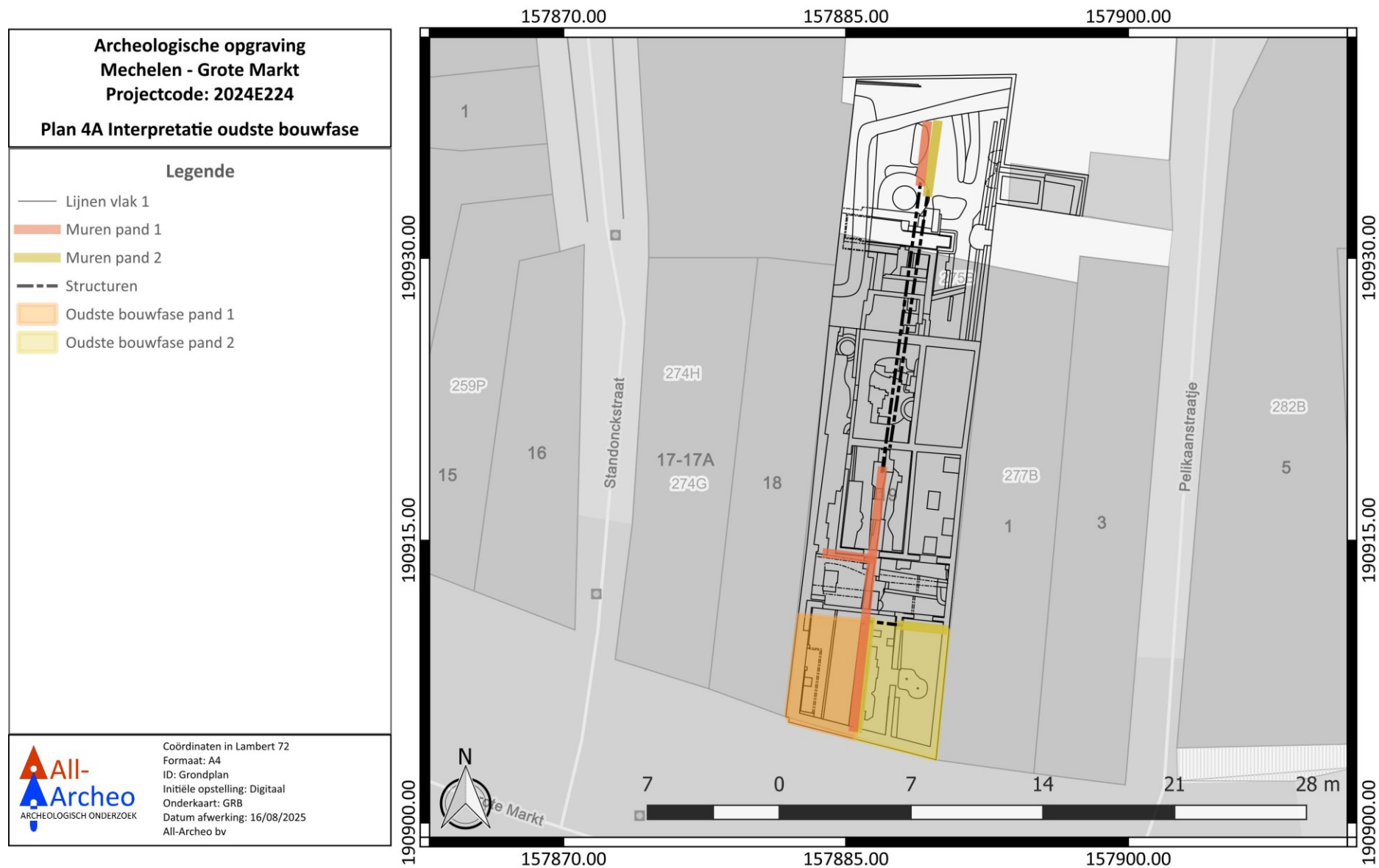
Figuur 51: Kaart (noorden bovenaan) met de Oude Lakenhalle, de Nieuwe Lakenhalle en weergave van de Grote Ooievaar (bovenaan: oranje) ter hoogte van het onderzoeksgebied (Kinnaer/Wouters 2007b , 71), waarbij het Steen zich ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevond (gele en donkerrode inkleuring)

Ook in de tuinzone tonen twee muren de oorspronkelijke opdeling in twee panden aan (M26 en M104, zie ook Resten in de huidige tuinzone). Wanneer de twee panden zijn samengevoegd tot één pand kon niet achterhaald worden tijdens de opgraving.

Uit historische bronnen is gekend dat het pand ter hoogte van het onderzoeksgebied de “Grooten Odevaer” of de Grote Ooievaar werd genoemd. Een eerst vermelding van deze huisnaam is te vinden in 1501. Deze staat in de schepenregisters van Mechelen en dit op 10 september 1501.²⁵ De twee panden lijken op basis hiervan voor 1501 samengevoegd.

²⁴ Kinnaer/Wouters 2007b, 70, Kinnaer/Wouters 2007c, 82

²⁵ De Ware Vrienden van het Archief, Huizendatabank Mechelen 14de-19de eeuw, <http://www.dewarevriendenvanhetarchief.be>, 2007-2021. Stadsarchief Mechelen, Schepenregisters 118 f° 169r (Schepenregister)

De scheidingsmuren zijn binnen het huidige gebouw ook verder naar het noorden toe te volgen (M80 en M95), in werkput 7. Het gaat voor het westelijke pand echter niet meer om dezelfde muur. De muur (M95) is hier opgebouwd met bakstenen van een kleiner formaat (14,5 x 8 x 4 cm, recupsteen) en in een andere mortel. Muur M95 takt ook af in westelijke richting en heeft dan een westnoordwest-oostzuidoost oriëntatie. Dit deel kwam aan het licht onder de aangetroffen vloer (M98). De muur zal dienst gedaan hebben als binnenindeling.

Figuur 53: Werkput 7, vlak 1, muur M95

Eén van de muren loopt nog verder door naar het noorden (M80) in werkput 5. De andere muur (M95) is niet meer aanwezig in werkput 5 ter hoogte van het aangelegde vlak aan de bovenzijde van vloeren M72 en M79. De vloer stopt waar muur M95 zou moeten zitten. Hier bevindt zich een donkergrijs opgebracht pakket (L32). De muur is dus uitgebroken of is op een dieper niveau nog aanwezig. Uit het opgebracht pakket komt een botfragment van een zoogdier (V34).

In het verlengde van deze muren is op het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en op het Primitief kadasterplan uit 1830-1834 de oostelijke begrenzing (buitenmuur) van het gebouw te zien. Bij de opgraving zijn ter hoogte van werkput 6 echter geen muren aangetroffen die in het verlengde liggen van M80 en M95/L32. Wellicht waren hier wel muren aanwezig, maar zijn ze niet bewaard gebleven. Deze ruimte lijkt in een latere fase gecreëerd dan de bebouwing ten zuiden hiervan (zie verder).

Figuur 54: Werkput 7, vlak 1, vloer M89, waartussen zich muren M80 en M95 bevinden

Figuur 55: Werkput 5, vlak 1, vloer M79 met ertussen muren M80, M81 en laag L32

Muur M103 is een westnoordwest-oostzuidoost georiënteerde muur die aan het licht kwam onder de aangetroffen vloer in werkput 4. Ze is opgebouwd in bakstenen van 18,5 x 7,5 x 4 cm en in een vrij zachte, beigegele kalkmortel. De muur staat in verbinding met muur M51, een scheidingsmuur in werkput 2. Mogelijk bevond zich hier oorspronkelijk de achterzijde van het oostelijke pand. De muur bevindt zich ongeveer 6,60 m achter de huidige voorgevel. Bij de opkuis van muur M103 werden twee wandfragmenten grijs aardewerk aangetroffen (V31) met kalkaanslag aan de binnenzijde. Vermoedelijk bevond ook de achtergevel van het westelijke pand zich ongeveer op deze hoogte, aangezien scheidingsmuur M52 zich vanaf hier met een kleiner baksteenformaat (en dus uit een jongere fase stamt) doorzet in werkput 7 (M95)

2024E224 28/06/2024 WP4 VL2 M103
 Figuur 56: Werkput 4, vlak 2, muur M103

Ter hoogte van de scheidingsmuur met het ten westen van het onderzoeksgebied gelegen pand bevindt zich achteraan in het gebouw een spaarboog M100. Afgaande op het grote baksteenformaat (25 x 12 x 6 cm) is het een van de oudste vastgestelde muren. Het baksteenformaat komt overeen met dat van een scheidingsmuur die in de tuinzone werd vastgesteld (zie verder). Het baksteenformaat is wel kleiner dan dat van een van de scheidingsmuren aan de straatzijde (M52) en is daardoor vermoedelijk jonger. Uit de insteek (S35) van een pijler van het spaarboogstelsel (M100) komt een wandfragment rood aardewerk (V41). Vroegrood of rood aardewerk komt voor vanaf de 12de eeuw.²⁶

²⁶ De Groote 2014, 107-108

Figuur 57: Werkput 4, vlak 2, vondst aangetroffen bij opkuis muur M103 (V31)

Figuur 58: Werkput 7, vlak 1, profiel W (FA) met spaarboog M100

Figuur 59: Werkput 7, vlak 1, rood aardewerk (V41) uit insteek S35 van een pijler van het spaarboogstelsel (M100)

2.4.6.1.2 Vroegere achtergevel van het gebouw

De achterzijde van werkput 3 (ter hoogte van M49) komt overeen met de achterkant van het gebouw in het oosten in de vroege 19de eeuw, waarachter zich een onbebouwde zone bevond, zoals blijkt uit het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834.

Er zijn aanwijzingen dat zich op deze hoogte, ongeveer 15,45 m achter de voorgevel, lange tijd de achterzijde van het hoofdvolume bevond dat aansluit op de Grote Markt (noordzijde werkputten 3 en 5). Dit blijkt uit het gegeven dat in werkput 7, in het verlengde van de muren aan de achterzijde van werkputten 3 en 5, een verspringing is te zien in scheidingsmuur M49 aan de westzijde. Het ruwe karakter van de muur ter hoogte van de verspringing lijkt erop te wijzen dat de muur afknikte naar het oosten toe. Die vormde dan de achtergevel en werd later weggebroken. Ook de vaststelling dat er - in tegenstelling tot in andere ruimtes - ander vloerwerk aanwezig is in werkput 6 (M82, zie hoger) ondersteunt dit vermoeden.

Binnen werkput 6 werd nog een westnoordwest-oostzuidoost georiënteerde muur vastgesteld (M83) opgebouwd uit bakstenen van 16 x 8 x 4 cm en een vrij zachte donkerbeige kalkmortel, die wat verzakt is. Bij de opkuis ervan werd een fragment steengoed aangetroffen (V36). Ten zuiden ervan is een tuinaardelaag aanwezig (L34) en ten noorden een puinrijk opvullingspakket (L23). De muur wordt geïnterpreteerd als de zuidelijke begrenzing van de kelder met gewelven, die ter hoogte van de huidige tuinzone werd opgegraven (M10, M14-15, M36 en M47, zie verder).

Figuur 60: Werkput 7, vlak 1, profiel west (FA) met aan de rechterzijde een verspringing in de scheidingsmuur (M49), waarbij de muur die zich zal verdergezet hebben in oostelijke richting vermoedelijk is weggekap

Figuur 61: Werkput 6, vlak 1, steengoed gerecupereerd bij de opkuis van muur M83 (V36)

Aangezien de achtergevel van de bebouwing die aansluit op de Grote Markt zich in deze fase ter hoogte van de achterzijde van werkputten 3 en 5 bevond, kan het bouwvolume met de kelder als een achterhuis of een afzonderlijk huis met de toegang via het Pelikaanstraatje geïnterpreteerd worden. Tussen beide bouwvolumes was er dan mogelijk een tuinzone of binnenkoer. Het bouwvolume vangt aan op ca. 19,15 m achter de voorgevel.

Figuur 62: Werkput 6, vlak 1, kelder muur M83

2.4.6.1.3 Oudere vloeren

Binnen het gebouw zijn onder de huidige vloeren - die verwijderd werden in functie van de geplande werken - in grote delen oudere vloeren bewaard gebleven (M53, M70, M79, M82-83 en M89). Ze zullen verband houden de tempel van de vrijmetselaarsloge die zich ter hoogte van het onderzoeksgebied bevond. Verschillende muren van het huidige gebouw, opgericht in 1902, zijn gemetst bovenop deze oudere vloer. Het huidige gebouw heeft een nieuwe indeling ten opzichte van de voorgaande fase. Omdat de nieuwe muren op de oudere vloeren staan, zijn de oudere vloeren plaatselijk verzakt. De onderbouw van de wangen van een haard, te associëren met de huidige vloeren, werd nog vastgesteld aan de westzijde van werkput 2 (M55). De haard heeft een interne breedte van ca. 1,0 m en staat op de oudere vloer (M53).

Van wanneer de oudere vloeren dateren is niet duidelijk. De vloeren kunnen namelijk grotendeels in situ bewaard blijven, waardoor ze voor het grootste deel niet uitgebroken zijn. Eventuele vondsten die aanwezig zijn in gerelateerde of oudere pakketten, die kunnen bijdragen tot het dateren van de vloeren, konden dan ook niet gerecupereerd worden. De oudere vloeren bevinden zich op ongeveer hetzelfde niveau als het vloerniveau van de kelder in de tuinzone, waarbij de kelder vermoedelijk ten vroegste dateert uit de late 17de eeuw (zie verder). Het baksteenformaat van de oudere vloeren is wel iets groter dan die van de kelder in de tuin (zie verder).

Figuur 63: Werkput 3, vlak 1, vloer M70

Figuur 64: Werkput 2, vlak 1, onderbouw haard (M55)

2024E224 24/06/2024 WP4 VL1

Figuur 65: Werkput 4, vlak 1, Vloer M53, waarbij zowel de muur aan de linkerzijde (M49) als aan de rechterzijde (M49/60) de vloer heeft doen verzakken

2024E224 28/06/2024 WP7 VL1

Figuur 66: Werkput 7, vlak 1, vloer M98 met ertussen muur M90

De meeste van de oudere vloeren zijn uitgevoerd in baksteen, geplaatst in een halfsteens verband. De bakstenen hebben afmetingen van 16/16,5 x 7,5/8 x 3,5/4 cm en zijn gezet in een vrij harde beigegele kalkmortel. In het oosten van werkput 7 werd ook een westnoordwest-oostzuidoost georiënteerde muur vastgesteld (M90). Deze is niet zo diep ingezet en lijkt uit dezelfde fase te dateren als de vastgestelde vloeren (M89). De vloer vertoont hier een vertrapping.

De vloer in werkput 6 (M82), die slechts fragmentarisch is bewaard, is uitgevoerd in keramische tegels in een halfsteensverband. Dit wijst erop dat hier wellicht pas in een latere fase een ruimte werd gecreëerd (zie verder). De tegels hebben afmetingen van 20 x 20 x 3,5 cm en de mortel is een vrij harde, grijzebeige kalkmortel.

Figuur 67: Werkput 6, vlak 1, restant vloer M82

Uit een coupe door de oudere vloer (M70) blijkt dat er zich onder de vloer een licht geelwit zandbed bevindt (L25). Daaronder bevindt zich in werkput 3 een lichtgrijze kleilaag (L26), die diende om de kelder waterdicht te maken. Deze laag ligt op een ouder geel zandbed (L27). Niet veel dieper vangt de keldermuur (M73) aan. De muur staat op een donkergrijs opgebracht pakket (L28).

Figuur 68: Werkput 3, vlak 1, coupe vloer M70 (EF)

2.4.6.1.4 Waterputten

Binnen het gebouw werden drie waterputten vastgesteld. De eerste waterput, die niet gedempt bleek, bevindt zich in het oosten van werkput 6 (M84). Hij is gemetst met bakstenen van 16 x 7,5 x 4 cm en is gezet in een vrij zachte beigegele kalkmortel. De waterput ligt deels onder de oostelijke muur van de werkput (M49). De waterput, met een buitendiameter van ca. 1,25 m, bevond zich oorspronkelijk in een tuinzone, zoals kan afgeleid worden van het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834.

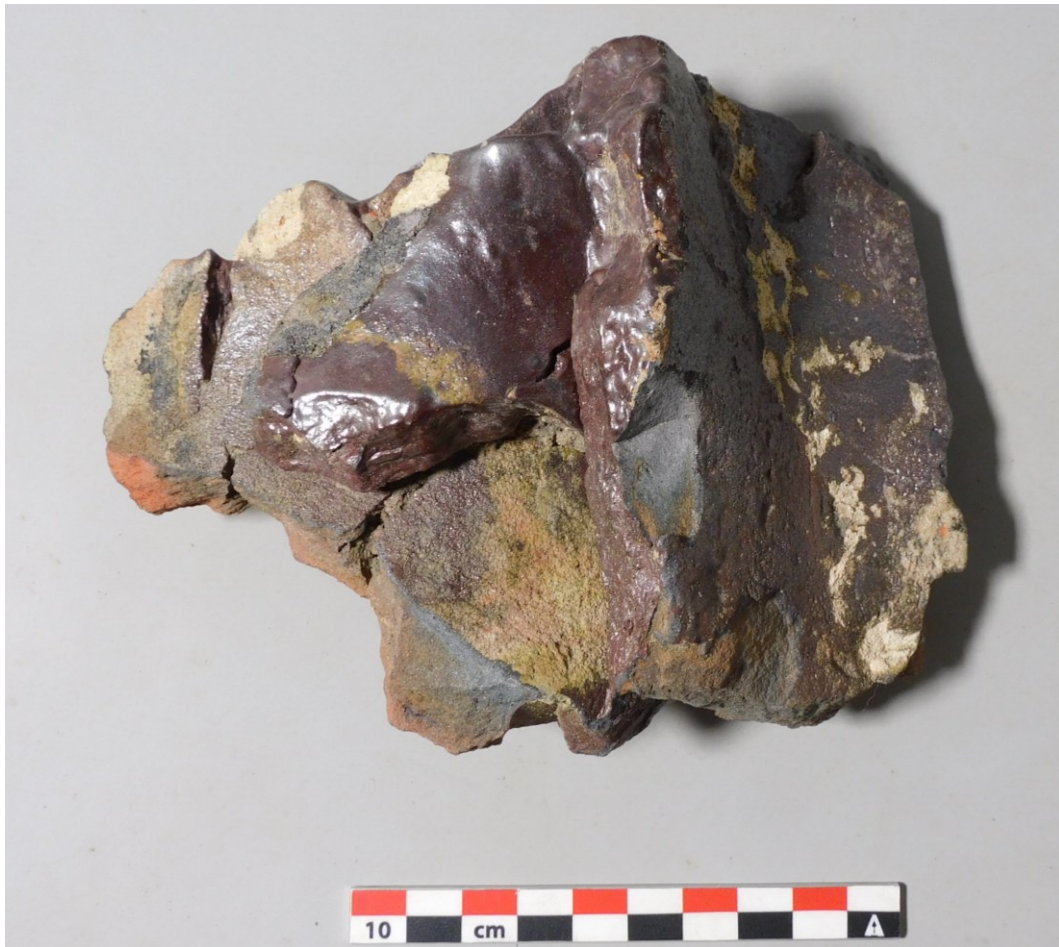
Achteraan in het gebouw, ter hoogte van de gang die uitgaat op de tuin (werkput 7), bevindt zich de tweede waterput (M99/S33) met een buitendiameter van ca. 1,10 m. Uit de insteek ervan (S34) komt een versinterd baksteenfragment (V40). Deze waterput is wel gedempt. De derde waterput (M97) bevindt zich ook deels in de gang, maar ook in de naastliggende ruimte (werkput 6). Het spoor werd vastgesteld tijdens het proefputtenonderzoek en bij de begeleiding van de onderschoeiingswerken. Deze waterput, opgebouwd in bakstenen van 19 x 10 x 5 cm en gezet in een vrij harde beige kalkmortel, is gedempt en lijkt opgegeven bij de bouwphase uit de vroege 20ste eeuw. In het oosten van werkput 7 werd ook nog een afgeronde structuur vastgesteld (M91). Wat de functie ervan was, is niet duidelijk.

2024E224 27/06/2024 WP6 VL1 M84
Figuur 69: Werkput 6, vlak 1, waterput M84

2024E224 28/06/2024 WP7 VL1 S33 S34 M99
Figuur 70: Werkput 7, vlak 1, waterput M99 met vulling S33

Figuur 71: Werkput 7, vlak 1, versinterde dakpannen uit waterputvulling S33 (V40)

2024E224 28/06/2024 WP7 VL1 M97
Figuur 72: Werkput 7, vlak 1, waterput M97

Figuur 73: Werkput 6, vlak 1, waterput M97 bij de begeleiding van de onderschoeiingswerken

Figuur 74: Werkput 7, vlak 1, afgeronde muur M92

2.4.6.2 Resten in de huidige tuinzone

Binnen de tuinzone werd er opgegraven in één werkput (werkput 1). Hier werden muren, kuilen en verstoringen vastgesteld.

Tegen de achterzijde van het bestaande gebouw werd heel wat muurwerk van ondergrondse structuren aangetroffen. Het gaat onder meer om een kelder, een cisterne en een beerput. Aan de westzijde is dit bovenaan deels verstoord (S15). De muren staan op en tegen elkaar. Er zijn duidelijk verschillende fasen vast te stellen.

Figuur 75: Werkput 1, vlak 1

2024E224 18/06/2024 WP1 VL2

Figuur 76: Werkput 1, vlak 2

2024E224 18/06/2024 WP1 VL1 L3 S3 S13 M8 M5 M14 AB

Figuur 77: Werkput 1 met het muurwerk in het zuiden van de tuinzone tegen het bestaande gebouw

2.4.6.2.1 Oudste bouwphase

Aan de noordzijde van de opgravingszone werden nog twee naast elkaar gelegen scheidingsmuren (M26 en M104) met een noordnoordoost-zuidzuidwest oriëntatie vastgesteld (vlak 3). Er werd eerder al verwezen naar deze muren, die mee aantonen dat het gebouw dat aansluit op de Grote Markt oorspronkelijk opgedeeld was in twee panden (zie Resten binnen het huidige gebouw).

De westelijke muur M26 is gemetst met bakstenen van een groot formaat (25 x 12 x 6 cm) en een vrij zachte beigegele kalkmortel. De bakstenen zijn iets kleiner dan de 13de-14de-eeuwse bakstenen die elders in Mechelen zijn aangetroffen en die een lengte hebben van 26 à 27 cm.²⁷ Dit doet vermoeden dat muur M26 ten vroegste te plaatsen is in de latere 14de eeuw of in de 15de eeuw. De muur staat in een tuinaardelaag (L49), die vermoedelijk gedateerd kan worden in de 15de-eeuw. Tot minstens een stuk in de 15de eeuw zal het onderzoeksgebied nog uit twee panden bestaan hebben. De andere scheidingsmuur (M104) heeft bakstenen met een kleiner formaat van 17 x 8 x 4 cm.

Figuur 78: Werkput 1, vlak 3, scheidingsmuren M26 (links) en M104 (rechts)

2.4.6.2.2 Kelder van voor 1824

Een groot deel van de zone met muurwerk maakt deel uit van een kelder met twee noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde gewelven. Het gaat in deze fase om een achterhuis of een afzonderlijk huis toegankelijk via het Pelikaanstraatje (zie hoger). Het gebouw heeft een lengte van ca. 8,90 m en een breedte van ca. 6,20 m. Wanneer de kelder is aangelegd is niet helemaal duidelijk. Op basis van de stratigrafie, waarbij de kelder tuinaardelaag L3 doorsnijdt, is de kelder wellicht ten vroegste te dateren in de latere 17de eeuw.

²⁷ Devroe/Claesen 2015, 13-14

De meest noordelijke muur van de vastgestelde concentratie aan muurwerk heeft een westnoordwest-oostzuidoost oriëntatie (M14) en maakt deel uit van de kelder. Deze muur knikt af in het oosten en zet zich dan enerzijds voort in noordnoordoostelijke richting en anderzijds in zuidzuidwestelijke richting. De muur kon in noordelijke richting slechts over een korte afstand gevolgd worden, omdat ze verstoord is bij de aanleg van een latere betonnen waterput (S4, zie verder) en ook omdat er aan deze zijde geen kelder aanwezig was en de muur minder diep zal ingezet geweest zijn.

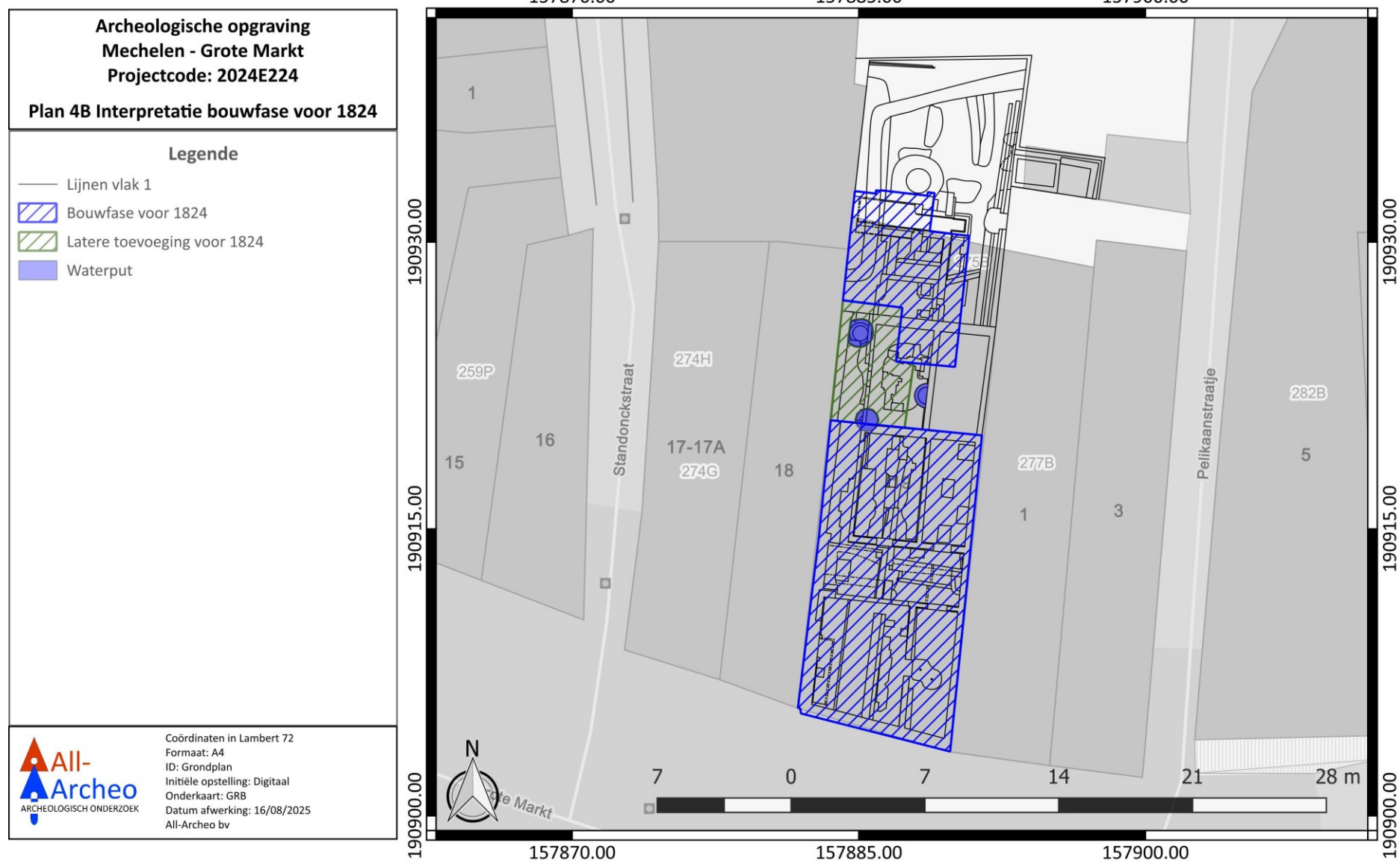
De muur in zuidzuidwestelijke richting (M36) droeg zowel een gewelf aan de oostzijde als aan de westzijde (M15 en M10). De muur ligt in het verlengde van de vastgestelde oostelijke scheidingsmuren van het oorspronkelijke westelijke pand (M26, M52, M95/ L32). De kelder is dus opgericht na de samenvoeging van de twee panden.

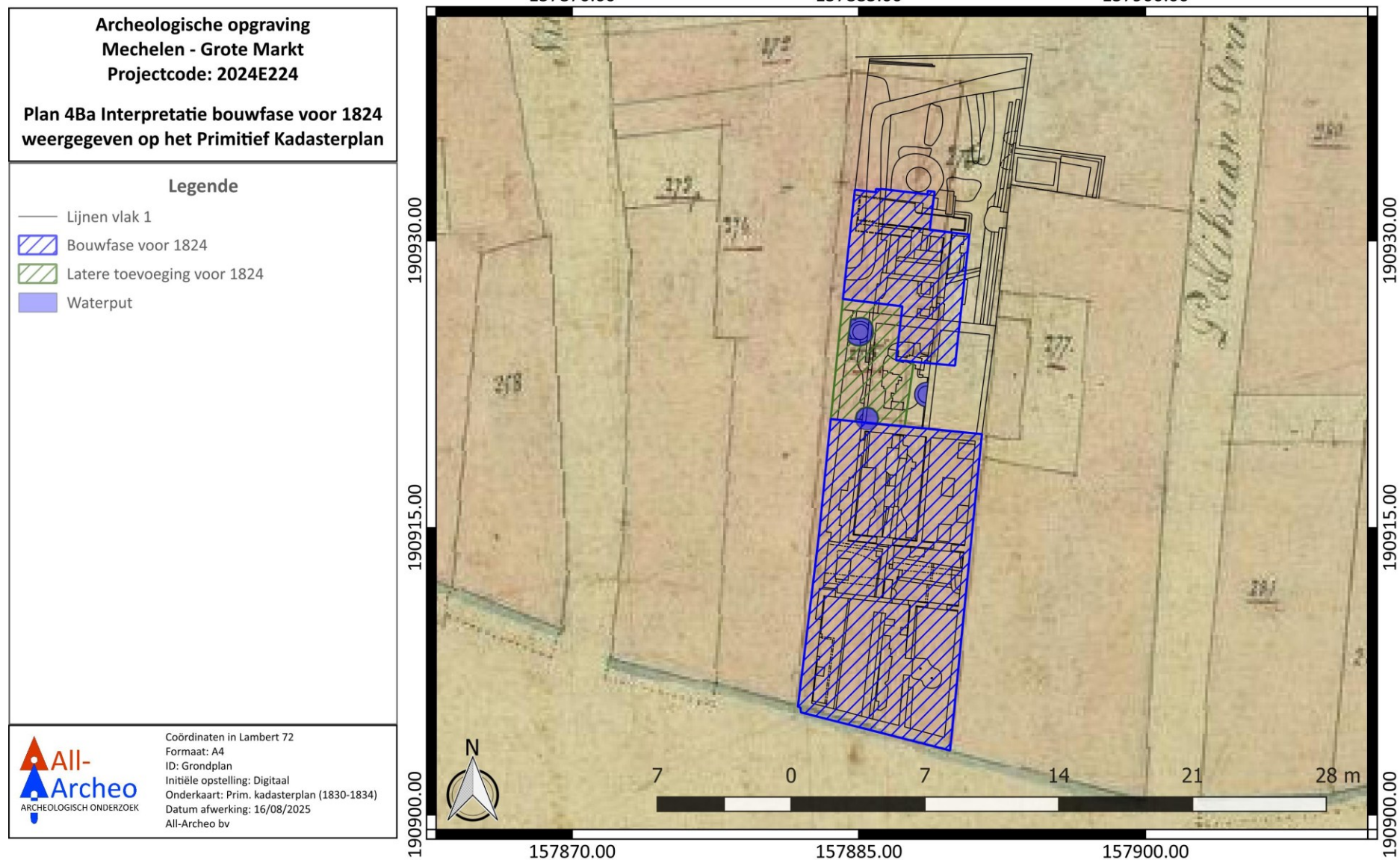
De kelder wordt in het zuiden deels begrensd door muren M47 en M101, die zich iets ten noorden van de huidige achtergevel van het gebouw bevinden, maar loopt voor een deel nog verder door naar het zuiden tot onder het huidige gebouw (M83, zie hoger). De muren van de kelder zijn opgebouwd uit bakstenen van 17/18 x 8 x 4/5 cm in een vrij zachte beigegele tot donkerbeige kalkmortel.

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 L3 M6 M7 L2

Figuur 79: Werkput 1, vlak 1, muur M6/7

Figuur 81: Interpretatie bouwfase voor 1824, weergegeven op het Primitief Kadasterplan uit 1830-1834 (<https://agatha.arch.be>)

De kelder is voorzien van een baksteenvloer (M40) met bakstenen van 15 x 6,5 x 4 cm. De keldervloer bevindt zich op een diepte van ca. 2,70 m onder het maaiveld bij aanvang van de opgraving (ca. 5.35 m TAW). Dit is 45 à 55 cm onder de bestaande keldervloer, maar komt ongeveer overeen met de oudere keldervloeren die binnen het gebouw werden vastgesteld.

De oostelijke begrenzing van de kelder komt niet overeen met de breedte van het weergegeven gebouw op het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834 (M6-7 en M33). Deze bouwfase is daardoor wellicht ouder. Uit de opvulling van de kelder (L2/S16) komen een randfragment van een kom of pan in intern geglaazuurd wit aardewerk en een wandfragment grijs aardewerk (V19). Het fragment wit aardewerk lijkt te dateren in de 18de eeuw.²⁸ Verder leverde de keldervulling (L5/S18) een wandfragment geglaazuurd rood aardewerk en een bodemfragment steengoed, vermoedelijk uit Raeren (V20), op. Uit de vulling van het andere compartiment van de kelder (L6/S19) komen een wand- en een oorfragment geglaazuurd rood aardewerk en een botfragment (V23).

2024E224 18/06/2024 WP1 VL1 L3 S3 S13 M8 M5 M14 AB

Figuur 82: Werkput 1, vlak 1, muur M14

²⁸ Bartels *et al.* 2011, 739, cat. 741

Figuur 83: Werkput 1, vlak 1, muren M8, M11-12 en M14, met centraal links (M15) en centraal rechts (M10) restanten van het gewelf van de kelder

Figuur 84: Werkput 1, vlak 2, coupe door de kelder met twee keldergewelven (M10 en M36/37), waarbij de latere muur M5 op de keldervloer staat (AB)

Figuur 85: Werkput 1, vlakken 1 en 2, keldervullingen S16 (V19: links), S18 (V20: midden), S19c (V23: rechts)

De oudere kelder bevindt zich nog deels onder het huidige gebouw (M33). Dit deel van de kelder is vernieuwd door het metsen van een muur aan de binnenzijde (M67) en een nieuw gewelf (M64). Ook een nieuwe vloer is aangebracht (M66/69). De zuidelijke begrenzing van de kelder werd vastgesteld ter hoogte van werkput 6, binnen het gebouw (zie hoger).

2024E224 28/06/2024 WP7 VL1 M101 M40 M100

Figuur 86: Werkput 1, vlak 2, zuidelijke muur M101 van de kelder met vloer M40

Figuur 87: Werkput 1, vlak 2, keldervloer M40

Figuur 88: Werkput 1, vlak 1, oostzijde van de kelder (M33), die deels onder het gebouw doorloopt en die aan de zuidzijde vernieuwd is (M67 en M64)

Figuur 89: Werkput 1, vlak 1, oostzijde van de kelder (M33), die deels onder het gebouw doorloopt en aan de zuidzijde vernieuwd is (M67 en M64), na het weghalen van de dwarse muren

Figuur 90: Werkput 1, vlak 1, muurwerk dat doorloopt onder het huidige gebouw (M64, M66 en M67)

2.4.6.2.3 Bouwfase na 1824

Door de kelder gaat een latere noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde, stevig uitgevoerde muur (M5) die opgebouwd is uit bakstenen van 16 x 7 x 4 cm en die gezet is in een vrij harde donkerbeige kalkmortel. Hiermee is het gebouw in de breedte versmald tot ca. 5,40 m. De muur bevindt zich in het verlengde van de muur binnen het gebouw aan de oostzijde van werkput 6 (M49, zie hoger), maar is gemetst met kleinere bakstenen.

De muur komt overeen met de oostzijde van het gebouw op het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834. De kelder die aanwezig was (zie hoger), werd ook versmald in de breedte. De oostzuidoost-westnoordwest georiënteerde muur M11 (bakstenen 17 x 7, 5 x 4 cm en vrij zachte donkerbeige kalkmortel) zorgde voor een nieuwe binnenindeling, waarmee de kelder uit de vorige fase werd verkleind. Uit de donkere grijsbruine insteek (S13) van M5 komen een rand- en een wandfragment steengoed van een voorraadpot (V17), te dateren in de 19de eeuw of later.

Figuur 91: Werkput 1, vlak 1, voorraadpot in steengoed uit insteek S13 (V17)

Het nieuwe gebouwwolume strekte zich nog verder uit naar het noorden dan wat kon vastgesteld worden, aangezien muur M5 aan de noordzijde deels weggebroken bleek. Dat het gebouw zich verder naar het noorden toe uitstrekte, is ook duidelijk op te maken uit het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834.

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M1 M5 M8-15
Figuur 92: Werkput 1, vlak 1, muren M1, M5 en M8-15 met links muur M5 en centraal Muur M5/11

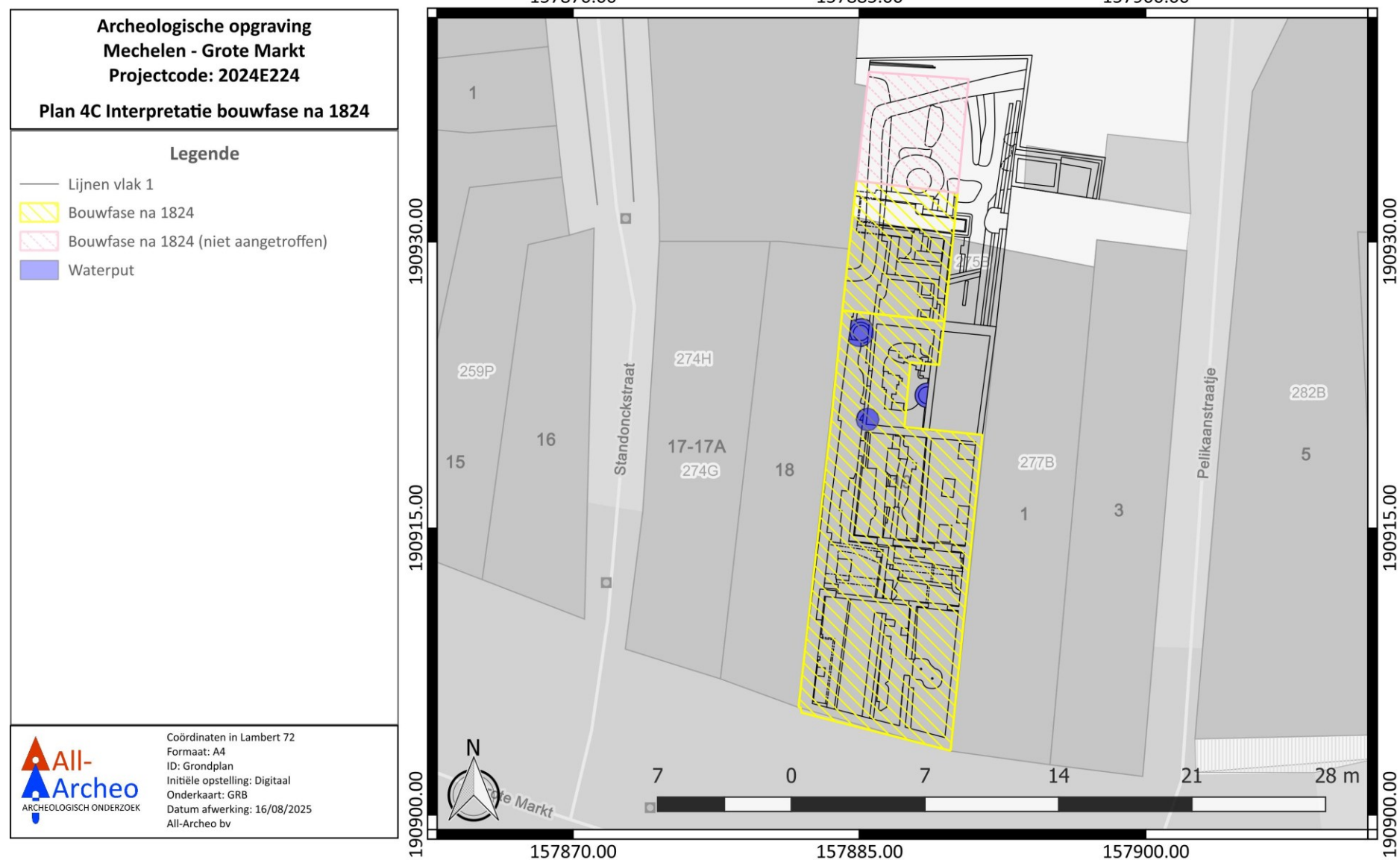

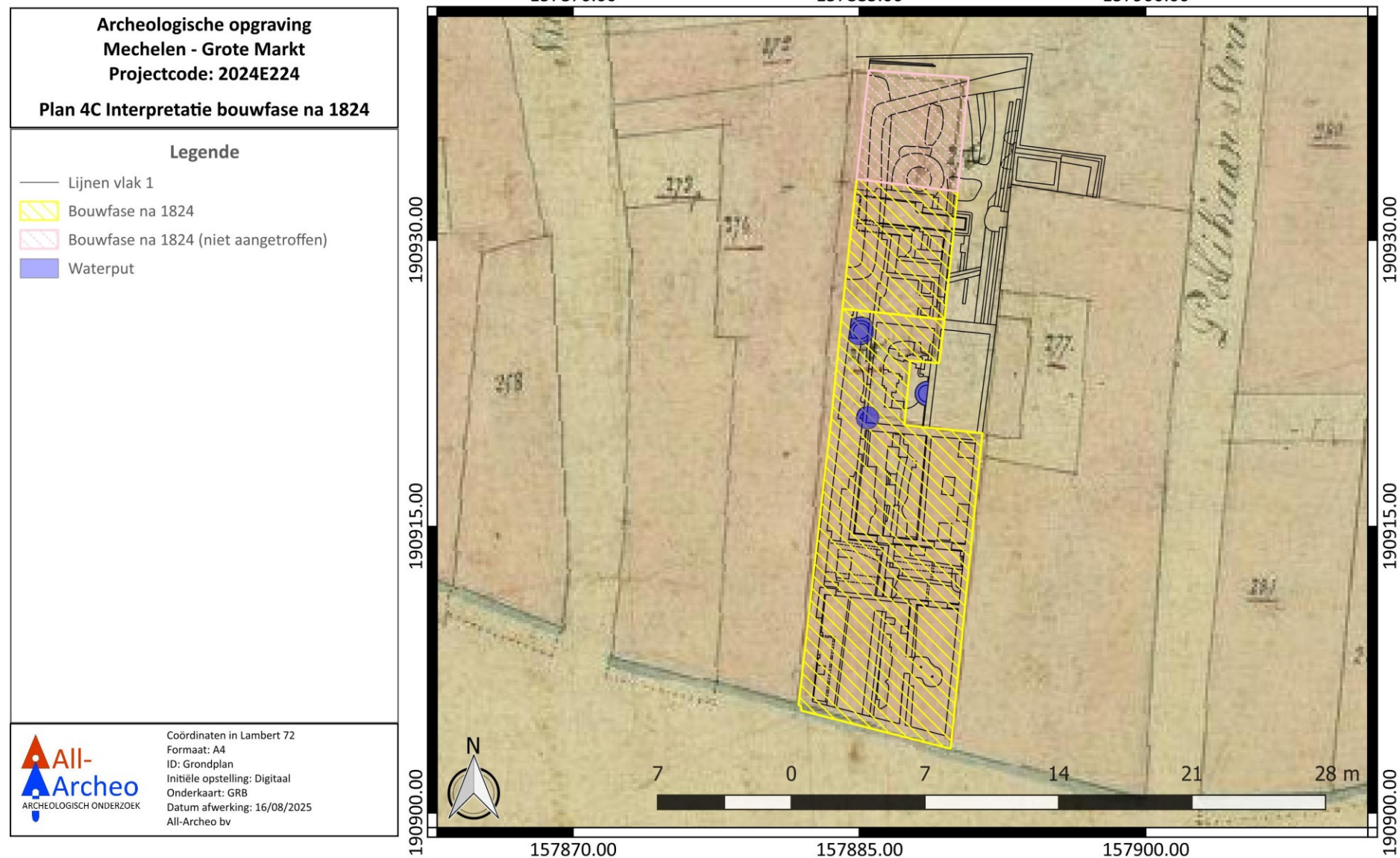
2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M10 M11
Figuur 93: Werkput 1, vlak 1, met op de voorgrond de nieuwe binnenmuur (M11) die de oudere kelder verkleinde

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 L4 S8 M5 S4 AB

Figuur 94: Werkput 1, vlak 1, coupe ter hoogte van muur M5 (AB)

Figuur 96: Interpretatie bouwfase na 1824, weergegeven op het Primitief Kadasterplan uit 1830-1834 (<https://agatha.arch.be>)

2.4.6.2.4 Opgave kelder

In het zuiden van de huidige tuinzone, tegen het bestaande gebouw, bevindt zich een cisterne (M1) met afmetingen van ca. 3,25 m bij 2,15 m en een hoogte van ca. 1,80 m. Ze is opgetrokken uit industriële bakstenen van 17,5 x 8 x 4,5 cm in een zeer harde lichtgrijze cementmortel en ze is voorzien van troggewelven met ijzeren I-profielen met een opening tegen het gebouw. De cisterne is gebouwd tegen muur M5, die zich ten oosten bevindt. De structuur bleek niet opgevuld te zijn. De muurresten uit deze fase zullen in verband staan met de achterbouw die nog aanwezig was voor aanvang van de opgraving.

Bij of voor de creatie van de cisterne werd de vastgestelde kelder (zie hoger) gedempt, aangezien de cisterne aan de buitenzijde niet mooi afgewerkt is. De oostzuidoost-westnoordwest georiënteerde muur (M9) is een funderingsmuur, opgebouwd uit bakstenen van 18 x 8,5 x 4,5 cm en een zeer harde beigegrijze mortel. Ze stamt uit dezelfde fase als de cisterne. Ze is ook gebouwd tegen muur M5. Uit de insteek (S1) van M9 komt een pijpensteel in pijpenpaarde (V11).

Figuur 97: Werkput 1, vlak 1, troggewelven boven cisterne M1

Figuur 98: Interpretatie bouwfases vanaf 1902, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 99: Werkput 1, vlak 1, vooraanzicht cisterne M1, die aan de linkerzijde is aangebouwd tegen muur M5

Figuur 100: Werkput 1, vlak 2, binnenzijde cisterne M1

Figuur 101: Werkput 1, vlak 1, muur M9 die de oudere gewelven (M10 en M36/37) heeft doorbroken en gebouwd is tegen muur M5 (links) (ABC)

Binnen het niet onderkelderde gebouw is in het noorden een beerput (M12 en M22) met vloer (M20) gecreëerd. Het heeft een opening in het oosten (M8). De opening ligt buiten het gebouw. De beerput kon daarmee geledigd worden vanuit de tuinzone. De opening werd gemetst met bakstenen van 15 x 7 x 4 cm en een vrij zachte donker beigegele kalkmortel. Intern heeft de beerput afmetingen van ca. 5,55 m bij maximaal ca. 1,25 m. Uit de insteek van M8 (S3) komen twee wandfragmenten en een bodemfragment van een tas in industrieel kleurloos glas (V12), ten vroegste te dateren in de 19de eeuw.

De beerput bevatte enkel nog puin (L7/S14). In dit puinpakket zijn een randfragment van een bord in geglaazuurd rood aardewerk, een randfragment geglaazuurd wit aardewerk en een lang bot van een zoogdier aangetroffen (V18). Onder de recentste vloer van de beerput blijkt een tweede vloer te liggen. Deze plakt sterk aan de bovenste. Slechts plaatselijk kon de tweede vloer vrijgelegd worden.

In het westen bevindt zich nog een noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde grondkeermuur, gemetst met cementmortel (M13). Ze bevindt zich tussen de cisterne (M1) en een muur van de nieuwe indeling van de kelder uit 1902 (M11/23). Ze vormde de rand van de tot voor kort aanwezige trap naar de kelder.

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M5 M8
Figuur 102: Werkput 1, vlak 1, beerput M12/M22 met puinvulling S14

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M14 L7 M5 M12 M11 AB
Figuur 103: Werkput 1, vlak 1, coupe vulling (S14) beerput M12/M22 (AB)

Figuur 104: Werkput 1, vlak 1, leeggehaalde beerput M12/M22

Figuur 105: Werkput 1, vlak 1, vondsten uit insteek S3 van M8 (V12: links) en uit puinpakket L7/S14 van de beerput (V18: rechts)

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M13
 Figuur 106: Werkput 1, vlak 1, muur M13

2.4.6.2.5 Ondergrondse structuren en andere sporen

Centraal binnen de tuinzone bevindt zich een betonnen waterput met insteek (S4), die niet gedempt bleek te zijn en die als verstoring beschouwd wordt. Aan de oostzijde van de tuinzone bevinden zich drie gemetselde afvoergoten (M2, M4 en M21). Ze zijn respectievelijk opgebouwd uit bakstenen van 17,5 x 8 x 4,5 cm, 18 x 8,5 x 5 cm en 17,5 x 8,5 x 5 cm.

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 Ijzeren waterput

Figuur 107: Werkput 1, vlak 1, waterput S4

Figuur 108: Werkput 1, vlak 1, goot M2

Figuur 109: Werkput 1, vlak 1, coupe goten M2 en M21 (AB)

In het uiterste noorden, aan de westzijde van de opgravingszone, werd nog een halfsteens, deels bewaard, muurtje met een iets bredere ondiepe fundering vastgesteld (M18). Wellicht gaat het om het restant van een gootje. Het heeft een oost-west oriëntatie. Het muurtje is gemetst met bakstenen van 17 x 7,5 x 4 cm in een vrij zachte beige kalkmortel. Aan de binnenzijde van het muurtje zijn resten van bepleistering aanwezig. Wellicht stond het in relatie tot de bebouwing binnen het onderzoeksgebied, die zich aan de westzijde helemaal uitstrekte tot aan de noordzijde van het projectgebied, zoals te zien is op het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834.

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M18

Figuur 110: Werkput 1, vlak 1, muur M18

Aan de westzijde van de tuinzone werd tegen de rand van het onderzoeksgebied een ca. 1,65 m brede, langgerekte insteek vastgesteld (S5/S21), die in verband staat met de scheidingsmuur in het westen van het onderzoeksgebied. Deze insteek oversnijdt de meeste van de hoger besproken bouwfasen ter hoogte van de tuinzone, behalve de cisterne (M1) en de latere grondkeermuur (M13). Uit S5 komt een pijpensteel in pijpjarde en een randfragment intern geglaazuurd rood aardewerk, mogelijk van een grape (V13).

Figuur 111: Werkput 1, vlak 1, vondsten uit insteek S5/21 (V13)

Figuur 112: Werkput 1, vlak 2, insteek S5/21

Er werden verder ook enkele (puin)kuilen met een onregelmatige tot langgerekte vorm vastgesteld op het eerste (S6-10 en S20-21) en het tweede archeologische vlak (S22-24). De afmetingen variëren van 35 cm tot meer dan 3,80 m. De lengte van de meeste kuilen bedraagt echter niet meer dan ca. 2,15 m. Ze zijn in doorsnede komvormig en reiken niet zo diep onder het aangelegde vlak (tot ca. 30 cm diep).

Verschillende kuilen leverden vondsten op. Uit kuil S6 komen twee wandfragmenten geglaazuurd rood aardewerk, waarvan één met gele slibversiering (V14). Dit laatste stuk hoort eerder thuis in de latere 17de eeuw of de 18de eeuw.²⁹ Kuil S8 leverde dan weer twee wandfragmenten op in geglaazuurd rood aardewerk van een grape met roetsporen aan de buitenzijde, een wandfragment faïence en een botfragment (V15). Dit ensemble hoort thuis in de tweede helft van de 17de eeuw of in de 18de eeuw.

Uit puinkuil S10 komen een wandfragment van een fles in groen glas, een wandfragment faïence en een rand- en drie wandfragmenten geglaazuurd rood aardewerk, waarvan het randfragment en twee wandfragmenten toebehoren aan een teil (V16). Ook de vondsten in deze kuil kunnen geplaatst worden in de tweede helft van de 17de eeuw of in de 18de eeuw.

²⁹ Bartels *et al.* 2011, 643-649

Kuil S22, die tuinaardelaag L8 doorsnijdt, bevatte enkele vondsten. Het gaat om twee rand- en vijf wandfragmenten, een bodemfragment en een oorfragment geglazuurd rood aardewerk, een wandfragment steengoed en een botfragment (V21 en V24). De kuilen dateren van niet veel later dan de tuinaardelaag (S3) die ze doorsnijden (zie assessment van de landschappelijke ligging).

Figuur 113: Werkput 1, vlak 1, langgerekte puinkuilen S9 en S10

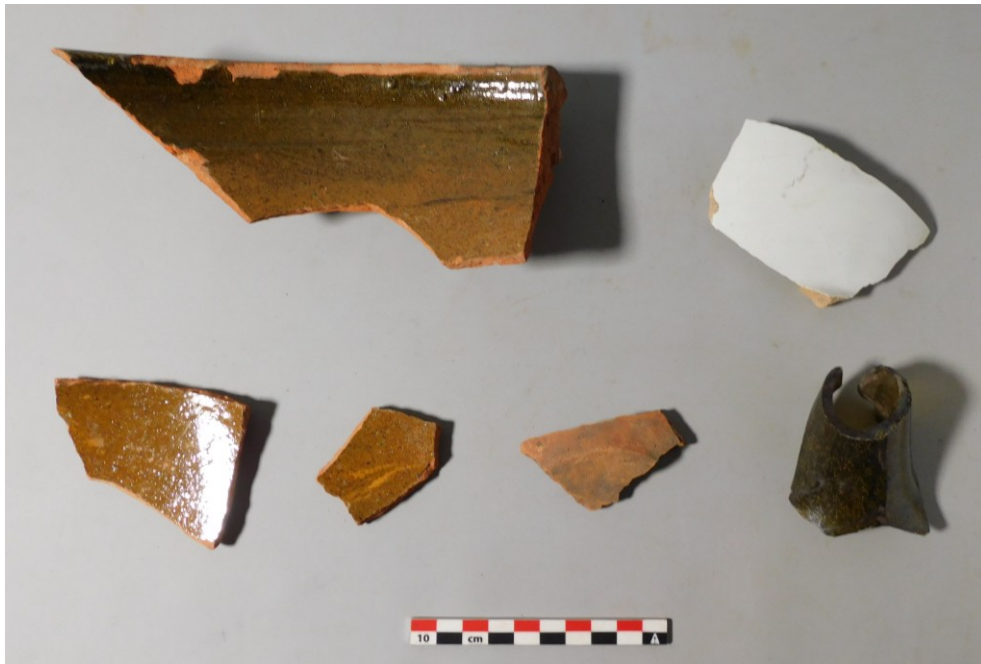
Figuur 114: Werkput 1, vlak 1, coupe puinkuil S7 (AB)

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 S7
Figuur 115: Werkput 1, vlak 1, puinkuil S7

Figuur 116: Werkput 1, vlak 1, vondsten uit insteek S5 (V13: linksboven), uit puinkuil S6 (V14: rechtsboven) en uit puinkuil S8 (V15: onder).

Figuur 117: Werkput 1, vlak 1, vondsten uit puinkuil S10 (V16)

Ter hoogte van het tweede archeologische vlak werd een fragmentair bewaard vloertje aangetroffen (M24), waarvan de industrieel vervaardigde bakstenen afmetingen hebben van ca. 16 x 7 x 4 cm. Wellicht behoorde het ook tot een ondergrondse structuur, maar de bewaring is te slecht om dat met zekerheid te kunnen stellen.

Figuur 118: Werkput 1, vlak 2, vloer M24

In de oostelijke uitsprong van het onderzoeksgebied werden twee oostzuidoost-westnoordwest georiënteerde bakken (M16 en M17) vastgesteld tegen de perceelsscheiding, die bestaat uit een tuinmuur. Ter hoogte hiervan bevond zich voor aanvang van de opgraving een bijgebouwtje. De bakken hebben respectievelijk afmetingen van (extern) 2,35 bij 1,7 m en 2,15 bij 1,90 m. Ze zijn gemetst met bakstenen van 16,5/17 x 8 x 4 cm en een zeer harde witte kalkmortel. Eén van de bakken blijkt een beerput (beeraanslag) te zijn en heeft een vloer. De andere reikt minder diep en heeft geen vloer. Beide zijn gevuld met recent puin.

2024E224 17/06/2024 WP1 VL1 M17 S12 M16 S11
 Figuur 119: Werkput 1, vlak 1, beerput M16 (achteraan) en bak M17 (vooraan)

Ter hoogte van het tweede archeologische vlak werd een vierkante bakstenen structuur vastgesteld (M27/28), die voorzien was van een gewelf. De structuur is opgebouwd uit bakstenen van 20 x 9 x 6 cm en een zeer zachte beigegele kalkmortel.

Deze structuur kon omwille van de ligging nabij de tuinmuur aan de rand van het onderzoeksgebied niet meer dan 30 cm diep gecoupeerd worden. Dieper couperen zou namelijk de stabiliteit van de tuinmuur ondermijnen.

Uit de donkergrijze vulling (S26) komen drie wandfragmenten geglazuurd rood aardewerk, drie wandfragmenten grijs aardewerk, een botfragment en een ijzeren haak (V25-26). Omwille van de stratigrafische positie (onder tuinlaag L3) moet deze ondergrondse structuur en de vulling ervan dateren voor de late 17de eeuw of de 18de eeuw.

Figuur 120: Werkput 1, vlak 1, coupe beerput M16 met vulling S11 (AB)

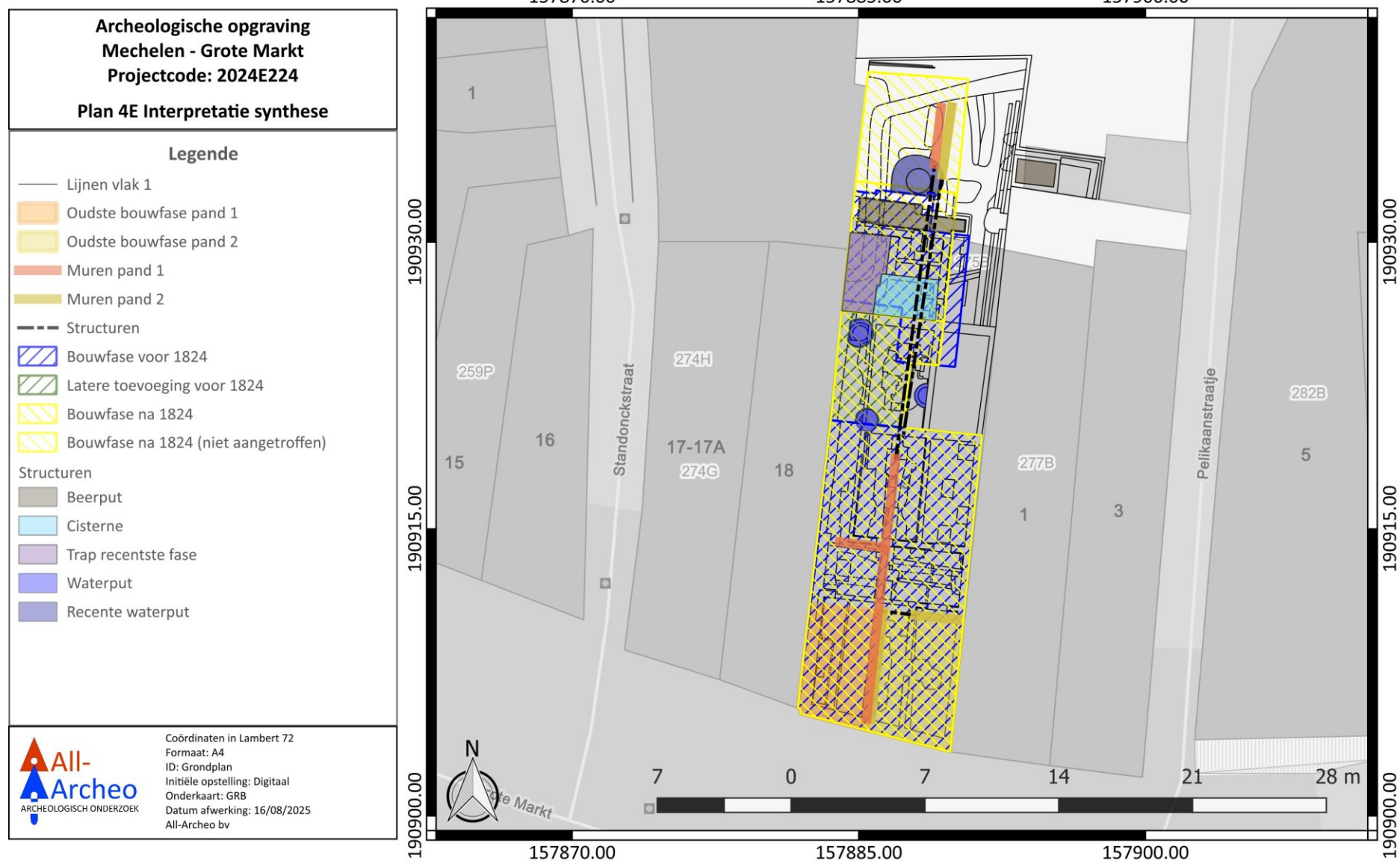
Figuur 121: Werkput 1, vlak 2, ondergrondse structuur M27/28

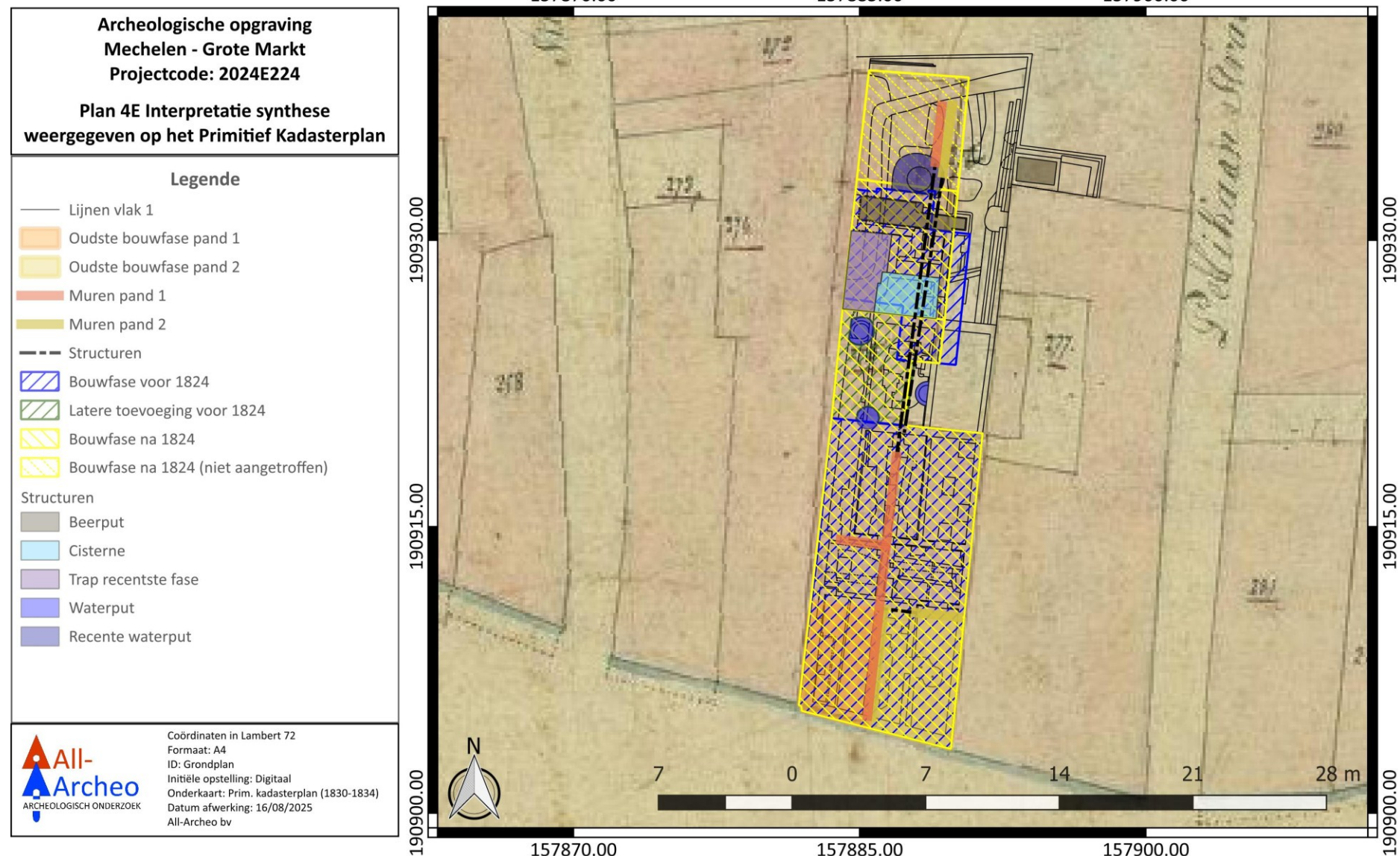
Figuur 122: Werkput 1, vlak 2, coupe ondergrondse structuur M27/28 (AB)

Figuur 123: Werkput 1, vlak 2, vondsten uit vulling S26 van bakstenen structuur M27-28 (V25 en V26)

Figuur 124: Interpretatie bouwfases en structuren, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 125: Interpretatie bouwfasen en structuren, weergegeven op het Primitief Kadasterplan uit 1830-1834 (<https://agatha.arch.be>)

2.4.7 Assessment van het onderzochte gebied

Na uitvoering van de voorgaande stappen kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden.

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
 - o De aangetroffen resten omvatten zowel grondsporen als muurresten. Het gaat hoofdzakelijk om insteken, puinkuilen, waterputten, dempingspakketten in kelders, zandbedden, opgebrachte lagen, tuinaardelagen, vloeren, goten, keldermuren, gewelven, tuinmuren en verstoringen. De muurresten van gebouwen bevinden zich vooral in het zuidelijke en centrale deel van het onderzoeksgebied. Een tuinzone bevond zich ten noorden en ten noordwesten ervan.
 - o We dateren de aangetroffen resten globaal genomen van de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd.
 - o De conservatie van de aangetroffen archeologische resten was goed te noemen. Ze bleven goed bewaard door de ophoging van het terrein en de natte terreinomstandigheden.

- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
 - o Er konden enkele duidelijke bouwfasen onderscheiden worden in de aangetroffen muur- en vloerresteren, waarvan de oudste wellicht teruggaat tot het einde van de volle middeleeuwen of het begin van de late middeleeuwen. De bouwfasering wordt bij het beantwoorden van andere onderzoeksvragen toegelicht.
 - o De oudste tuinaardelaag die werd aangesneden bij de opgraving is wellicht in de 15de-eeuw te dateren. De bovenliggende tuinaardelaag hoort thuis in de tweede helft van de 15de eeuw of de eerste helft van de 16de eeuw. De tuinaardelaag waar het eerste vlak op werd aangelegd, is te plaatsen in de latere 17de eeuw of in de 18de eeuw.
 - o De sporen in de tuinzone, met name de kuilen, zijn minstens te plaatsen in de tweede helft van de 17de eeuw of in de 18de eeuw, maar er zijn ook oudere kuilen. De tot de volledige diepte opgegraven beerputten zijn ten vroegste te dateren in de 19de eeuw. Eén van de beerputten bevat recent sloopmateriaal. Mogelijk is een vierkante gemetselde structuur in de tuinzone ook een beerput, maar deze kon niet tot de volledige diepte opgegraven worden. Ze is te dateren voor de late 17de eeuw of de 18de eeuw. Een betonnen waterput in de tuinzone is recent.
 - o Drie andere waterputten bevinden zich binnen het huidige gebouw en konden niet in de diepte onderzocht worden. Omwille daarvan is niet duidelijk wanneer ze te dateren zijn. Ze zijn alleszins te plaatsen voor de recentste bouwphase uit 1902. Een niet-opgevulde cisterne is wel ten vroegste te dateren in 1902.

- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?
 - o Net als tijdens het proefputtenonderzoek dateren de bij opgraving aangetroffen resten uit de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Bij de opgraving is ook een leemvloer aangetroffen die mogelijk ouder is.
 - o De vastgestelde natuurlijke depressie kon niet verder onderzocht worden omdat de bodemingrepen niet zo diep gingen.
 - o Archeologische resten die teruggaan tot de voor-Romeinse periode, zoals ter hoogte van de Grote Markt ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, zijn niet aangetroffen. De middeleeuwse resten in de omgeving gaan terug tot de 12de eeuw. Ook ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn er middeleeuwse resten vastgesteld die vrij ver teruggaan in de middeleeuwen, mogelijk tot in de 12de eeuw. Deze bevinden zich nabij de Grote Markt.
 - o Er zijn opnieuw meerdere tuinaardelagen vastgesteld. De oudste die werd aangesneden bij de opgraving is wellicht te dateren in de 15de eeuw. Bij het proefputtenonderzoek werd verondersteld dat de bebouwing (de “Grooten Odevaer”

of de Grote Ooievaar) werd opgericht in de 15de eeuw. Bij de opgraving zijn duidelijk ook oudere gebouwresten aangetroffen die kunnen teruggaan tot in de 12de-13de eeuw. Ze kunnen geassocieerd zijn met het pand “De Ooievaer”, gelegen achter het “gevang”, die voor het eerst in 1396 wordt vermeld.

- Aantoonbare resten van een atelier met bakovens van de semi-industriële pontkoekfabriek, die stamt uit de latere 19de eeuw, van Jan Baptist De Glas, dat achter het woonhuis zou liggen, werden niet aangetroffen. De oudere vloeren binnen het gebouw zullen verband houden de tempel van de vrijmetselaarsloge die zich ter hoogte van het onderzoeksgebied bevond.
- Wat is de relatie tussen de gesloopte panden en het aanwezig archeologisch erfgoed?
 - Het onderzoeksgebied kwam in 1900 in het bezit van Jan Baptist De Glas. Hij liet het bestaande pand slopen en het huidige herenhuis oprichten. Desondanks is er van de oudere bebouwing wel nog wat bewaard gebleven. Het gaat binnen het bestaande gebouw om vloeren en muren. Bij de oprichting van het nieuwe gebouw werd het vloerniveau verhoogd. De nieuwe (binnen)muren werden opgericht bovenop de oudere vloeren.
- Zijn er sporen aanwezig die inzicht geven in de vroegere indeling van het erf en is daar een evolutie in te herkennen?
 - Tijdens het onderzoek bleek dat de bebouwing op het perceel aan de straatzijde oorspronkelijk bestond uit twee panden, die lijken terug te gaan tot de 12de (leemvloer) en/of 13de eeuw (muur). In de aangetroffen muurresten kunnen we die nog zien. Het ging om twee hoofdgebouwen aan de straatzijde, in het zuiden van het terrein. Ook resten van een tuinmuur die de twee percelen in het noorden van elkaar afscheidde, zijn gevonden. Het is niet duidelijk tot wanneer de twee afzonderlijke panden zijn blijven bestaan. De twee panden lijken voor 1501 samengevoegd.
 - In een volgende vastgestelde fase bestaat de bebouwing binnen het onderzoeksgebied uit een gebouw dat aansluit op de Grote Markt en de volledige breedte van het onderzoeksgebied inneemt, maar nog niet de volledige diepte van het huidige gebouw. Ook is er een deels onderkelderd achterhuis of een afzonderlijk huis toegankelijk via het Pelikaanstraatje aanwezig in deze fase. Omdat de vloeren grotendeels in situ bewaard blijven, kon op basis van de stratigrafie en vondsten geen datering van de vloeren bekomen worden. De oudere vloeren bevinden zich op ongeveer hetzelfde niveau als het vloerniveau van de kelder in de tuinzone, waarbij de kelder op basis van de stratigrafie vermoedelijk ten vroegste dateert uit de late 17de eeuw. Het baksteenformaat van de oudere vloeren is wel iets groter dan die van de kelder in de tuin. De kelder lijkt alleszins te dateren van voor 1824. Later, maar nog voor 1824, werden de twee gebouwen verbonden. De waterputten, uitgezonderd een recent exemplaar, liggen in de zone tussen het bouwvolume aan de Grote Markt en het (achter)huis met de toegang via het Pelikaanstraatje.
 - In de periode na 1824 worden er verbouwingen uitgevoerd aan het pand en dan meer specifiek (grotendeels) ter hoogte van de huidige tuinzone, waarbij het gebouw - dat nog steeds deels onderkelderd is - er in de breedte versmald wordt. Het nieuwe gebouwvolume strekte zich nog verder uit naar het noorden dan kon vastgesteld worden. Eén van de waterputten bevindt zich in deze fase nog steeds in de tuinzone.
 - In 1902 werd een monumentaal, eclectisch herenhuis met neoclassicerende kenmerken opgericht ter hoogte van het onderzoeksgebied. De muren ervan staan bovenop de vloeren uit de voorgaande fase die verband zal houden met de tempel van de vrijmetselaarsloge. De kelder werd opgegeven van de achterbouw en er wordt een cisterne gecreëerd tegen de achterzijde van het hoofdvolume. Ook wordt een beerput aangelegd in de tuinzone. De overige muurresten in de tuinzone uit deze fase

zullen in verband staan met de achterbouw die nog aanwezig was voor aanvang van de opgraving.

- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
 - De aard van de aangetroffen resten, met name de muren, vloeren, een haard, beerputten en waterputten, wijzen op activiteiten van bewoning.
 - We troffen geen duidelijke aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten aan, ook niet van de semi-industriële pontkoekfabriek die werd opgericht in de latere 19de eeuw. Het valt wel op dat er veel waterputten en ook een cisterne aanwezig zijn op het terrein. Drie waterputten komen eerder centraal binnen de onderzochte zone voor, ter hoogte van de op heden bebouwde zone. Het is niet duidelijk van wanneer ze te dateren zijn. Ze zijn alleszins te plaatsen voor de recentste bouwfase uit 1902. Een niet opgevulde cisterne is wel ten vroegste te dateren in 1902.
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners van Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, voordien gekend als de "Grooten Odevaer" of de Grote Ooievaar, gedurende hun gebruiksperiode?
 - De aangetroffen vondsten zijn voornamelijk te bestempelen als huisraad. Het gaat om courante materialen in bijvoorbeeld het vaatwerk. Daarin is ook faience vertegenwoordigd, dat iets luxueuzer was, maar de aangetroffen vondsten geven geen blijk van een hoge welstand of sociale status. Duidelijke resten van economische activiteiten die plaatsvonden ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn niet aangetroffen. Ook aan het gebruik van de site als tempel van de vrijmetselaarsloge zijn geen duidelijke vondsten te relateren.
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten in de ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
 - De meeste vondsten die aangetroffen zijn, dateren uit de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Eén vondst wijkt daar duidelijk van af. Het gaat om een randfragment van een kogelpot die in de volle middeleeuwen te dateren is. Ze werd aangetroffen ter hoogte van L46, dat we als een lemen vloer interpreteren en geeft mogelijk aan dat er toch al sprake is van bebouwing op het terrein sinds de volle middeleeuwen.
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
 - De meeste vondsten dateren uit de late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Enkel de vondst van een randfragment van een kogelpot is ouder en dateren we al in de volle middeleeuwen.
 - De aangetroffen vondsten maken deel uit van het typische huisraad. Het gaat om kruiken, grappen, voorraadpotten, borden, teilen, flessen, resten van pijpen om te roken en ook kamerpotten. Verder is ook sprake van resten van bouwmaterialen en dierlijk botmateriaal dat we wellicht mogen beschouwen als consumptieafval.
- Hoe zag Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, voordien gekend als de "Grooten Odevaer" of de Grote Ooievaar, er doorheen de tijd uit? Betreft het dezelfde gebouwen, of een voorganger van de gebouwen weergegeven op de historische kaarten? Wanneer werd ze gebouwd?
 - Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel, voordien gekend als de "Grooten Odevaer" of de Grote Ooievaar, nam de volledige breedte in van het onderzoeksgebied, maar het gebouw reikte minder diep en er was een achterhuis of afzonderlijk huis met de

toegang via het Pelikaanstraatje. Er zijn verschillende bouwfases vastgesteld, die hoger reeds besproken zijn. Een deel van de gebouwresten kan gerelateerd worden aan de gebouwen weergegeven op het Kadasterplan van de binnenstad van Mechelen uit 1824 en het Primitief kadasterplan uit 1830-1834.

- Oudere gebouwresten kunnen vermoedelijk geassocieerd worden met “De Ooievaer”, gelegen achter het “gevang”, die voor het eerst wordt vermeld in 1396.
- Kan het onderzoek de gekende historische gegevens en interpretaties over het onderzoeksgebied fijn stellen, aanvullen en/of bijstellen?
 - Het onderzoek bevestigt - voor zo ver het archeologisch onderzoek daar uitspraak over kan doen - de gekende historische gegevens en interpretaties, maar vult ze ook aan. Resten, buiten de vastgestelde oudere vloeren, die duidelijk verband houden met de vrijmetselaarsloge zijn niet aangetroffen. Er zijn geen duidelijke aanwijzingen gevonden die in verband staan met de semi-industriële pontkoekfabriek die werd opgericht in de latere 19de eeuw, tenzij een deel van de waterputten daar mee in verband staat.
 - De opgraving kon aantonen dat er meerdere bouwfases zijn geweest, minstens geassocieerd met bewoning. Doordat de oudere vloeren die zijn aangetroffen binnen het gebouw grotendeels in situ bewaard blijven, kon er binnen het gebouw minder inzicht verworven worden in de bouwfaserings en het gebruik van het gebouw.
 - Bij de opgraving zijn duidelijk ook oudere gebouwresten aangetroffen, die kunnen teruggaan tot in de 12de-13de eeuw. Ze kunnen geassocieerd zijn met het pand “De Ooievaer”, gelegen achter het “gevang”, die voor het eerst in 1396 wordt vermeld.
- Van wanneer dateren de oudste resten op de site en waaruit bestaan ze?
 - Het oudste restant dat op het terrein aangetroffen is, is vermoedelijk dat van een lemen vloer. Het kwam aan het licht onder de huidige bebouwing. Ter hoogte van de vloer vonden we een randfragment van een kogelpot, waarvan het randtype minstens voorkwam in de 12de of 13de eeuw.
 - Het huidige gebouw bestond oorspronkelijk uit twee panden. Een scheidingsmuur tussen beide panden heeft een baksteenformaat van 30 x 14 x 7 cm. Het gaat om zogenaamde kloostermoppen. Bakstenen met een dergelijk formaat zijn ook aangetroffen ter hoogte van de Grote Markt en zijn daar vermoedelijk te dateren in het laatste kwart van de 13de eeuw. Ze zijn er geassocieerd met het Steen, een gevangenis ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, opgericht tussen 1250 en 1265.
- Welke fasering tonen de muurresten aan?
 - Bij het beantwoorden van bovenstaande onderzoeksvragen kwam de fasering van de muurresten al aan bod. Deze kan als volgt samengevat worden:
 - De oudste vastgestelde gebouwresten wijzen op de aanwezigheid van twee panden die vermoedelijk teruggaan tot in de 13de eeuw en mogelijk tot in de 12de eeuw.
 - In een volgende fase is er één pand aanwezig dat de volledige breedte van het onderzoeksgebied inneemt. De twee panden lijken voor 1501 samengevoegd. De kelder van een achterhuis dateert vermoedelijk ten vroegste uit de late 17de eeuw op basis van de stratigrafie.
 - Na 1824 worden er verbouwingen uitgevoerd aan het pand en dan meer specifiek (grotendeels) ter hoogte van de huidige tuinzone.
 - In 1902 werd een monumentaal, eclectisch herenhuis met neoclassicerende kenmerken opgericht.

3 Samenvatting

Bureauonderzoek wees uit dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het terrein bevindt zich in de historische stadskern van Mechelen. De inschatting van het archeologisch potentieel was gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein, de gekende geschiedenis van het onderzoeksgebied en de reeds gekende archeologische resten in de omgeving. Ter hoogte van het onderzoeksgebied wordt al in de vroege 16de eeuw een huis vermeld. De verwachting naar resten van historische bebouwing die teruggaat tot de 16de eeuw of zelfs ouder, was dan ook groot.

Archeologische resten op de Grote Markt ten zuidwesten van het onderzoeksgebied gaan terug tot de voor-Romeinse periode. De middeleeuwse resten in de omgeving gaan terug tot de 12de eeuw. Gezien de mogelijk goede bewaring van de natuurlijke bodem kunnen sites verwacht worden die zelfs teruggaan tot de steentijd. Het potentieel op de aanwezigheid van resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen bleek omwille van de landschappelijke ligging ook vrij groot.

Herenhuis De Beitel, de Passer, 't Penseel ter hoogte van het onderzoeksgebied is een monumentaal, eclectisch herenhuis uit 1902 met neoclassicerende kenmerken. Reeds in 1501 is een pand gekend ter hoogte van het onderzoeksgebied. Het gaat om de "Grooten Odevaer" of de Grote Ooievaar. De eerste vermelding is terug te vinden in 1501. In 1900 bevond zich ter hoogte van het onderzoeksgebied de werkplaats van de vrijmetselaarsloge La Constance. Zij verkochten hun tempel in dat jaar aan Jan Baptist De Glas, die gehuwd was met Pauline Fermont. Het pand dat het echtpaar De Glas-Fermont verwierf van de vrijmetselaarsloge, ter hoogte van waar zich het onderzoeksgebied bevindt, paalde aan hun woonhuis. Het atelier met de bakovens lag achter het nieuw verworven pand. Het gebouw werd gesloopt en vervangen door het huidige pand.

Volgend op het bureauonderzoek werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd om na te gaan of op het terrein relevante archeologische resten aanwezig zijn en om de aanwezige stratigrafie in kaart te brengen. Dit toonde aan dat op het terrein minstens archeologische resten aanwezig zijn uit de late middeleeuwen tot en met de nieuwste tijd. Er is een natuurlijke depressie aanwezig die ten laatste in de 15de eeuw volledig gedempt werd. Daarop zijn meerdere tuinaardelagen vastgesteld, die dateren vanaf de 15de eeuw tot heden. De bebouwing ter hoogte van het onderzoeksgebied langs de Grote Markt had oorspronkelijk wellicht geen kelder en het onderste, vastgestelde vloerniveau zal ongeveer overeengekomen hebben met het toenmalige maaiveld.

Het potentieel op kennisvermeerdering van een archeologische opgraving bleek groot en werd daarom nodig geacht. Het uitgevoerde archeologische vooronderzoek toonde aan dat er een waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is. Een deel van het aanwezige bodemarchief kon in situ bewaard blijven. Waar in situ bewaring niet mogelijk was, diende een opgraving plaats te vinden, tot op de verstoringsdiepte van de geplande werken.

Bij de opgraving werden zowel grondsporen als muurresten aangetroffen. Er konden verschillende bouwfasen onderscheiden worden in de aangetroffen muur- en vloerresten, waarvan de oudste wellicht teruggaat tot de het einde van de volle middeleeuwen of het begin van de late middeleeuwen. Het gaat om een leemvloer en een muur. Ze kunnen mogelijk geassocieerd zijn met het pand "De Ooievaer", gelegen achter het "gevang", die voor het eerst in 1396 wordt vermeld. Het ging om twee hoofdgebouwen aan de straatzijde, in het zuiden van het terrein. Ook resten van een tuinmuur die de twee percelen in het noorden van elkaar afscheidde, zijn gevonden.

De oudste tuinaardelaag die werd aangesneden bij de opgraving is wellicht in de 15de-eeuw te dateren. De sporen in de tuinzone, met name de kuilen, zijn minstens te plaatsen in de tweede helft van de 17de eeuw of in de 18de eeuw, maar er zijn ook oudere kuilen. Verder werden beerputten en waterputten

aangetroffen. De tot de volledige diepte opgegraven beerputten zijn ten vroegste te dateren in de 19de eeuw. De waterputten - op een recente betonnen exemplaar na - bevinden zich binnen het huidige gebouw en konden niet in de diepte onderzocht worden.

De twee oorspronkelijke panden werden in een volgende vastgestelde fase omgevormd tot één pand, dat de volledige breedte van het onderzoeksgebied inneemt. De twee panden lijken voor 1501 samengevoegd. Doordat de oudere vloeren die zijn aangetroffen binnen het gebouw grotendeels in situ bewaard blijven, kon er binnen het gebouw minder inzicht verworven worden in de bouwfaserings- en het gebruik van het gebouw. Resten, buiten de vastgestelde oudere vloeren, die duidelijk verband houden met de vrijmetselaarsloge zijn niet aangetroffen.

Verder is een deels onderkelderd achterhuis of een afzonderlijk huis toegankelijk via het Pelikaanstraatje aanwezig, dat vermoedelijk ten vroegste uit de late 17de eeuw dateert. Na 1824 worden er verbouwingen uitgevoerd aan het pand en dan meer specifiek (grotendeels) ter hoogte van de huidige tuinzone. In 1902 werd het huidige herenhuis opgericht, waarbij de muren op een oudere vloer zijn geplaatst. De kelder van de achterbouw werd opgegeven en er werd een cisterne gecreëerd tegen de achterzijde van het hoofdvolume. Ook werd een beerput aangelegd in de tuinzone.

De uitgevoerde opgraving levert daarmee meer inzicht in de bewoningsgeschiedenis ter hoogte van het onderzoeksgebied en in de zone aan de Grote Markt.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Alen, A./V. Caulier/W. De Meayer/A. Eryvynck/L. Lettany/L. Troubleyn/W. Wouters, 2003: *Het ongeschreven Mechelen. Archeologisch onderzoek op de Grote Markt en de Veemarkt 2001-2003*, Mechelen.

Bartels, M./J. Kottman/M. Klomp/H. van der Meulen/D. van de Venne/H. Sarfatij, 2011: *Steden in scherven 2. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Zwolle.

Bruggeman, J., 2022: *Archeologienota Mechelen – Grote Markt 19*, Bornem (Rapporten All-Archeo bv 1348).

Bruggeman, J., 2023a: *Eindverslag archeologische opgraving Mechelen – Veemarkt 14-16*, Bornem (Rapporten All-Archeo bv 1264).

Bruggeman, J., 2023b: *Nota Mechelen – Grote Markt 19*, Bornem (Rapporten All-Archeo bv 1891).

Bruggeman, J., 2023c: *Programma van maatregelen Mechelen – Grote Markt 19*, Bornem (Rapporten All-Archeo bv 1891).

De Greef, P., s.d., *Oud-huis De Glas, thans restaurant D’Hoogh. Een beknopte bouwhistorische beschrijving*, Mechelen.

De Grootte, K., 2014: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*. Deel 1, Brussel (Relicta Monografieën 1).

Kinnaer, F./W. Wouters, 2007a: De geschiedenis van Mechelen tijdens de 12^e en 13^e eeuw, in L. Troubleyn, F. Kinnaer/A. Eryvynck (red.), *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen, 11-45.

Kinnaer, F./W. Wouters, 2007b: Stedenbouw tijdens de 14de eeuw onder impuls van de ambachten, in L. Troubleyn, F. Kinnaer/A. Eryvynck (red.), *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen, 65-75.

Kinnaer, F./W. Wouters, 2007c: De centralisatiepolitiek van de Bourgondiërs, in L. Troubleyn, F. Kinnaer/A. Eryvynck (red.), *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen, 81-83.

Troubleyn, L./W. Wouters, 2007: De oudste bouwfasen van het Steen, in L. Troubleyn, F. Kinnaer/A. Eryvynck (red.), *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen, 46-64.

4.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2025)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2025)
<http://dov.vlaanderen.be>

De Ware Vrienden van het Archief (2025)
<http://www.dewarevriendenvanhetarchief.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2025)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2025)
<http://www.geopunt.be/>

Het Laatste Nieuws (2025)
<https://www.hln.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2025)
<https://www.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans-archeologie>

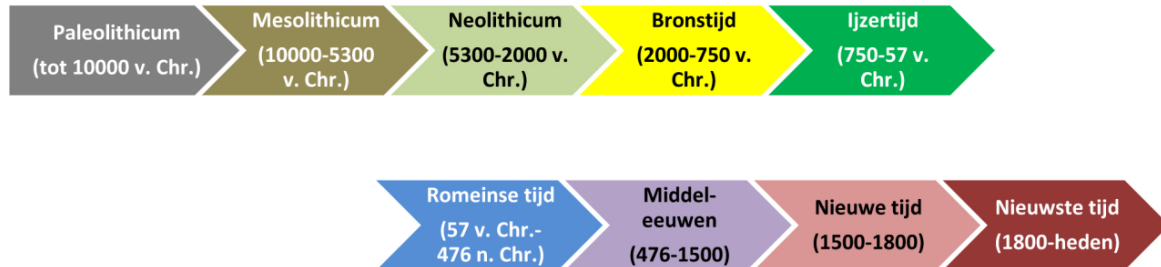
Regionale Beeldbank (2025)
<https://www.regionalebeeldbank.be>

Rijksarchief België (2025)
<https://search.arch.be/nl/>

Stad Mechelen (2025)
<https://www.mechelen.be/>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst opgraving: projectcode 2024E224

Plan-nummer	Onderwerp/type	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterkaart	1:1	Digitaal	20/06/2025
P2	Topografische kaart	1:1	Digitaal	20/06/2025
P3	Synthesekaart nodig geachte maatregelen	1:1	Digitaal	14/12/2023
P4	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	28/06/2022
P5	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	28/06/2022
P6	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	28/06/2022
P7	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	28/06/2022
P8	Ontwerp (snede)	1:1	Digitaal	28/06/2022
P9	Ontwerp (aanzicht)	1:1	Digitaal	28/06/2022
P10	Werkputtenplan	1:1	Digitaal	20/06/2025
P11	Bodempromfielen en hoogtes vlak 1	1:1	Digitaal	08/07/2025
P12	Bodempromfielen en hoogtes vlak 1 detail gebouw	1:1	Digitaal	08/07/2025
P13	Bodempromfielen en hoogtes vlak 2	1:1	Digitaal	08/07/2025
P14	Bodempromfielen en hoogtes vlak 3	1:1	Digitaal	08/07/2025
P15	Allesporenkaart vlak 1	1:1	Digitaal	08/07/2025
P16	Allesporenkaart vlak 1 detail werkput 1	1:1	Digitaal	08/07/2025
P17	Allesporenkaart vlak 1 detail werkputten 3 en 5-7	1:1	Digitaal	08/07/2025
P18	Allesporenkaart vlak 1 detail werkputten 2, 4 en 7	1:1	Digitaal	08/07/2025
P19	Allesporenkaart vlak 2	1:1	Digitaal	08/07/2025
P20	Allesporenkaart vlak 2 detail werkput 1	1:1	Digitaal	08/07/2025
P21	Allesporenkaart vlak 2 detail werkput 4	1:1	Digitaal	08/07/2025
P22	Allesporenkaart vlak 3	1:1	Digitaal	08/07/2025
P23	Kaart met de Oude Lakenhalle, de Nieuwe Lakenhalle en weergave van de Grote Ooievaar (Kinnaer/Wouters 2007b , 71)	1:1	Digitaal	2007
P24	Interpretatie oudste bouwfas	1:1	Digitaal	16/08/2025
P25	Interpretatie bouwfas voor 1824	1:1	Digitaal	16/08/2025
P26	Interpretatie bouwfas voor 1824, weergegeven op het Primitief Kadasterplan	1:1	Digitaal	16/08/2025
P27	Interpretatie bouwfas na 1824	1:1	Digitaal	16/08/2025
P28	Interpretatie bouwfas na 1824, weergegeven op het Primitief Kadasterplan	1:1	Digitaal	16/08/2025
P29	Interpretatie bouwfas vanaf 1902	1:1	Digitaal	16/08/2025
P30	Interpretatie synthese	1:1	Digitaal	16/08/2025

Plan-nummer	Onderwerp/type	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P31	Interpretatie synthese, weergegeven op het Primitief Kadasterplan	1:1	Digitaal	16/08/2025

5.3 Fotolijst

Fotolijst opgraving: projectcode 2024E224

ID	Type	Werk-put	Sector/vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/einde	Vervaardiging	Datum
F1	Overzichtsfoto	/	/	/	/	/	Analoog	< 1904
F2	Overzichtsfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	28/06/2024
F3	Werkfoto	1	/	/	/	/	Digitaal	27/06/2024
F4	Werkfoto	7	/	/	/	/	Digitaal	27/06/2024
F5	Werkfoto	Kamer 5	/	/	/	/	Digitaal	11/06/2024
F6	Werkfoto	1	/	/	/	/	Digitaal	27/06/2024
F7	Vondstfoto	1	/	1	V22	/	Digitaal	02/01/2025
F8	Vondstfoto	1	/	1	V35A, V35B	/	Digitaal	02/01/2025
F9	Vondstfoto	4	/	2	V32	/	Digitaal	29/07/2025
F10	Vondstfoto	2, 3, 5	/	1	V27, V30, V33	/	Digitaal	20/08/2025
F11	Vondstfoto	7	/	1	V38, V39	/	Digitaal	20/08/2025
F12	Werkfoto	2	/	1	/	/	Digitaal	20/06/2024
F13	Profielfoto	2	/	1	PRN	AB	Digitaal	21/06/2024
F14	Profielfoto	2	/	1	PRO	FG	Digitaal	21/06/2024
F15	Profielfoto	1	/	1	PRO	AB	Digitaal	19/06/2024
F16	Vondstfoto	1	/	1	V1-4	/	Digitaal	02/01/2025
F17	Vondstfoto	1	/	1	V7-8	/	Digitaal	20/08/2025
F18	Vondstfoto	1	/	1	V9, V22, V42	/	Digitaal	20/08/2025
F19	Profielfoto	1	/	1	PRO	BC	Digitaal	20/06/2024
F20	Profielfoto	1	/	2	PRZ	AB	Digitaal	16/05/2025
F21	Vondstfoto	1	/	3	V43	/	Digitaal	20/08/2025
F22	Spoorfoto	2	/	1	M51, M52, M53	/	Digitaal	21/06/2024
F23	Spoorfoto	4	/	2	L46	/	Digitaal	28/06/2024
F24	Spoorfoto	7	/	1	M95	/	Digitaal	28/06/2024
F25	Spoorfoto	7	/	1	M89	/	Digitaal	28/06/2024
F26	Spoorfoto	5	/	1	M79	/	Digitaal	26/06/2024
F27	Spoorfoto	4	/	2	M103	/	Digitaal	28/06/2024
F28	Vondstfoto	4	/	2	V31	/	Digitaal	20/08/2025
F29	Profielfoto	7	/	1	PRW	FA	Digitaal	28/06/2024
F30	Vondstfoto	7	/	1	V41	/	Digitaal	20/08/2025
F31	Profielfoto	7	/	1	PRW	FA	Digitaal	28/06/2024
F32	Vondstfoto	6	/	1	V36	/	Digitaal	20/08/2025
F33	Spoorfoto	6	/	1	M83	/	Digitaal	27/06/2025
F34	Spoorfoto	4	/	1	M53	/	Digitaal	24/06/2025
F35	Spoorfoto	3	/	1	M70	/	Digitaal	21/06/2024
F36	Spoorfoto	2	/	1	M55	/	Digitaal	21/06/2024
F37	Spoorfoto	7	/	1	M90, M98	/	Digitaal	28/06/2024
F38	Spoorfoto	6	/	1	M82	/	Digitaal	27/06/2024
F39	Coupefoto	3	/	1	M70	EF	Digitaal	24/06/2024
F40	Spoorfoto	6	/	1	M84	/	Digitaal	27/06/2024
F41	Spoorfoto	7	/	1	S33, S34, M99	/	Digitaal	28/06/2024
F42	Vondstfoto	7	/	1	V40	/	Digitaal	20/08/2025
F43	Spoorfoto	7	/	1	M97	/	Digitaal	28/06/2024
F44	Spoorfoto	6	/	1	M97	/	Digitaal	11/06/2024
F45	Spoorfoto	7	/	1	M91, M92	/	Digitaal	27/06/2024

ID	Type	Werk- put	Sector/ vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/ einde	Vervaardi ging	Datum
F46	Overzichtsfoto	1	/	1	/	/	Digitaal	17/06/2024
F47	Overzichtsfoto	1	/	2	/	/	Digitaal	18/06/2024
F48	Coupefoto	1	/	1	L3, S3, S13, M8, M5, M14	AB	Digitaal	18/06/2024
F49	Spoorfoto	1	/	3	M26, L8, M104	/	Digitaal	05/06/2025
F50	Spoorfoto	1	/	1	M6/7, L2	/	Digitaal	17/06/2024
F51	Spoorfoto	1	/	1	M14	/	Digitaal	18/06/2024
F52	Spoorfoto	1	/	1	M8, M11, M12, M14, M15	/	Digitaal	17/06/2024
F53	Coupefoto	1	/	2	M7, M33, M34, M5, M35, M36, M10, M13, S2, S16, S18, S19, S29	AB	Digitaal	19/06/2024
F54	Vondstfoto	1	/	1 en 2	V16, V20, V23	/	Digitaal	20/08/2025
F55	Spoorfoto	1	/	2	M101, M40, M100	/	Digitaal	28/06/2024
F56	Spoorfoto	1	/	2	M40	/	Digitaal	20/06/2024
F57	Coupefoto	1	/	1	M65, M33, M7, M5, M61, M63, M64, M67, M66	AB	Digitaal	21/06/2024
F58	Coupefoto	1	/	1	M33, M7, M67, M64	AB	Digitaal	21/06/2024
F59	Coupefoto	1	/	1	M64, M66, M67	AB	Digitaal	21/06/2024
F60	Vondstfoto	1	/	1	V17	/	Digitaal	20/08/2025
F61	Spoorfoto	1	/	1	M1, M8-15	/	Digitaal	17/06/2024
F62	Spoorfoto	1	/	1	M11	/	Digitaal	17/06/2024
F63	Coupefoto	1	/	1	M5	AB	Digitaal	17/06/2024
F64	Spoorfoto	1	/	1	M1	/	Digitaal	17/06/2024
F65	Coupefoto	1	/	1	M5, M1, M35, M36, M44, M43, M40	AB	Digitaal	20/06/2024
F66	Spoorfoto	1	/	1	M1, M46	/	Digitaal	20/06/2024
F67	Coupefoto	1	/	1	S1, M5, M9, M35	ABC	Digitaal	19/06/2024
F68	Spoorfoto	1	/	1	M5, M8, S14	/	Digitaal	17/06/2024
F69	Coupefoto	1	/	1	M14, L7, M5, M12, M11	AB	Digitaal	17/06/2024
F70	Spoorfoto	1	/	2	M12, M20, M22	/	Digitaal	18/06/2024
F71	Vondstfoto	1	/	1	V12, V18	/	Digitaal	20/08/2025
F72	Spoorfoto	1	/	1	M13	/	Digitaal	17/06/2024
F73	Spoorfoto	1	/	1	S4	/	Digitaal	17/06/2024
F74	Spoorfoto	1	/	1	M2	/	Digitaal	17/06/2024
F75	Coupefoto	1	/	1	M2, M21	AB	Digitaal	18/06/2024
F76	Spoorfoto	1	/	1	M18	/	Digitaal	17/06/2024
F77	Spoorfoto	1	/	2	S5/21, M24	/	Digitaal	18/06/2024
F78	Vondstfoto	1	/	1	V13	/	Digitaal	20/08/2025
F79	Spoorfoto	1	/	1	S7	/	Digitaal	17/06/2024
F80	Spoorfoto	1	/	1	S9, S10	/	Digitaal	17/06/2024
F81	Coupefoto	1	/	1	S7	AB	Digitaal	17/06/2024
F82	Vondstfoto	1	/	1	V13, V14, V15	/	Digitaal	02/01/2025
F83	Vondstfoto	1	/	1	V16	/	Digitaal	02/01/2025
F84	Spoorfoto	1	/	2	M24	/	Digitaal	18/06/2024
F85	Spoorfoto	1	/	1	M16, M17, S11, S12	/	Digitaal	17/06/2024
F86	Coupefoto	1	/	1	M16, S11	AB	Digitaal	19/06/2024
F87	Spoorfoto	1	/	1	M27, M28, S25, S26	/	Digitaal	18/06/2024
F88	Coupefoto	1	/	2	L8, M27, M28, S26, S26	AB	Digitaal	19/06/2024
F89	Vondstfoto	1	/	2	V25, V26	/	Digitaal	20/08/2025

5.4 Tekeningenlijst

Tekeningenlijst opgraving: projectcode 2024E224

ID	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
T1	Vondsttekening	V32 WP4 VL2 L46	1:1	Digitaal	29/07/2025
T2	Profieltekening	WP1 VL1 PRO AB, WP1 VL1 PRO BC, WP1 VL1 PRO CD, WP1 VL2 PRZ AB	1:1	Digitaal	12/08/2025
T3	Profieltekening	WP2 VL1 PRN AB, WP2 VL1 PRO BC, WP2 VL1 PRZ CD, WP2 VL1 PRW DA, WP2 VL1 PRZ CE, WP2 VL1 PRO FG, WP3 VL1 PRN AB, WP3 VL1 PRO BC, WP3 VL1 PRZ CD, WP3 VL1 PRW DA, WP3 VL1 EF	1:1	Digitaal	12/08/2025
T4	Profieltekening	WP4 VL1 PRN AB, WP4 VL1 PRO BC, WP4 VL1 PRZ CD, WP4 VL1 PRW DA, WP5 VL1 PRN AB, WP5 VL1 PRO BC, WP5 VL1 PRZ CD, WP5 VL1 PRW DA, WP5 VL1 EF	1:1	Digitaal	12/08/2025
T5	Profieltekening	WP6 VL1 PRN AB, WP6 VL1 PRO BC, WP6 VL1 PRZ CD, WP6 VL1 PRW DA, WP6 VL1 PRO EF, WP7 VL1 PRN CD, WP7 VL1 PRO DE, WP7 VL1 PRZ EF, WP7 VL1 PRW GH, WP7 VL1 AI, WP7 PRW FA, WP7 VL1 PRO BC	1:1	Digitaal	12/08/2025

5.5 Dagrapporten

Dagrapporten opgraving: projectcode 2024E224

Datum: 11/06/2024

Werkzaamheden: Opvolging onderschoeiingen

Interpretaties: Voorafgaand aan de uitvoering van het archeologisch onderzoek worden een aantal muren onderschoeid in de kelder. De uitgravingen hiervoor werden opgevolgd en de gegraven proefputten werden gefotografeerd met schaal aanduiding en noordpijl.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider)

Datum: 17/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Er werd gestart met de opgraving in de tuinzone. Tegen het bestaande gebouw aan werd heel wat muurwerk vastgesteld, vooral kelderruimtes, een cisterne en een beerput. De muren staan op en tegen elkaar. Er zijn duidelijk verschillende fasen vast te stellen. Verder naar achteren toe werden tuinaardelagen vastgesteld. Een profielbank werd behouden in het oosten. Er werden (puin)kuilen in vastgesteld die werden gecoupeerd. Er werd ook al een coupe gemaakt door de vulling van een beerput. Deze heeft een vloer.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Charlotte Van Bellinghen (stagiair)

Datum: 18/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: De beerput werd leeggeschept. Deze bevat alleen een puinvulling. Er werd nog een strookje uitgegraven aan de oostzijde tot tegen een ondergrondse structuur. Hierbij werd nog een grondspoor vastgesteld en gecoupeerd. Vervolgens werd er uitgegraven naar een tweede vlak. Hierbij

werd een fragmentair bewaard vloertje, enkele puinkuilen, een muurtje en een bak met gedeeltelijk bewaard gewelf vastgesteld. Enkele coupes werden al gemaakt.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Charlotte Van Bellinghen (stagiair)

Datum: 19/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Er werden coupes gemaakt door de vulling van twee bakken tegen de perceelsscheiding. Eén ervan blijkt een beerput (beeraanslag) en heeft een vloer. De andere reikt minder diep en heeft geen vloer. Beide zijn gevuld met recent puin. Vervolgens werden de resterende coupes op het grondvlak van vlak 2 gemaakt. Ook werd aan de oostzijde een bodemprofiel opgeschoond en geregistreerd. Vervolgens werd gestart met het onderzoek van het muurwerk aan de zuidzijde. Onder de recentste vloer van de beerput blijkt een tweede vloer te liggen. Deze plakt sterk aan de bovenste. Slechts plaatselijk kon deze tweede vloer vrijgelegd worden. Vervolgens werd de vloer verwijderd en werd een sondering gemaakt om de relatie tussen een aantal muren in kaart te brengen. Daarna werd een zijmuur van een kelder uitgebroken om de vullingen te documenteren. Daaruit blijkt dat er verschillende verbouwingen gebeurd zijn. Er zijn ook vloeren vastgesteld. Deze fasen zijn hoofdzakelijk in de 19de eeuw te plaatsen.

Extern advies: Alde Verhaert en Toplina Puttemans (agentschap Onroerende Erfgoed)

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Charlotte Van Bellinghen (stagiair)

Datum: 20/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Het aanwezige muurwerk in de tuinzone werd verder onderzocht. Ook werd het oostprofiel verder geregistreerd. De recentste, niet opgevulde cisterne werd onderzocht. Eronder werd nog ouder muurwerk vastgesteld dat zich in het verlengde bevindt van eerder vrijgelegde muren. Eén profiel kon nog niet onderzocht worden omdat eerst muurwerk met een piquer dient verwijderd te worden. Er werd gestart met het onderzoek binnen het gebouw. In de grote ruimte aan de straat (werkput 2) Hierbij werd een vloer vastgesteld., maar ook drie noord-zuid georiënteerde muren. Dit lijken oorspronkelijke scheidingsmuren te zijn.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Charlotte Van Bellinghen (stagiair)

Datum: 21/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Buiten werd het muurwerk verder ontmanteld en onderzocht. Binnen werd de uitgraving van werkput 2 voltooid. Eén van de muren blijkt het omgevallen of omgeduwde deel van een andere muur. Er werd ook een tweede ruimte verdiept tot op een vloer (werkput 3). Er werd ook gestart aan de tweede ruimte langs de straat (werkput 4), waar ook een vloer aanwezig is. Deze loopt door van de andere ruimte aan de straat.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Charlotte Van Bellinghen (stagiair)

Datum: 24/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: De uitgraving in de tweede ruimte (werkput 4) werd ook afgerond. Een nieuw inzicht is dat verschillende muren op de aangetroffen vloer staan. Omwille van nog af te voeren hopen grond in de gang en in de volgende ruimte kon er in de volgende ruimte niet meer gestart worden met het verdiepen.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog)

Datum: 25/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Er werd gestart met het uitgraven van de volgende ruimte (werkput 5). Deze kon voor ongeveer de helft uitgegraven worden omdat de dumper voor de afvoer van de grond defect is. Er werden al voorbereidende opmetingen gedaan voor de volgende ruimtes. De werkzaamheden werden vroeger stopgezet omdat de afvoer van grond vastloopt.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog)

Datum: 26/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Het uitgraven van werkput 5 werd voltooid. Deze ruimte werd geregistreerd. Vervolgens werd ook al een groot deel uitgegraven van de volgende werkput (werkput 6) ter hoogte van de ruimte die aansluit op de achtertuin. Hier werd een niet-opgevulde waterput aangetroffen die deels onder de muur zit van de niet onderkelderde aansluitende ruimte. Door de onderschoeiingswerken van de muren is wel een vrij groot deel van de aanwezige vloer verstoord.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog)

Datum: 27/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Het uitgraven van werkput 6 werd voltooid en de nodige registraties werden uitgevoerd. Er werd gestart met het uitgraven van het zuidelijke deel van de gang (werkput 7). Dit is niet zo eenvoudig door de aanwezige trap. De vloer vertrappt hier drie keer om een hoogteverschil te overbruggen. In het oosten lijkt een gedempte waterput te zitten, deels onder de scheidingsmuur. Er zijn ook oudere muren aanwezig die inzicht geven in de vroegere indeling van het gebouw.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog)

Datum: 28/06/2024

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: De gang werd verder uitgegraven naar het noorden toe. In het zuiden van de gang, naar het noorden toe, is nog een deel van de vloer bewaard, verder naar het noorden niet meer. Ter hoogte van de scheiding in het noorden werd een spaarboog vastgesteld opgebouwd uit stenen met een heel groot formaat. Het noordelijke deel van het huidige gebouw lijkt voor 1902 nog niet bebouwd en/of onderkelderd geweest te zijn. Omdat een vloer in de gang plaatselijk te hoog ligt voor de vloeropbouw werd deze hier weggehaald en een muur vrijgelegd. In werkput 4 ligt de vloer ook te hoog en werd deze uitgebroken. Onder het zandbed ervan zijn zandlaagjes aanwezig, wellicht van oudere zandbedden. Deze bevatten wel wat houtskool, waarvan een staal werd ingezameld.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog)

Datum: **16/05/2025**

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: De werkzaamheden op de werf hebben lang stilgelegen omwille van een waterproblematiek. Ondertussen is men er in geslaagd om het waterniveau te laten zakken door een ondoordringbare laag te doorbreken. Er werd door de aannemer een sleuf gegraven. Ter hoogte van deze sleuf werd een bodemprofiel geregistreerd (WP1 VL2 PRZ).

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Jef Kennis (assistent-archeoloog)

Datum: **05/06/2025**

Werkzaamheden: Opgraving

Interpretaties: Door de aannemer werd afgegraven naar het definitieve niveau waar de zuiveringslaag zal op aangebracht worden, waarboven de betonplaat zal gegoten worden. Dit niveau bevindt zich voor een groot deel hoger dan het eerder aangelegde vlak 2. Het terrein is dus terug wat opgehoogd. Enkel in het zuiden is dit ophogingspakket niet aanwezig. In het noorden werden twee parallel aan elkaar gelegen noord-zuid georiënteerde scheidingsmuren vrijgelegd. De doorsnede op deze muren werd reeds geregistreerd ter hoogte van het eerder geregistreerde bodemprofiel.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog)

5.6 Vondstenlijst

Zie afzonderlijke lijst.

5.7 Sporenlijst

Zie afzonderlijke lijst.

5.8 Stalenlijst

Zie afzonderlijke lijst.